

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Київ, 2021 р.

ПРОГРАМА

освіти дітей раннього та дошкільного віку

«ОСВІТА І ПІКЛУВАННЯ /
EDUCATION & CARE»

Mr. Leader[®]

Володимир Воронов – ідейний натхненник та соавтор програми Mr.Leader.

Шановні фахівці дошкільної галузі, маю честь представити вам інноваційну програму освіти дітей раннього та дошкільного віку «Освіта і піклування / Education & Care», яка є частиною освітньої системи і містить: «Моніторинг особистісного розвитку дитини», «Орієнтовне щоденне планування», методичні рекомендації та дидактичні матеріали. Запропонований моніторинг дозволить визначити рівень особистісного розвитку дитини, а методичний супровід до програми - забезпечити індивідуальну траєкторію розвитку кожної дитини.

Наголошу, що ранній вік є стартовою платформою для подальшої освіти упродовж життя, першою обов'язковою сходинкою в системі неперервної освіти, фундаментом формування людського капіталу нашої країни.

Зміст програми забезпечує сучасний підхід до організації освіти та піклування про дітей раннього та дошкільного віку, які є нашим майбутнім і не дають нам право на помилку!

УДК 37.2.016
П

Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України
№1121 від 23.10.2021 р.)

Рецензенти:

Зайцева Л.І. – професор кафедри дошкільної освіти Бердянського державного педагогічного університету, доктор педагогічних наук, професор;
Шулигіна Р.А. – доцент кафедри педагогіки і психології дошкільної освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, кандидат педагогічних наук, доцент;
Дралюк Я.М. – директор закладу дошкільної освіти №100 «Казка», м. Київ.

Програма освіти дітей раннього та дошкільного віку «Освіта і піклування / Education & Care»

/ В.А. Воронов, К.В. Ковальчук, Н.В. Піканова, О.Д. Рейпольська, С.О. Сисоева, К.Ю. Станкевич. – Київ: ФОП В.Б. Ференець, 2021. – 130 с.

Програма освіти дітей раннього та дошкільного віку «Освіта і піклування / Education & Care» розроблена відповідно до нової редакції Базового компонента дошкільної освіти (2021 р.). У програмі відображено вимоги до оновленого змісту освіти дитини від двох до шести (семи) років життя, уніфіковано вимоги до навченості, вихованості та розвиненості дітей кожної вікової групи. Програма є частиною освітньої системи «Освіта і піклування / Education & Care» і містить інваріантну та варіативну складові. Інваріантна складова представлена переліком завдань для освітньої діяльності дітей, виконання яких максимально ефективно здійснюється через використання комплексного методичного забезпечення, зокрема – «Орієнтовного щоденного планування» та «Моніторингу рівня освітнього розвитку дитини». Варіативна складова програми сприяє поглибленню основних компетентностей з урахуванням природних здібностей дітей та об'єктивно наявної матеріально-технічної бази, психолого-педагогічних ресурсів усіх суб'єктів освітнього процесу.

Для керівників та педагогічних працівників закладів дошкільної освіти, батьків, студентів і викладачів закладів вищої педагогічної освіти та закладів післядипломної педагогічної освіти.

ISBN

© Воронов В.А., Ковальчук К.В.,
Піканова Н.В. та ін., 2021.
© ФОП Ференець В.Б.

ЗМІСТ

4	ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА	171	ОСВІТА І ПІКЛУВАННЯ ПРО ДІТЕЙ П'ЯТОГО РОКУ ЖИТТЯ
17	ОРІЄНТОВНА СТРУКТУРА ОРГАНІЗАЦІЇ ДНЯ ДОШКІЛЬНИКА	172	Вікові особливості дітей п'ятого року життя
27	ОСВІТА І ПІКЛУВАННЯ ПРО ДІТЕЙ ТРЕТЬОГО РОКУ ЖИТТЯ	180	Освітній напрям «Особистість дитини»
28	Вікові особливості дітей третього року життя	192	Освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі»
37	Освітній напрям «Особистість дитини»	204	Освітній напрям «Дитина у природному довкіллі»
44	Освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі»	213	Освітній напрям «Гра дитини»
49	Освітній напрям «Дитина у природному довкіллі»	217	Освітній напрям «Дитина в соціумі»
55	Освітній напрям «Гра дитини»	222	Освітній напрям «Мовлення дитини»
58	Освітній напрям «Дитина в соціумі»	231	Освітній напрям «Дитина у світі мистецтва»
61	Освітній напрям «Мовлення дитини»	266	ОСВІТА І ПІКЛУВАННЯ ПРО ДІТЕЙ ШОСТОГО (СЬОМОГО) РОКУ ЖИТТЯ
65	Освітній напрям «Дитина у світі мистецтва»	267	Вікові особливості дітей шостого (сьомого) року життя
90	ОСВІТА І ПІКЛУВАННЯ ПРО ДІТЕЙ ЧЕТВЕРТОГО РОКУ ЖИТТЯ	280	Освітній напрям «Особистість дитини»
91	Вікові особливості дітей четвертого року життя	294	Освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі»
101	Освітній напрям «Особистість дитини»	307	Освітній напрям «Дитина у природному довкіллі»
114	Освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі»	316	Освітній напрям «Гра дитини»
122	Освітній напрям «Дитина у природному довкіллі»	320	Освітній напрям «Дитина в соціумі»
131	Освітній напрям «Гра дитини»	325	Освітній напрям «Мовлення дитини»
135	Освітній напрям «Дитина в соціумі»	335	Освітній напрям «Дитина у світі мистецтва»
139	Освітній напрям «Мовлення дитини»	375	ВАРІАТИВНІ ФОРМИ, МЕТОДИ ТА ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ
147	Освітній напрям «Дитина у світі мистецтва»	382	МОТИВАЦІЯ БАТЬКІВСЬКОГО ПАРТНЕРСТВА
		411	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Питання якості освіти, зокрема дошкільної, залишаються актуальними й у світлі чинних реформ освітньої сфери України, й у міжнародному контексті. Важливі ініціативи з реформування дошкільної освіти викладено в Законі України «Про дошкільну освіту» (2016), концепції «Нова українська школа» (2018) та Базовому компоненті дошкільної освіти – Державному стандарті дошкільної освіти України (2021). У новому Базовому компоненті дошкільної освіти в центрі уваги перебуває дитина – з її потребами, віковими особливостями, можливостями та індивідуальними здібностями. Дитина є не просто здобувачем знань за визначеною Програмою освіти дітей раннього та дошкільного віку «Освіта і піклування / Education & Care» – вона є живим організмом і має різноплановий потенціал: фізичний, інтелектуальний, емоційний, духовний. Унікальне поєднання усіх цих потенціалів кожної окремої дитини відображається в її творчій діяльності. Водночас, організовуючи діяльність дитини, більшість педагогів недостатньо уваги приділяють розвиткові базових якостей і компетентностей, які впродовж цієї діяльності формуються. Саме тому створення системи, спрямованої на розвиток усіх окремих компонентів діяльності дитини, є об'єктивно необхідним для забезпечення якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти всіх форм власності (державної та приватної).

Базовий компонент дошкільної освіти, затверджений наказом МОН №33 від 12.01.2021 р., проголошує та конкретизує актуальну для сучасного етапу розвитку дошкільної освіти в Україні ідею солідарної відповідальності держави, громади, родини, фахівців педагогічної освіти й інших професій, причетних до піклування та розвитку дітей раннього і дошкільного віку. Система освіти і піклування про дітей раннього та дошкільного віку Mr.Leader охоплює широке коло учасників, які здійснюють піклування про дітей від народження до початку шкільного періоду життя. Так, система будується на міждисциплінарному підході, який містить практичні рекомендації, засновані на знаннях про дитяче здоров'я, харчування, фізичну активність, психічний та інтелектуальний розвиток. Система забезпечує відповідними знаннями максимальну кількість дорослих, залучених до виховання і піклування про дітей раннього і дошкільного віку, серед яких – батьки, няні, вихователі, педагоги гуртків раннього розвитку й інші особи, які у той чи інший спосіб беруть участь у житті дитини. Джерелами інформації є література і програмне забезпечення щодо питань освіти та піклування, а також – організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти на основі «Орієнтовного щоденного планування» і проведення навчальних курсів для дорослих, які працюють за цією Програмою.

Такий комплексний підхід дозволяє інтегрувати розвиток усіх чотирьох компонентів (фізичний, інтелектуальний, емоційний, духовний) розвитку особистості в єдиний комплексний процес виховання, де під вихованням розуміється «складний, багатогранний і динамічний процес формування особистості шляхом створення оптимальних умов для її фізичного, психічного та соціального розвитку, з метою набуття особистістю максимальної самостійності». Це не суцільні заборони і покарання. Це створення дорослими таких умов життєдіяльності дитини, за яких розвиток дитини буде природним, приємним та ефективним процесом. Більш детально філософські основи освітньої системи «Освіта і піклування» викладені в термінах та поняттях у книжці «Словник», необхідність створення якої виникла через наявне розмаїття сприйняття одних і тих самих термінів. Словник визначає чіткі межі, де закінчується педагогічний вплив і починається маніпуляція; чим відрізняється прохання від вимоги; пояснює, що саме ми розуміємо під поняттям «ефективність», та інші важливі питання повсякденної міжособистісної взаємодії в закладі дошкільної освіти. Застосування словника дає можливість мінімізувати непорозуміння між педагогами та батьками, між педагогами і дітьми, між педагогами й адміністрацією закладу. Отже – покращує психологічний клімат освітнього закладу в цілому.

Провідна ідея освітньої системи полягає в необхідності об'єднання зусиль педагогів, психологів, батьків, громадських організацій для забезпечення всебічного розвитку особистості та формування у дитини лідерських якостей, що сприяє успішній адаптації та є основою для безперервної освіти впродовж життя.

Отже, **метою** Програми є створення оптимальних умов для цілісного становлення та фізичного, інтелектуального, емоційного і духовного розвитку особистості дошкільника, яка здатна до відповідальної поведінки та швидкої соціальної адаптації завдяки сформованим лідерським якостям. Програма допомагає оптимізувати й розширити змістовий компонент освітньої роботи з дітьми від двох до шести (семи) років.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ, ПОКЛАДЕНІ В ОСНОВУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ:

- Дитина є повноцінною особистістю від народження. Їй не потрібно заслуговувати на повагу чи любов дорослих – вона має на це право за фактом свого народження. Дорослі мають обов’язки щодо дітей, їхніх освіти та виховання.
- Дитина не повинна завжди відповідати образу, в якому її прагнуть бачити дорослі. Дорослий має своїм власним прикладом надихнути дитину наслідувати його.
- Кожній дитині притаманні власні психічні та фізичні особливості, фізіологічно заданий темперамент. Однак усі діти рівною мірою мають право на увагу та високу оцінку докладених ними зусиль.
- Одні діти народжуються зі здатністю керувати, інші – спеціально навчаються і розвивають у собі цю якість, аби стати завтрашніми переможцями. Звісно, не кожна дитина може народитися з незалежним, сильним і рішучим характером. Але наполеглива робота над собою та допомога сім’ї здатні розвинути лідерські якості у кожної дитини. Дуже важливо, щоб її поведінка була спрямована у позитивному напрямі, що є запорукою успішного лідерства.

- Компетентності формуються під час практичної діяльності. Отже, формуючи у дітей лідерський потенціал, потрібно створити умови, в яких кожна дитина матиме можливість проявити себе як особистість.
- Пріоритетним завданням є формування у дитини дієвого алгоритму пошуку відповідей, контрольних-оцінних умінь.
- Компетентності складаються з базових знань і навичок через їх ускладнення. Тож системний підхід передбачає повторення тем та сюжетів занять із поступовим їх доповненням, розширенням і поглибленням.
- Щасливе проживання дитиною дошкільного дитинства є передумовою її повноцінного розвитку, подальшої успішної реалізації у житті та формування в неї активної громадянської позиції. Отже, змістове наповнення Програми забезпечує максимально приємний емоційний відгук у дітей.

ЗАВДАННЯ ПРОГРАМИ:

- **Забезпечити дорослих, які беруть участь у вихованні дітей дошкільного віку і здійснюють піклування про них, найсучаснішими науково обґрунтованими знаннями про вікові особливості фізичного та психічного розвитку дітей дошкільного віку.**
- **Розробити орієнтовну структуру організації дня дошкільника і забезпечити нею дітей дошкільного віку з урахуванням ефективного чергування фізичних та інтелектуальних навантажень задля створення оптимальних умов їхнього фізичного та психічного розвитку.**
- **Сприяти формуванню позитивних, доброзичливих взаємин дитини зі значущим дорослим, надійної прив'язаності до нього через дотримання ритуалів; змістовному спілкуванню.**
- **Сприяти системній організації освітньо-виховного процесу, заснованого на використанні інтегрованого підходу, та проєктній діяльності у навчанні.**
- **Формувати у дітей базові лідерські якості – адже саме ці діти у майбутньому будуть складати основу людського капіталу.**
- **Підтримувати природну пізнавальну активність та мотивувати на поглиблення отриманих знань.**
- **Розвивати навички соціальної взаємодії, соціально-емоційного інтелекту через організацію групової взаємодії в різних видах дитячої діяльності (гра, комунікація, предметно-перетворювальна та навчальна діяльність).**

Завдання Програми узгоджено з Базовим компонентом дошкільної освіти.

Структура Програми визначає освітні напрями. У її змісті виокремлено розділи за віковою періодизацією:

третій рік життя (ранній вік), четвертий рік життя (молодший дошкільний вік), п'ятий рік життя (середній дошкільний вік), шостий та сьомий роки життя (старший дошкільний вік), у яких подано стислі психологічні характеристики дітей, завдання розвитку, зміст і форми освітнього процесу відповідно до кожного освітнього напрямку. В кожному віковому періоді (розділі) представлено показники компетентності дитини.

Нормативно-правовою основою Програми є державні документи, а саме: закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція).

Науково-теоретичним підґрунтям Програми є сучасні психолого-педагогічні дослідження щодо розвитку дітей дошкільного віку, надбання вітчизняної науки, теорії і методики розвитку інтелекту (О. Брежнєва, К. Шереметьєв та ін.) і дошкільного виховання (А. Богуш, О. Безсонова, О. Безрукова, В. Воронов, Н. Гавриш та ін.), досвід зарубіжних країн. Базовими для реалізації Програми є діяльнісний і компетентнісний підходи.

Програма освіти дітей раннього та дошкільного віку «Освіта і піклування / Education & Care» є частиною освітньої системи й містить інваріантну та варіативну частини. Інваріантна частина представлена переліком завдань освітньої діяльності, реалізація яких максимально ефективно здійснюється через використання комплексного методичного забезпечення Програми, передусім – «Орієнтовного щоденного планування» та «Моніторингу рівня освітнього розвитку дитини». Застосування готового «Орієнтовного щоденного планування» насамперед відрізняє організацію освітнього процесу від інших програм. Особливість полягає в тому, що працюючи з інваріантною частиною Програми, педагог не планує самостійно освітній процес, не витрачає час на підбір освітніх методів та конкретних технік, не займається виготовленням роздаткового матеріалу, а використовує натомість готовий план занять, забезпечений необхідним методичним матеріалом, що побудований висококваліфікованими методистами системно і послідовно. Такий план занять оформлений у вигляді збірок «Орієнтовне щоденне планування» у форматі книжок та програмного забезпечення як мобільного застосунку. Мобільний застосунок містить усі ті розділи, що і книжки «Орієнтовне щоденне планування».

Слід зазначити, що Програма освіти дітей раннього та дошкільного віку «Освіта і піклування / Education & Care» є частиною освітньої системи, а окремі її елементи продовжують і далі доповнюватися конкретними освітніми продуктами.

Так, розвиток рухової активності дітей здійснюється з обов'язковим включенням ранкової гімнастики та гімнастики після денного сну, для проведення якої рекомендовано використання карток «Комплекс гімнастичних вправ з Лілією Подкопаєвою», де на кожній картці зазначено орієнтовний рекомендований час виконання вправ, або «Карток знань». Кожна картка є двосторонньою: з одного боку розміщено ілюстрацію для дитини, з іншого – хід виконання вправи. Усі заняття з «Орієнтовного щоденного планування» також підкріплені готовими методичними матеріалами у формі «Самовчителя з лідерства в ілюстраціях», плакатів відповідно до тем, яскравих тематичних буклетів, настільних ігор, розмальовок і цікавих наліпок.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ

«Орієнтовне щоденне планування» призначене для дітей віком від 2 до 6 (7) років і має різноманітне тематичне спрямування, що дає дитині можливість щодня вивчати нове, розвивати знання, навички та вміння. Категорії завдань, що є основою Програми, передбачають самостійні дії, піклування про здоров'я, ранкові звичаї, організацію харчування, інтегровані заняття, проєктну діяльність, розваги та формування навичок.

Програма побудована на ідеї організації діяльності дитини протягом дня, від моменту пробудження до засинання ввечері, упродовж кожного із 365 днів року. Важливою особливістю планування є його простота та зрозумілість для дорослих, навіть тих, хто не має педагогічної освіти, – адже у новому Базовому компоненті дошкільної освіти наголошується, що значне місце в розумінні особливостей формування компетентності дитини відведено батькам як активним учасникам освітнього процесу. Підґрунтям для такої позиції, зокрема, є закони України «Про освіту» і «Про дошкільну освіту». Змістове та методичне наповнення Програми освіти дітей раннього та дошкільного віку «Освіта і піклування / Education & Care» дозволяє оптимізувати співпрацю батьків і педагогів завдяки залученню батьків до організації освітнього процесу власними зусиллями вдома, коли дитина з різних причин не може відвідувати заклад дошкільної освіти. У сучасних умовах непередбачуваних суспільних викликів, як-от пандемія COVID-19 і карантинні заходи, пов'язані з нею, легкість побудови дистанційного освітнього процесу, зокрема для дітей дошкільного віку, стала вкрай важливою, а «Орієнтовне щоденне планування» здатне допомогти вирішити це питання.

ІНФОРМАЦІЮ У КНИЖКАХ ТА ПРОГРАМНОМУ ДОДАТКУ ПОДІЛЕНО НА 2 ЧАСТИНИ:**ТЕКСТОВУ** – для дорослого;**ВІЗУАЛЬНУ** – для дитини.

Текстова частина для дорослого містить правила користування чи інструкції (прочитайте завдання; подивіться на цифру до завдання; знайдіть ілюстрацію відповідно до номеру; поясніть завдання дитині, використовуючи ілюстрацію; зверніть увагу дитини на корисні поради, розміщені внизу сторінки).

Візуальна інформація для дітей представлена у формі яскравих авторських ілюстрацій.

Інформація зі щоденного планування структурована за формою розпорядку дня, в якому послідовність процесів життєдіяльності дитини деталізована відповідно до вікової групи. Надано коментарі щодо: підготовки дорослого, який здійснює догляд та забезпечує освітній процес, до кожного наступного етапу; рекомендованого часу тривалості окремого етапу. Етапи пробудження, ранкової гігієни, а також активності наприкінці дня орієнтовані на виконання батьками. Ці етапи впродовж дня (від ранкової зустрічі до вечері включно) можуть реалізовуватися як педагогами освітніх закладів, так і батьками під час перебування дітей удома з різних причин. Кожен робочий день передбачає обов'язкові складові, як-от: самостійні дії; піклування про здоров'я; ранкові звичаї (ритуали); організація харчування; інтегровані заняття; проєктна діяльність; розваги; формування у дітей навичок упродовж ігрової, комунікативної, предметно-перетворювальної та навчальної діяльності.

Орієнтовна структура організації дня дошкільника враховує особливості фізичного та психічного розвитку дітей різних вікових груп. В умовах закладів дошкільної освіти пропонується наступна орієнтовна погодинна структура дня дітей відповідно до вікової групи.

ОРІЄНТОВНА СТРУКТУРА ОРГАНІЗАЦІЇ ДНЯ ДОШКІЛЬНИКА

Діти віком 2–3, 3-4, 4-5, 5-6 років

Mr. Leader[®]

ДІТИ ВІКОМ 2–3 РОКИ

Час	Форми життєдіяльності дитини
8:00 – 8:20	Зустріч дітей
8:20 – 8:40	Ранкова гімнастика
8:40 – 9:00	Ранкове коло
9:00 – 9:25	 Сніданок
9:30 – 10:10	Інтегроване заняття/Хореографія/Музика
10:10 – 11:10	Прогулянка
11:10 – 11:25	 Ланч
11:30 – 12:10	Проектна діяльність/Музика/English/Інтегроване заняття
12:10 – 12:45	Ігрова діяльність
12:45 – 13:15	 Обід
13:15 – 15:30	Денний сон. Загартувальні процедури. Гімнастика пробудження
15:30 – 15:50	 Полуденок
15:50 – 16:50	Прогулянка
16:50 – 17:20	English/Проектна діяльність/Спортивна гімнастика/Музика
17:20 – 18:00	 Вечеря
18:00 – 18:25	Ігрова діяльність
18:25 – 19:00	Повернення дітей додому. Розмова вихователя з батьками про успіхи дитини

Примітка.

Розподіл годин за видами навчальної діяльності регулюється закладом дошкільної освіти.

ДІТИ ВІКОМ 3–4 РОКИ

Час	Форми життєдіяльності дитини
8:00 – 8:20	Зустріч дітей
8:20 – 8:40	Ранкова гімнастика
8:40 – 9:00	Ранкове коло
9:00 – 9:25	 Сніданок
9:30 – 10:10	Інтегроване заняття/English/Музика
10:10 – 11:10	Прогулянка
11:10 – 11:25	 Ланч
11:30 – 12:10	Проектна діяльність/Хореографія/English/Інтегроване заняття
12:10 – 12:45	Ігрова діяльність
12:45 – 13:15	 Обід
13:15 – 15:30	Денний сон. Загартувальні процедури. Гімнастика пробудження
15:30 – 15:50	 Полуденок
15:50 – 16:50	Прогулянка
16:50 – 17:20	Ігрова діяльність
17:20 – 18:00	English/Проектна діяльність/Спортивна гімнастика/Музика/Інтегроване заняття
18:00 – 18:25	 Вечеря
18:25 – 19:00	Повернення дітей додому. Розмова вихователя з батьками про успіхи дитини

Примітка.

Розподіл годин за видами навчальної діяльності регулюється закладом дошкільної освіти.

ДІТИ ВІКОМ 4–5 РОКІВ

Час	Форми життєдіяльності дитини
8:00 – 8:20	Зустріч дітей
8:20 – 8:40	Ранкова гімнастика
8:40 – 9:00	Ранкове коло
9:00 – 9:25	 Сніданок
9:30 – 10:10	Інтегроване заняття/English
10:10 – 11:10	Прогулянка
11:10 – 11:25	 Ланч
11:30 – 12:10	Ігрова діяльність
12:10 – 12:45	Проектна діяльність/Музика/Хореографія/English
12:45 – 13:15	 Обід
13:15 – 15:30	Денний сон. Загартувальні процедури. Гімнастика пробудження
15:30 – 15:50	 Полуденок
15:50 – 16:50	Логоритміка/Інтегроване заняття/Спортивна гімнастика/Музика/English
16:50 – 17:20	Прогулянка
17:20 – 18:00	Хореографія/Проектна діяльність/Спортивна гімнастика
18:00 – 18:25	 Вечеря
18:25 – 19:00	Повернення дітей додому. Розмова вихователя з батьками про успіхи дитини

Примітка.

Розподіл годин за видами навчальної діяльності регулюється закладом дошкільної освіти.

ДІТИ ВІКОМ 5–6 (7) РОКІВ

Час	Форми життєдіяльності дитини
8:00 – 8:20	Зустріч дітей
8:20 – 8:40	Ранкова гімнастика
8:40 – 9:00	Ранкове коло
9:00 – 9:25	 Сніданок
9:30 – 10:10	Інтегроване заняття/English
10:10 – 11:10	Прогулянка
11:10 – 11:25	 Ланч
11:30 – 12:10	Ігрова діяльність
12:10 – 12:45	Проектна діяльність/Музика/Хореографія/English
12:45 – 13:15	 Обід
13:15 – 15:30	Денний сон. Загартувальні процедури. Гімнастика пробудження
15:30 – 15:50	 Полуденок
15:50 – 16:50	Логоритміка/Інтегроване заняття/Спортивна гімнастика/Музика/English
16:50 – 17:20	Прогулянка
17:20 – 18:00	Хореографія/Проектна діяльність/Спортивна гімнастика
18:00 – 18:25	 Вечеря
18:25 – 19:00	Повернення дітей додому. Розмова вихователя з батьками про успіхи дитини

Примітка.
Розподіл годин за видами
навчальної діяльності регулюється
закладом дошкільної освіти.

Категорії завдань, що становлять основу інваріантної частини Програми, поєднуючись між собою, забезпечують формування трьох складових кожної окремої компетентності, які, своєю чергою, об'єднуються у відповідні освітні лінії та регламентуються Базовим компонентом дошкільної освіти. Адже формування у дітей необхідних компетентностей, визначених уже згаданим стандартом, передбачається через розвиток емоційно-ціннісного ставлення до окремої компетентності, забезпечення сформованості знань із даної теми та застосування цих знань на практиці у формі оволодіння навичками. Тобто виділяються три складові формування компетентності:

- 1** Я хочу це робити (бо мені цікаво, важливо...) – емоційно-ціннісне ставлення.
- 2** Я знаю, як це робити (бо мені розповіли, показали, а я слухав/слухала і дивився/дивилася, адже мені цікаво, важливо), – когнітивна складова.
- 3** Я можу це робити, коли потрібно, бо вмію це робити (адже мені пропонували це робити, і я пробував/пробувала; мене не сварили за помилки, тому я не боюся пробувати далі; мені допомагали зробити краще, тому я хочу пробувати далі, аби щоразу робити краще й отримувати радість від того, що в мене виходить), – діяльнісна складова.

Сформованість усіх трьох складових сприяє зміцненню емоційно-ціннісного ставлення:

«Я кожного разу отримую задоволення, коли використовую свою компетентність, тому вона набуває все більшого значення для мене».

Так замикається ланцюг формування компетентності й забезпечується подальший саморозвиток особистості в цьому напрямі.

Розвиток усіх компетентностей системно перевіряється за допомогою «Моніторингу рівня освітнього розвитку дитини» задля спостереження за динамікою фізичних та психічних змін дитини в міру її дорослішання. Такий системний моніторинг дає змогу детально з'ясувати причину можливих труднощів у формуванні тієї чи іншої компетентності. Адже за його результатами стає очевидним, яка зі складових (емоційно-ціннісне ставлення, когнітивна чи діяльнісна складова) потребує більшої уваги щодо кожної конкретної дитини.

Отже – дає можливість реалізувати індивідуальний підхід до освіти кожної дитини.

Рівень сформованості компетентностей оцінюється двічі на рік (в осінній та весняний періоди). Основою для розробки «Моніторингу рівня освітнього розвитку дитини» став кваліметричний підхід. «Моніторинг рівня освітнього розвитку дитини» – це системна діагностика фізичного та розумового розвитку дітей, яка представлена у формі 4 посібників комплексного скринінгу розвитку дитини 2–3, 3–4, 4–5, 5–6 (7) років.

Усі посібники заповнюються педагогом для кожної дитини індивідуально.

Правила застосування «Моніторингу рівня освітнього розвитку дитини» передбачають, що вихователь заповнює анкетні дані дитини, читає завдання дитині та у разі потреби показує малюнки. За результатами відповіді дитини він оцінює рівень її знань та розвитку, ставить у таблиці оцінку у відповідне поле, де «+» – «може», «+/-» – «частково», «-» – «не може». Номер у таблиці відповідає номеру завдання.

Варіативна частина Програми покликана поглиблювати розвиток основних компетентностей, передбачених в Україні Державним стандартом дошкільної освіти – Базовим компонентом дошкільної освіти – з урахуванням природних нахилів дітей та об'єктивно наявних ресурсів суб'єктів освітнього процесу.

Отже, Програмою пропонується доповнити інваріантну частину освітнього процесу наступними напрямками діяльності:
англійська мова, художня діяльність, хореографія/чирлідінг та шахи.

Такі види діяльності є комплексними і впливають на фізичну, емоційну, інтелектуальну та духовну сфери особистості дитини. Водночас їм властиві окремі акценти, що враховують психофізичні особливості різних дітей, природні схильності, інтереси, що дозволяє без складнощів залучити дітей до цих видів діяльності. Змістове наповнення педагогічної діяльності за цими напрямками може змінюватися залежно від соціально-економічних, регіональних, етно- і соціокультурних, кліматичних та інших умов.

«Моніторинг рівня освітнього розвитку дитини» є частиною Програми освіти дітей раннього та дошкільного віку «Освіта і піклування / Education & Care». Його оформлено у вигляді книжок-бланків «Моніторингу рівня освітнього розвитку дитини», що містять показники, які відповідають основним завданням освітньої діяльності дітей певної вікової групи, а також наочний матеріал та інструкцію для проведення діагностики. «Моніторинг рівня освітнього розвитку дитини» представлений і у вигляді відповідних розділів у мобільному застосунку. Використання системи моніторингу дає можливість проаналізувати динаміку формування та розвитку окремих компетентностей здобувачів освіти, вчасно звернути увагу на труднощі та вжити заходів щодо їхньої корекції.

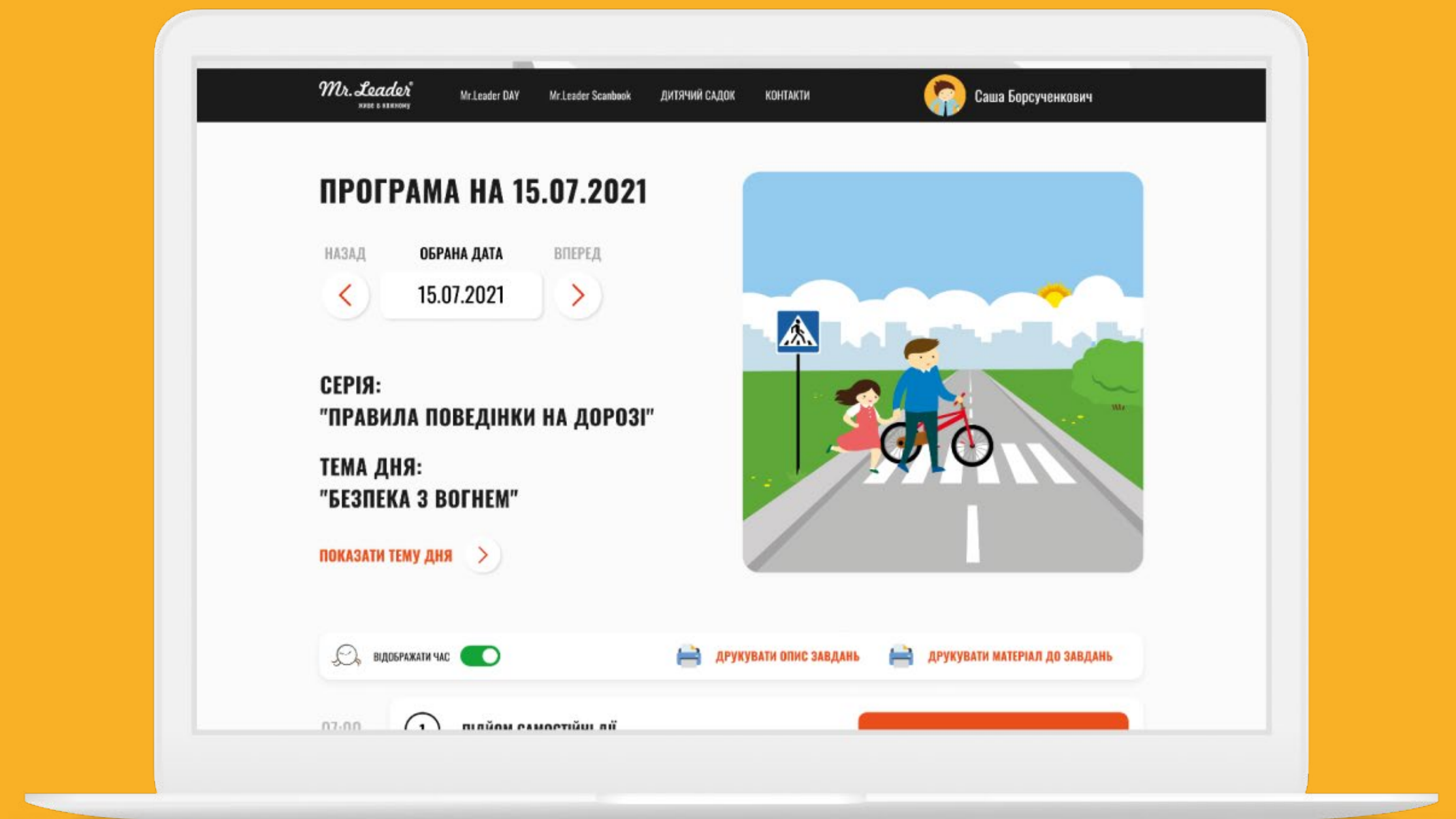
Mr.Leader DAY

– електронна система орієнтовного щоденного планування з повним дидактичним супроводом, розроблена на 4 вікові групи (2-3; 3-4; 4-5 та 5-6 (7) років).

- ★ Покращує якість освітніх послуг в дитячих садках;
- ★ Підвищує інтерес дітей до учбового процесу;
- ★ Економить час працівників дитячого закладу;
- ★ Оптимізує витрати;
- ★ Підвищує лояльність зі сторони крієнтів.

Спробуйте демо-версію
Mr.Leader DAY

Mr. Leader®

ОСВІТА І ПІКЛУВАННЯ
ПРО ДІТЕЙ **ТРЕТЬОГО**
РОКУ ЖИТТЯ

Mr. Leader[®]

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ДІТЕЙ ТРЕТЬОГО РОКУ ЖИТТЯ

РУХОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Рухова компетентність у цьому віковому періоді передбачає здатність самостійно виконувати такі фізичні дії: бігати, ходити навшпиньки, зберігати рівновагу на одній нозі, сидіти навколішках, зістрибувати з нижньої сходинки, відкривати ящик і виймати та складати назад його вміст, грати з піском та глиною, відкривати кришки, фарбувати пальцем, нанизувати намистинки. Особливої уваги варта зорово-моторна координація, яка полягає у здатності малювати рисочки, відтворювати прості форми, різати ножицями, малювати за зразком вертикальні й горизонтальні рисочки та їх перехрещення. Завдання вихователя полягає в організації безпечного середовища й умов для регулярної фізичної активності, а також забезпеченні пильного нагляду за ходом її виконання з метою запобігання травматизму.

СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНИЙ РОЗВИТОК

Соціально-емоційний розвиток передбачає вміння концентрувати увагу на самостійній грі, виявляти фантазію. Дитині в цей час дуже важливо подобатися іншим, тому вона часто питає про схвалення та наслідує однолітків, дії яких їй здаються цікавими чи такими, що викликають інтерес в інших. Дитина вже здатна грати у прості групові ігри, проте ще не виявляє до них ініціативи. Завдання вихователя полягає в організації спільних ігор із поступовим їх ускладненням.

СПРИЙНЯТТЯ ТА ПРЕДМЕТНО-ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Сприйняття та предметно-ігрова діяльність дитини цього віку втілюється в таких видах занять, як розглядання картинок, розбирання та складання пірамідки (без урахування розміру кілець), відшукування парних картинок за зразком.

ПСИХІЧНИЙ РОЗВИТОК

Психічний розвиток забезпечує здатність слухати прості оповідання, розуміти значення деяких абстрактних слів (великий/маленький, мокрий/сухий тощо). У два роки дитина відкриває для себе, що кожна річ має своє ім'я. Із цього моменту її поведінка принципово змінюється. Раніше вона уміла маніпулювати із предметами тільки безпосередньо: чіпати, гризти, лизати, брати до рота. А тепер може маніпулювати предметами на відстані – через їх називання. Це так ново, незвично і цікаво! І дитина про кожну нову річ запитує: «Що це?». У цей самий час розвивається початкове уявлення про кількість (більше/менше, повний/порожній). Швидко зростає словниковий запас. Дитина починає розуміти складнопідрядні речення на кшталт «Коли ми вийдемо на прогулянку, ми будемо...». Розуміє запитання на зразок «Що це на столі?». Слухає пояснення «як» та «чому». Виконує дворівневу інструкцію на зразок «Спочатку помиємо руки, а потім будемо обідати. Так?». Для формування лідерського потенціалу важливою деталлю інструкції є саме запитання наприкінці. Дитина має відчувати, що її думка також важлива в ухваленні рішень.

Особливу увагу в цьому періоді варто приділити віковій кризі трьох років. Це поняття досить умовне, оскільки часові межі кризи є ширшими. В одних дітей вона може розпочатися у 2 роки 10 місяців, у інших – у 3 роки і 6 місяців. Криза – це переворот, час перехідного стану, за якого наявні засоби досягнення цілей стають неадекватними, **внаслідок чого виникають непередбачувані ситуації**. Криза виявляє приховані конфлікт і дисбаланс. Криза трьох років проявляється як вимога **уваги і визнання своєї самодостатності**. Саме в цей період у дітей розвиваються відчуття самоцінності, власної значущості, виникає ставлення до себе як до самостійної особистості. Якщо дитина опиняється в ситуації **невизнання її самостійності** і, більше того, авторитарного **придушення її вимог**, то «страх бути ніким» насправді може стати в цьому віці емоційною **основою внутрішнього конфлікту**. Дисбаланс полягає в реальній невідповідності потреби дитини в самостійності її можливостям цю самостійність проявляти. Криза зазвичай проявляється у негативізмі, коли дитина перестає беззаперечно виконувати прохання дорослих. Вона стає впертою та ранимою, починає хитрувати. Величезне бажання отримати визнання з боку дорослих, випередити своїх однолітків часто підштовхують дітей до того, що вони починають значно перебільшувати свої досягнення.

У цей час важливо проявити щодо дітей увагу і терплячість задля того, аби дбайливо спрямувати їх у напрямі співпраці з дорослим. Увагу – щоб визначити потреби дитини (чого саме вона зараз хоче), бо терплячість із боку дорослого необхідна, щоб допомогти дитині знайти простий та ефективний метод задоволення її потреби або дати можливість прожити розчарування від того, що потреба не може бути задоволена. В останньому випадку неможливість задоволення потреби має бути логічно аргументована і зрозуміла для дитини. Маленький лідер повинен навчитися сприймати об'єктивні обмеження, проте не нехтування власними потребами. Украй важливо не сварити дитину за імпульсивні прояви, а продемонструвати чуйність і послідовність, не вступати в конкуренцію з нею.

Щодо навичок самообслуговування: дитина третього року життя вже може відчувати і сповіщати дорослого про потребу сходити до туалету, послуговуватися горщиком, користуватися ложкою, пити із чашки, знімати одяг, одягатися за допомогою дорослого, вмиватися, мити руки і чистити зуби під наглядом дорослого.

ОСВІТА

Освіта дітей третього року життя реалізується через таку взаємодію з дорослим (зокрема, з вихователем), за якої вихователь демонструє наочну модель поведінки, транслює позитивні емоції від діяльності, яку виконує сам і до якої пропонує долучитися дитині. Пропонує – не означає наполягає чи примушує. Адже будь-який примус викличе або спротив дитини, або пониження лідерського потенціалу. Навіть якщо дитина не одразу погодилася долучитися до спільної діяльності, вихователь має продемонструвати повагу до вибору дитини – «Ти можеш просто спостерігати і долучитися, коли сам/сама захочеш» – або дати вибрати з альтернатив «Ти подивишся, як я це роблю, чи спробуєш зробити разом зі мною?».

Вихователь намагається розпізнати потреби дитини і запропонувати їм назву. Наприклад, коли дитина плаче вранці після того, як батьки пішли, вихователь звертається до неї: «Тобі, мабуть, сумно через те, що мама пішла на роботу. Я розумію, мені теж іноді сумно розлучатися з рідними. Однак ти не один/одна, я поруч і дуже хочу з тобою пограти, поки ми разом чекатимемо на повернення мами». Дитина засвоює поняття суму, який відчуває, пізнає відчуття підтримки, отримує знання, як цей сум долати (разом з іншими грати, поки мама не повернеться) і, приставши на пропозицію вихователя, набуває реального досвіду подолання суму – тобто опановує навичку. Наразі виникає тільки здатність називати потребу і чекати на пропозиції щодо її задоволення. А також формується відчуття, що всі потреби дитини «правильні» й важливі. Отже, у майбутньому дитина-лідер саме так і сприйматиме і власні потреби, і потреби інших людей. Якщо ж дитина не отримує називання своїх потреб і пропозицій, як їх задовольнити, вона буде діяти навмання, що виявлятиметься у вередуваннях та протистоянні з дорослим.

Важливим є відвертий зворотний зв'язок щодо емоцій, які викликають дії дитини: звертаємо увагу саме на словосполучення «дії дитини», а не сама «дитина». Адже важливою основою для формування лідерського потенціалу є висока самооцінка особистості дитини. У разі прояву агресії чи порушення правил і вимог вихователя не слід приховувати те, що дії дитини викликають обурення. Натомість варто театралью висловити ці емоції, використовуючи порівняння із природними явищами чи світом тварин. Наприклад: «Коли діти мене не слухають, я гніваюся, наче хмара на небі. Ще трішки – і з мене, як із тучі, поллється дощ». Проте потрібно підкреслити незмінність ставлення до самої дитини. У такий спосіб вихователь не протистоїть дитині, а об'єднує з нею зусилля для подолання невідповідної поведінки.

Щодо інтелектуального розвитку: починаючи з 2 років дитина готова до оволодіння елементарними пізнавальними процесами. Якщо в цьому віці потреби в мисленні у дитини не буде, то розумові здатності атрофуються через непотрібність. Дитина не розуміє абстрактних слів. Допомогти у становленні мислення можна – потрібно створити такі умови, за яких вона повинна фізично виконувати ті дії, котрі потім робитиме подумки. Важливо дати можливість дитині якнайбільше використовувати руки, послуговуватися олівцями, кольоровим папером, пластиліном. Виконання ручної операції спрощує формування розумової операції.

Особливість **підкування про** дитину цього віку полягає в тому, що вона щойно розлучилася з батьками так надовго, як до цього ніколи ще не розлучалася. Неприпустимо знецінювати негативні емоції дитини. Для майбутнього лідера важливо вміти уважно ставитися до своїх почуттів і почуттів інших людей. Навпаки, слід приєднатися до дитини через висловлення розуміння її тривоги і готовності допомогти. Вихователь повинен сформувати з кожною дитиною стосунки надійної прив'язаності, щоб вона почувалася в дошкільному закладі освіти в безпеці. Отже, важливо отримати максимальну кількість інформації від батьків про те, як було організовано догляд за кожною дитиною вдома; що їй допомагає заспокоїтися; що викликає страх чи тривогу; які навички самообслуговування вже опановані дитиною, а які – їй іще незнайомі. Варто пам'ятати, що сама дитина ще не несе за це відповідальності. Тож відсутність сформованих навичок не є приводом для того, щоб сварити чи соромити дитину. Навпаки, слід повідомити їй про те, що це дуже легко виправити. Цим вихователь закладе основу для формування навички і доброзичливої взаємодії з дитиною. Педагог має виявити максимальну увагу, чуйність, терплячість і зосередитися на тому, щоб ці навички сформувати, починаючи з простого і поступово ускладнюючи. За словами Л.С. Виготського, дорослі повинні забезпечити зону найближчого розвитку. Що сьогодні дитина зробила разом із дорослим, то завтра вона зможе зробити сама.

Пропонуємо завдання освітньої діяльності інваріантної частини для дітей третього року життя. **Усі завдання освітньої діяльності орієнтовані на виконання педагогом та іншими дорослими, які забезпечують освіту і підкування про дитину.**

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ

«ОСОБИСТІСТЬ ДИТИНИ»

РУХОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими власних яскравих позитивних емоцій, коли дитина:

- активно рухається, за нагоди бігає, стрибає тощо;
- виконує гігієнічні процедури разом із дорослим.

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

- 1 Пояснювати роль прийменників «в», «на», «під», «за».
- 2 Уголос називати їх під час виконання:
 - гігієнічних процедур (умивання, одягання, роздягання тощо);
 - основних рухів людини (біжить, ходить, стрибає тощо).

Формуванню **діяльнісної складової** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- рухатися, не сидіти довго на місці й повторювати рухи за дорослими, з якими є контакт;
- водити рукою або фломастером по паперу для зображення абстрактних фігур;
- брати участь у рухливих іграх.

2 ВЧИТИ:

- ходити по колу з допомогою дорослого;
- виконувати основні рухи (бігати, ходити, стрибати, підніматися/спускатися сходами, ступаючи вперед однією і тією самою ногою);
- тримати рівновагу під час ходьби по похилій поверхні, по колоді;
- користуватися дитячим індивідуальним транспортом (велобіг, толокар);
- кидати м'яча якнайдалі, ловити обома руками.

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими власних яскравих позитивних емоцій:

- під час пропозиції взяти участь в оздоровчих і фізкультурно-розвивальних заходах;
- упродовж участі у загартовувальних процедурах разом із дорослим.

Для формування **когнітивної складової** важливе завдання – **вголос називати:**

- частини тіла, обличчя, вказуючи на них;
- статеву приналежність дитини.

Формуванню **діяльній складової** сприяє виконання завдання – **спонукати:**

- показувати частини тіла, обличчя, коли дорослий їх називає;
- повідомляти дорослому про погане самопочуття;
- виконувати необхідні лікувально-профілактичні процедури разом із дорослим.

ОСОБИСТІСНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими власних емоцій.

1 СПОКІЙНИХ, КОЛИ ДИТИНА:

- болісно реагує на свої невдачі (яскраві емоції);
- уперто наполягає на своєму, плаче від образи або при розставанні з мамою;
- відмовляється від їжі, яку не любить;
- засмучується, коли більшість часу нудьгує;
- здається іноді зосередженою лише на власних потребах, діє егоїстично.

2 ЯСКРАВИХ ПОЗИТИВНИХ:

- коли дитина радіє успіхам;
- під час спільної діяльності з дитиною;
- коли дитина робить спроби самостійно роздягатися й одягатися, взуватися, роззуватися, умиватися, користуватися хустинкою;
- коли дитина відгукується на прохання дорослого про допомогу.

Для формування **когнітивної складової** важливо:

- звертатися на ім'я до дитини (не за прізвищем!);
- зосереджувати увагу дитини обережним дотиком, якщо вона не відреагувала на усне звернення.

Формування **діяльної складової** передусім передбачає виховання в дитини почуття безпеки.

Отже, важливо за будь-яких негативних емоцій дати можливість дитині заспокоїтися під час тілесного контакту в обіймах спокійного дорослого.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ

**«ДИТИНА В СЕНСОРНО-
ПІЗНАВАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ»**

ПРЕДМЕТНО-ПРАКТИЧНА, ТЕХНОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими власних позитивних емоцій, прагнення до відтворення різних об'єктів навколишнього світу, а також у відповідь на результат власної і колективної предметно-перетворювальної діяльності, під час маніпулювання предметами й об'єктами у процесі їх пізнання дітьми.

Для формування **когнітивної складової** важливе завдання – **пояснювати під час маніпулювання предметами:**

- призначення предметів побуту, які оточують дитину (дитячий транспорт, посуд, засоби гігієни, засоби творчості тощо), побутової техніки (електрочайник, плита, холодильник, пральна машина, телевізор, телефон, пилосос);
- правила техніки безпеки і роботи з інструментами (посуд, ножиці).

Формуванню **діяльнісної складової** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- досліджувати й обстежувати предмети, іграшки різними органами чуття, методом спроб і помилок, учитися користуватися ними за призначенням;
- упізнавати створені дорослими споруди, об'єкти довкілля з різних матеріалів;
- конструювати з будівельного матеріалу, деталей конструкторів;
- допомагати дорослому під час побутової праці (в межах своїх фізичних можливостей);
- під керівництвом дорослого виконувати прості трудові доручення (викинути сміття, занести посуд у посудомийку, подати інструменти тощо);
- брати участь у створенні рукотворних виробів (ліплення, оригамі, кірігамі, вироблення поробок із залишкового матеріалу тощо – хендмейд).

2 ФОРМУВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- використовувати за призначенням предмети побуту (знайомі дитині);
- дотримуватися правил техніки безпеки і роботи з інструментами.

СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНА, ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНА, ДОСЛІДНИЦЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими власних позитивних емоцій під час використання дидактичного матеріалу, від успішно розв'язаного дитиною завдання, інтересу до об'єктів довкілля.

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

1 ВЧИТИ:

- орієнтуватися в кольорах (червоний, зелений, синій, жовтий, чорний, білий, деякі відтінки);
- розрізняти еталони площинних та об'ємних геометричних фігур (квадрат, круг, куля, куб);
- елементарних знань про розміщення предметів, об'єктів у просторі (високо/низько, вгорі/внизу, далеко/близько, в, на, під, за), показуючи наочно їхнє просторове розміщення;
- розрізняти довжину, висоту предметів на основі порівняння, зіставлення розмірів двох предметів.

2 ПОЯСНЮВАТИ ЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ «БАГАТО», «МАЛО», «ОДИН».

Формуванню **діяльнісної складової** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- обстежувати предмети на дотик, смак, за допомогою зору, слуху; розрізняти на смак знайомі овочі, фрукти, ягоди; визначати знайомі предмети на дотик;
- упізнавати геометричні форми у предметах, геометричні фігури (квадрат, круг, куля, куб);
- задовольняти пізнавальний інтерес самостійно або з допомогою дорослого.

2 ФОРМУВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- рухатися за вказівкою дорослого (у напрямі до конкретного об'єкта), виконувати прості доручення дорослого щодо розміщення предметів у просторі (візьми в руки; поклади в коробку, біля коробки, на стілець тощо);
- помічати одну (найяскравішу) ознаку предмета, вибирати предмет із заданою властивістю із двох, класифікувати фігури за однією з ознак (колір, величина), обирати предмети заданих властивостей із двох різновидів;
- робити невеликі власні відкриття щодо об'єктів пізнання.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ

**«ДИТИНА У ПРИРОДНОМУ
ДОВКІЛЛІ»**

ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими власних яскравих позитивних емоцій щодо об'єктів, явищ природи, зоряного неба, природного довкілля, під час ситуацій взаємодії з різними об'єктами природи (досліди, спостереження, обстеження, розгляд тощо), коли дитина виявляє готовність до діяльності (участь у досліджах, спостереження, праця у природі, догляд за тваринами, рослинами тощо), що забезпечує пізнання природи (в межах вікових можливостей).

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

1 ВЧИТИ:

- що є пори року (осінь, весна, зима, літо), що їм притаманні деякі характерні ознаки (сніг – зима, жовте листя – осінь, проростає трава – весна, спека – літо);
- упізнавати об'єкти природи, рослини і тварин (вода, пісок/земля, камінець, річка, море, гора, небо, дерево, квітка, трава, тварина, птах, рибка, комаха);

- розрізняти і знати назви птахів (голуб, качка, індик, дятел, лебідь, ворона, курка); свійських і диких тварин (вовк, ведмідь, лисиця, олень, корова, кінь, вівця, коза, свиня, віслук); мешканців водойм (риба, рак); комах (мураха, муха, комар, метелик, павук, бджола тощо); плазунів і земноводних (змія, ящірка, черепаха, жаба); гризунів (білка, бобер, їжак, хом'як, миша); деякі їхні характерні ознаки; що їдять; де живуть (зокрема у воді, у хліві тощо);
- упізнавати тварин, птахів, мешканців водойм екзотичних країн (жирафа, слон, зебра, носоріг, папуга, лев, краб, акула тощо);
- розрізняти і знати назви дерев (береза, ялина, фруктові); квітів (тюльпан, троянда, ромашка, проліски); трав (кропива, кульбаба, щавель); овочів, фруктів, ягід (ті, які дитина пробувала на смак); їхні характерні ознаки; де ростуть; як використовуються людиною; чим корисні для тварин.

2**ПОЯСНЮВАТИ:**

- що є кімнатні рослини, за якими потрібно доглядати;
- правила поведінки на природі, в зонах відпочинку.

Формуванню **діяльній складовій** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- помічати на небі Сонце та Місяць, зорі;
- звертати увагу на об'єкти та явища природи, спостерігати нетривалий час за явищами природи;
- впізнавати деякі погодні явища (сніг, дощ).

2 РОЗВИВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- знаходити об'єкти/предмети за їхніми ознаками (твердий/м'який, мокрий/сухий, великий/маленький, холодний/теплий);
- спостерігати та брати участь у нескладних дослідах із природними об'єктами та явищами, які проводить дорослий (зафарбовування води, пересипання піску);
- розрізняти знайомі дерева, квіти, трав'янисті рослини, овочі, фрукти і ягоди, називати їх; знайомих комах, птахів, тварин, мешканців водойм, називати їх;
- доглядати за кімнатними рослинами (полити, відірвати сухий листочок), допомагати у догляді за домашніми тваринами (у межах своїх фізичних можливостей).

НАВИЧКИ, ОРІЄНТОВАНІ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими спокійних емоцій у разі яскравої реакції дитини (найчастіше негативної):

- на різкі зміни у сталому способі життя (структурі дня, звичних діях), що проявляється в емоційній нестабільності;
- на вимоги дорослого дотримуватися мовного етикету (не перебивати, попросити, вибачитися тощо).

Для формування **когнітивної складової** важливе завдання – **вчити**:

- розуміти, знати і називати часто вживані та продиктовані дорослим форми звернення, вітання, подяки;
- певну послідовність дій (яка повторюється щоденно) і дотримуватися її (наприклад, послідовність дій перед сном – умитися, почистити зуби, одягнути піжаму, послухати казку, почати засинати).

Формуванню **діяльній складовій** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- вживати у мовленні (після нагадування дорослим) деякі форми звернення, вітання, подяки;
- допомагати дорослому чи дитині (звертаючись із проханням).

2 РОЗВИВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- виявляти доброзичливе ставлення до людей, які оточують дитину;
- дотримуватися орієнтовної структури організації дня дошкільника з ініціативи дорослого.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ

«ГРА ДИТИНИ»

ІГРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими власних яскравих позитивних емоцій до іграшки, коли дитина виявляє інтерес до ігрової діяльності й бажання грати іграшками.

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

- 1 Вчити назви іграшок (пірамідка, лялька, м'яч, машинка, зайчик, котик).
- 2 Показувати, як групувати та порівнювати предмети за кольором, формою, величиною.

Формуванню **діяльній складовій** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- упізнавати іграшки (пірамідка, лялька, м'яч, машинка, зайчик, котик);
- набувати досвід самостійної гри, використовувати під час неї іграшки (лялька, м'яч, машинка, зайчик, котик), допомагати їх складати.

2 РОЗВИВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- складати із двох частин ціле;
- відтворювати ігрові дії у нескладних сюжетах за допомогою образних іграшок;
- будувати нескладні споруди за зразком із кубиків, цеглинок, брусків;
- дотримуватися простих правил.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ

«ДИТИНА В СОЦІУМІ»

СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими власних яскравих позитивних емоцій:

- при зверненні до дитини;
- при зустрічі й розставанні з дитиною.

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

- 1 Вчити імена педагогів, батьків, дітей у групі.
- 2 Показувати місця, у яких зберігаються певні іграшки.

Формуванню **діяльній складовій** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- долучатися до спільної діяльності за запрошенням;
- виявляти активність, знаходити собі заняття;
- долучатися до прибирання іграшок на прохання педагога чи когось із батьків.

2 РОЗВИВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- називати своє ім'я та прізвище;
- звертатися до дорослих чи інших дітей із наміром щось повідомити чи попросити (словами, жестами).
Брати участь у вирішенні питань щодо себе (чим гратися, що вдягнути).

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ

«МОВЛЕННЯ ДИТИНИ»

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими власних яскравих позитивних емоцій щодо різних подій життя, при спілкуванні з дитиною.

Важливо говорити дитині компліменти, заохочувати її.

Для формування **когнітивної складової** важливе завдання – **вчити**:

- називати своє ім'я;
- говорити простими односкладними реченнями;
- використовувати займенники та прикметники;
- ставити запитання.

Формуванню **діяльній складової** сприяють завдання:

- спонукати називати те, що зображено на картинках;
- спонукати спрощені слова замінити повними («няв» – кішка, «бі-бі» – машинка);
- ставити і відповідати на запитання;
- озвучувати свої наміри та дії.

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими власних яскравих позитивних емоцій:

- при зверненні до дитини;
- при спілкуванні з дитиною.

Важливо говорити дитині компліменти.

Для формування **когнітивної складової** основне завдання – вчити різних форм мовленнєвих висловлювань (запитання, згода, заперечення, прохання, дозвіл, відмова, вдячність, жаль, невдоволення тощо).

Формуванню **діяльній складовій** сприяє виконання завдання – **спонукати**:

- відповідати на запитання дорослого окремими фразами, діями, жестами;
- самостійно вітатися і прощатися зі знайомими;
- використовувати різні вербальні й невербальні форми для привітання (привітатися рукоштовкуванням, долоньками тощо);
- звертатися до дорослого із простими запитаннями (Що це? Як? Де? Чому? Коли?);
- повторювати дії за дорослими, з якими є контакт.

Важливо спокійно зупиняти агресивні дії дитини в разі їх наявності.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ

«ДИТИНА У СВІТІ МИСТЕЦТВА»

МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими виразних емоцій під час перегляду та висловлення вражень від вистав.

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

- 1 Вчити впізнавати знайомі предмети в мистецьких об'єктах.
- 2 Показувати театральні інсценівки, ляльковий театр.

Формуванню **діяльній складової** сприяє виконання завдання – **спонукати** разом із дорослими брати участь у театральних інсценівках.

ПОКАЗНИКИ СФОРМОВАНOSTI КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ДИТИНИ

Наведені нижче показники визначають педагоги чи інші дорослі, які здійснюють освіту та піклування про дітей, за результатами спостереження за їхньою діяльністю.

ДИТИНА ТРЕТЬОГО РОКУ ЖИТТЯ (І ПІВРІЧЧЯ)

РУХОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- має навички виконання основних рухів (біжить, ходить, стрибає, піднімається та спускається сходами, ступаючи вперед однією і тією самою ногою);
- постійно хаотично рухається, не сидить довго на місці;
- повторює рухи за дорослими, з якими є контакт;
- щодо розвитку кисті руки – водить рукою або фломастером по паперу, виводячи абстрактні фігури; намагається «впіймати» дрібні деталі та гратися ними (жолуді, пластикові пазли великих розмірів, камінці тощо).

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- показує частини тіла, коли дорослий називає їх;
- повідомляє дорослому про погане самопочуття;
- виконує необхідні лікувально-профілактичні процедури з допомогою дорослого;
- реагує на забрудненість рук, одягу; звертається по допомогу до дорослого у вирішенні проблеми.

ОСОБИСТІСНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- переважно перебуває у веселому та життєрадісному настрої;
- виявляє рухову активність;
- охоче грає з дітьми;
- йде на контакт із дорослими;
- ініціює контакт із дітьми та дорослими;
- робить спроби самостійно роздягатися й одягатися, взуватися та роззуватися;
- звертає увагу на людину, яка до неї звертається;
- демонструє зухвалу поведінку, щоб досягти незалежності;
- заспокоюється при тілесному контакті зі значимим дорослим;
- не розуміє, що відчують і думають інші; впевнена, що всі думають і відчують те саме, що й вона; засмучується, коли перестає бути центром уваги;
- любить перебувати серед дітей, але ще не готова ділитися (іграшками);
- може самостійно грати протягом нетривалого часу;
- намагається наслідувати жести і міміку дорослого.

ПРЕДМЕТНО-ПРАКТИЧНА, ТЕХНОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- засвоює конструювання з будівельного матеріалу, деталей конструкторів;
- досліджує й обстежує предмети, іграшки різними органами чуття, методом спроб і помилок; вчиться користуватися ними за призначенням;
- охоче допомагає дорослому в побутовій праці (в межах своїх фізичних можливостей);
- під керівництвом дорослого виконує прості трудові доручення (викидає сміття, заносить посуд до посудомийки, подає інструменти тощо);
- звертає увагу на предметно-перетворювальну діяльність (хендмейд).

СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНА, ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНА, ДОСЛІДНИЦЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- досліджує об'єкти навколо себе за допомогою зору, слуху, дотику, смаку;
- методом спроб і помилок досліджує предмети й іграшки (пірамідка, вкладиші тощо);
- охоче, але впродовж короткого проміжку часу розглядає предмети й об'єкти довкілля;
- вміє рухатися за вказівкою дорослого (у напрямку до конкретного об'єкта);
- помічає лише одну (найяскравішу) ознаку предмета;
- вибирає предмет із заданою властивістю із двох;
- розрізняє на смак знайомі овочі, фрукти, ягоди;
- задовольняє пізнавальний інтерес самостійно або з допомогою дорослого;
- робить невеликі власні відкриття щодо об'єктів пізнання;
- може виконати прості доручення дорослого стосовно розміщення предметів у просторі (візьми в руки; поклади в коробку, біля коробки, на стілець тощо).

ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- помічає на небі Сонце та Місяць, зорі;
- знаходить об'єкти/предмети за їхніми ознаками (твердий/м'який, мокрий/сухий, великий/малий, холодний/теплий);
- звертає увагу на об'єкти та явища природи (рослини, тварини, хмари на небі, калюжі, море тощо);
- упізнає деякі погодні явища (сніг, дощ);
- розрізняє знайомі овочі (помідор, картопля, огірок, капуста, морква), фрукти та ягоди (яблуко, груша, виноград, полуниця, малина, кавун), називає їх;
- розрізняє знайомих комах (метелик, муха, комар), птахів (качка, курка, ворона), тварин (свиня, корова, кінь, вівця, слон, жираф), називає їх;
- робить спроби доглядати за кімнатними рослинами (поливає);
- допомагає доглядати за домашніми тваринами (в межах своїх фізичних можливостей).

ІГРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- використовує у грі іграшки (ляльку, м'яч, машинку, зайчика, котика);
- активно досліджує іграшки, виявляє бажання самостійно ними оперувати;
- допомагає скласти іграшки;
- конструює нескладні будівлі з кубиків (паркан, місток);
- в іграх дитини провідна роль належить дорослому;
- бере участь у сюжетних рухливих іграх, цікавиться настільно-друкованими іграми.

СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- намагається назвати своє ім'я та прізвище;
- виявляє активність, знаходить собі заняття;
- звертається до дорослих чи інших дітей із наміром щось повідомити чи попросити (словами, жестами);
- охоче йде на контакт з іншими.

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- може назвати своє ім'я;
- спрощені слова замінює повними словами («няв» – кішка, «бі-бі» – машина).

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- самотійно вітається і прощається зі знайомими, можливо, жестами чи вигуками;
- звертається до дорослого із простими запитаннями (Що це? Як? Де?);
- намагається спілкуватися з однолітками (доступними їй засобами: жестами, проявом емоцій, фразами, діями).

ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

- упізнає знайомі художні твори, їхніх героїв на малюнках, знайомі книжки та вистави;
- бере участь у переказуванні казки/промовлянні потішки/вірша, що проявляється у продовженні або закінченні речення одним словом, звуками, короткими фразами.

МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- упізнає знайомі предмети в мистецьких об'єктах;
- із задоволенням дивиться театральні інсценівки, ляльковий театр.

ДИТИНА ТРЕТЬОГО РОКУ ЖИТТЯ (II ПІВРІЧЧЯ)

РУХОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- має навички виконання основних рухів (біжить, ходить, стрибає, піднімається та спускається сходами, ступаючи вперед однією і тією самою ногою);
- тримає рівновагу під час ходьби по похилій поверхні, по колоді;
- постійно хаотично рухається, не сидить довго на місці;
- повторює рухи за дорослими, з якими є контакт;
- щодо розвитку кисті руки – водить рукою або фломастером по паперу, виводячи абстрактні фігури; робить спроби гратися мозаїкою та пазлами, ліпити і створювати аплікацію; грається природним матеріалом (каштани, горіхи);
- має навички користування дитячим індивідуальним транспортом (велобіг, толокар);
- має навички кидання м'яча якнайдалі, ловіння обома руками;
- бере участь у рухливих іграх.

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- показує частини тіла, обличчя, коли дорослий називає їх;
- повідомляє дорослому про погане самопочуття;
- виконує необхідні лікувально-профілактичні процедури разом із дорослим.

ОСОБИСТІСНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- вперто наполягає на своєму;
- плаче від образи або при розставанні з мамою;
- спокійно відмовляється від їжі, яку не любить;
- легко засинає і спокійно спить;
- робить спроби самостійно роздягатися й одягатися, взуватися, роззуватися, вмиватися, користуватися носовичком;
- звертає увагу на людину, яка до неї звертається;
- відгукується на прохання дорослого про допомогу;
- наслідує дорослого, з яким є контакт, у проявах емоцій;
- заспокоюється при тілесному контакті зі значущим дорослим;
- засмучується, коли більшість часу проводить в умовах рутини;
- здається іноді зосередженою лише на власних потребах і діє егоїстично;
- імітує дорослих у повсякденних діях (як-от прибирання, готування їжі, самопіклування тощо);
- намагається наслідувати жести та міміку дорослого.

ПРЕДМЕТНО-ПРАКТИЧНА, ТЕХНОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- засвоює конструювання із будівельного матеріалу, деталей конструкторів;
- використовує за призначенням предмети побуту (знайомі їй);
- охоче допомагає дорослому в побутовій праці (в межах своїх фізичних можливостей), під керівництвом дорослого виконує прості трудові доручення (викидає сміття, заносить посуд до посудомийки, подає інструменти тощо);
- виявляє бажання брати участь у створенні рукотворних виробів (хендмейд);
- намагається дотримуватися правил техніки безпеки і роботи з інструментами.

СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНА, ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНА, ДОСЛІДНИЦЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- може показати розташування предметів у просторі (високо/низько, вгорі/внизу, далеко/близько, в, на, під, за);
- обстежує предмети на дотик, смак, за допомогою зору, слуху;
- охоче, але нетривалий час розглядає предмети й об'єкти довкілля;
- розрізняє предмети (2 шт) за масою (важкий/легкий), довжиною (довгий/короткий), висотою (високий/низький);
- уміє рухатися за вказівкою дорослого (у напрямку до конкретного об'єкта);
- упізнає геометричні форми у предметах;
- класифікує фігури за однією з ознак (колір, величина);
- вибирає предмети заданих властивостей із двох різновидів;
- розрізняє на смак знайомі овочі, фрукти, ягоди;
- визначає знайомі предмети на дотик;
- задовольняє пізнавальний інтерес самостійно або з допомогою дорослого;
- робить невеликі власні відкриття щодо об'єктів пізнання.

ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- помічає на небі Сонце та Місяць, зорі;
- знаходить об'єкти/предмети за їхніми ознаками (твердий/м'який, мокрий/сухий, великий/маленький, холодний/теплий);
- звертає увагу на об'єкти та явища природи;
- упізнає деякі погодні явища (сніг, дощ);
- спостерігає і може брати участь у нескладних дослідах із природними об'єктами та явищами, які проводить дорослий (зафарбовування води, пересипання піску);
- спостерігає нетривалий час за явищами природи;
- розрізняє знайомі дерева, квіти, трав'янисті рослини, овочі, фрукти і ягоди; називає їх;
- розрізняє знайомих комах, птахів, тварин, мешканців водойм; називає їх;
- робить спроби доглядати за кімнатними рослинами (полити, відірвати сухий листочок);
- допомагає доглядати за домашніми тваринами (в межах своїх фізичних можливостей).

НАВИЧКИ, ОРІЄНТОВАНІ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК:

- проявляє готовність допомогти дорослому чи дитині (найчастіше не із власної ініціативи, а після прохання);
- виявляє доброзичливе ставлення до людей, які її оточують;
- дотримується орієнтовної структури організації дня дошкільника з ініціативи дорослого.

ІГРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- активно використовує іграшки у грі;
- допомагає їх складати;
- знає місце іграшок у кімнаті;
- відтворює ігрові дії в нескладних сюжетах за допомогою образних іграшок;
- конструює нескладні будівлі з кубиків, цеглинок, брусків (доріжка, стілець, будиночок);
- активно досліджує іграшки та їхні можливості;
- дотримується нескладних правил;
- наслідує дорослих в іграх із правилами.

СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- може назвати своє ім'я та прізвище;
- долучається до спільної діяльності за запрошенням;
- виявляє активність, знаходить собі заняття;
- звертається до дорослих чи інших дітей із наміром щось повідомити чи попросити (словами, жестами);
- долучається до прибирання іграшок на прохання педагога чи когось із батьків;
- бере участь в ухваленні рішень щодо себе (чим гратися, що вдягнути);
- охоче йде на контакт з іншими (знайомими дорослими, однолітками).

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- говорить простими односкладними реченнями;
- розуміє й активно вживає іменники, дієслова, займенники, прикметники
- (машина, їде, я, мій, солодкий), звуконаслідувальні слова (тік-так, дзень, брязь, бах);
- ставить запитання;
- називає об'єкти, що зображені на картинках.

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- самостійно вітається та прощається зі знайомими. Використовує різні вербальні й невербальні засоби для привітання;
- звертається до дорослого із простими запитаннями (Що це? Як? Де?);
- намагається звертатися на ім'я до дорослих та дітей;
- виявляє розширення спектра емоцій;
- зупиняє агресивні дії у відповідь на прохання педагога.

ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- упізнає на малюнках і називає героїв знайомої казки/потішки/вірша;
- бере участь у переказуванні казки/промовлянні потішки/вірша, що проявляється у продовженні або закінченні речення одним словом, звуками, короткими фразами.

МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- бере участь в елементарній театралізованій діяльності (в настільному, іграшковому театрі);
- із задоволенням дивиться театральні інсценівки, вистави лялькового театру.

Дані показники зручно оцінювати за допомогою «Моніторингу рівня освітнього розвитку дитини» або відповідного розділу мобільного застосунку.

Mr.Leader Scanbook

— це метод якісної оцінки знань та розвитку дитини, який заснований на кваліметричному підході.

Дізнавайся першим про всі новинки Mr.Leader з нашого Telegram-каналу

Mr. Leader®

ОСВІТА І ПІКЛУВАННЯ
ПРО ДІТЕЙ ЧЕТВЕРТОГО
РОКУ ЖИТТЯ

Mr. Leader[®]

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ДІТЕЙ ЧЕТВЕРТОГО РОКУ ЖИТТЯ

РУХОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Рухова компетентність у даному віковому періоді передбачає здатність самостійно виконувати такі фізичні дії: просуватися вниз східцями, використовуючи по чергову праву і ліву ноги; маніпулювати м'ячем (хапати м'яч, що котиться; кидати через голову); стрибати на одній нозі; зберігати рівновагу на одній нозі протягом тривалого часу (до 10 хв); тримати рівновагу під час катання на гойдалці. Дитина збирає і будує більш складні конструкції з кубиків.

На окрему увагу заслуговує моторика рук: дитина вже здатна впевнено тримати олівець і пензлик не всією долонею, а пальцями, що покращує здатність малювати, обводити контури, копіювати перетин горизонтальних та вертикальних ліній, відтворювати геометричні фігури, зокрема шестикутник. Завдання вихователя, як і раніше, полягає в підтримці безпечного середовища й умов для регулярної фізичної активності, забезпеченні пильного нагляду за ходом їх виконання з метою запобігання травматизму, а також – у поступовому ускладненні завдань, заохоченні спробувати щось нове.

СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНИЙ РОЗВИТОК

Соціально-емоційний розвиток дитини цього віку відзначається підвищенням бажання соціальної взаємодії.

Дитина любить спілкуватися з іншими дітьми та дорослими, допомагати дорослим у виконанні буденних справ.

Розвиваються навички спільної гри, дитина охоче обмінюється іграшками.

Завдання вихователя полягає в заохоченні до спільних ігор, запрошенні дітей до участі в їх організації.

СПРИЙНЯТТЯ ТА ПРЕДМЕТНО-ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Сприйняття та предметно-ігрова діяльність дитини поступово ускладнюється. Дитина розбирає і складає мотрійку, вкладає фігурки в отвори сортеру після цілеспрямованих спроб, конструює з кубиків за зразком і складає пазл на 2–3 деталі. Улюбленими для неї стають рольові ігри. Дитина бере на себе певну роль (мама, тато, вихователька дитячого садка) і точно відтворює позу, жести, міміку, мову; користується предметами та іграшками, що імітують предмети, якими послуговується дорослий, чю роль виконує дитина. Завдання вихователя полягає в заохоченні до рольових ігор та інтеграції в них пізнання навколишнього світу, організації театралізованої діяльності.

ПСИХІЧНИЙ РОЗВИТОК

Психічний розвиток дитини цього віку відзначається інтенсивним розвитком мови.

Кількість слів, які вона використовує щодня, може досягати 1500–2000 слів.

Дитина починає послуговуватися розгорнутими фразами на 3–4 і більше слів.

Описує предмет: називає колір, форму, смак, фактуру, використовуючи слова-визначення.

Знає призначення основних предметів. Засвоює поняття ступенів порівняння (найвищий, найменший).

Малюки цієї вікової категорії активно займаються словотворчістю, створюючи найнезвичайніші слова та синтаксичні конструкції; намагаються римувати, складати вірші, нерідко зрозумілі тільки їм самим.

Дитина вже здатна слухати довгі казки та розповіді. Проте дітям ще складно самостійно переказати почуте чи описати зміст сюжетної картинки. Найчастіше вони називають предмети, дійових осіб або перераховують дії, які відбуваються. Визначають стать людей за роллю (він – тато, вона – мама). Розуміють час, використовують минулий та теперішній часи. Рахують до п'яти чи більше. Діють за двоскладовою інструкцією («дай мені червоний кубик та синю кулю»).

Ще однією особливістю цього вікового періоду є допитливість. Дітям цікаво все, що їх оточує і відбувається навколо. Тому головною особливістю розвитку мови в цьому віці є питальна конструкція «Чому? Як? Навіщо? Що буде, якщо?». При цьому дорослим важливо пам'ятати, що кожне запитання потребує відповіді, але максимально зрозумілої і лаконічної, адже дітям нецікаво вислуховувати довгі пояснення.

Криза трьох років може ще тривати в цьому періоді. Отже, вихователю слід дотримуватися наполегливості та послідовності у терпеливому й уважному ставленні до дітей.

Щодо навичок самообслуговування: дитина четвертого року життя послуговується унітазом замість горщика, краще користується ложкою та виделкою, акуратніше їсть, самотужки знімає і вдягає одяг і взуття, застібає блискавки і гудзики, самостійно умивається та миє руки, чистить зуби.

Освіта дітей четвертого року життя передбачає більше взаємодії дорослого (зокрема вихователя) з дитиною.

Вихователь уже не просто демонструє поведінку, а описує її словами, якнайчастіше розширюючи словниковий запас дітей поняттями про відчуття, емоції, потреби, пояснюючи причинно-наслідковий зв'язок тих чи інших дій. Роздумуючи вголос про доцільність тієї чи іншої діяльності, педагог дає дітям можливість засвоїти основи критичного аналізу. Розпізнаючи потреби дитини, фахівець починає більше запитувати і пропонує готову відповідь у разі, якщо дитина не змогла відповісти сама. Спостерігаючи за діями вихователя, за тим, коли і як він застосовує алгоритм розпізнавання потреби та пошуку варіантів її задоволення, дитина починає розуміти, коли можна цією навичкою користуватися, наслідує вихователя, імітує його поведінку у грі з ляльками та рольовій грі з іншими дітьми.

Як і на попередньому етапі, важливою залишається побудова стосунків надійної прив'язаності. Сучасна система дошкільної освіти передбачає перехід у цей період дітей з ясельної групи до молодшої і зміну вихователів та помічника вихователя. Отже, діти знову потрапляють у ситуацію невизначеності, що може супроводжуватися зростанням тривоги.

Основою побудови довірливих стосунків залишаються відвертий зворотний зв'язок щодо емоцій, які викликають дії дитини; врівноважена реакція на різні прояви поведінки, доброзичливість і розуміння відповідальності дорослого за якість стосунків із дитиною. Як і раніше, не слід замінювати пропозицію примусовим обов'язком. Для ефективного формування лідерських якостей не так важливо, щоб дитина долучилася до всіх щоденних активностей. Важливо – щоб у неї сформувалося усвідомлення того, що вона керує власним життям, а робити це краще свідомо та відповідально – так само, як поводить себе вихователь.

Швидкість інтелектуального розвитку в цей період підвищується. Його рівень легко оцінити. Розвиток кори головного мозку веде до пошукової поведінки, тобто жаги пізнання. Саме тому діти починають постійно ставити запитання. Тож, що більше запитань, то інтенсивніший розвиток. Що на більше запитань дитина отримує цікаві, короткі та змістовні відповіді – то більше вона хоче їх ставити. У цей час важливо спостерігати за природним напрямом пізнавального інтересу дітей і інтегрувати ці теми в заняття – будувати міст між тим, що хочеться пізнати, і тим, що варто пізнати саме в цей віковий період. Адже лідеру не нав'язують коло інтересів – лідер має вміти концентруватися на області своїх інтересів і при цьому залюбки сприймати інформацію, яку пропонує навколишнє середовище, та співставляти її щодо відповідності власному інтересу.

Мислення дитини, як і раніше, конкретне; абстрактні поняття їй ще складно розуміти, тому інструкції мають бути дуже конкретні. Замість «прибери іграшки» краще сказати: «склади, будь ласка, іграшки на полицю».

Особливість **догляду** за дітьми цього віку полягає в тому, що новий вихователь підкреслює спроможність дитини виконувати чимало дій із самообслуговування. У цей період важливо планувати більше часу на перевдягання, аби дати можливість дитині без поспіху виконати всі дії самостійно з мінімальною участю дорослого.

Підтримуючи природний потяг дитини до поглиблення взаємодії з дорослим, варто частіше звертатися до дітей із проханням про допомогу у виконанні побутових дій (розкладати предмети при підготовці до занять, накривати на стіл, виносити іграшки на вулицю, піклуватися про квіти тощо). Проте слід пам'ятати різницю між вимогою та проханням. Прохання передбачає можливість для дитини відмовити і не отримати у відповідь маніпуляцію осудом чи невдоволенням вихователя. Допустимим є тільки висловлення жалю через відмову і звернення із проханням до іншої дитини.

Як і раніше, не треба соромити дитину за несформованість якихось навичок. Слова на кшталт «уже всі вміють, а ти ні» не допоможуть спонуканню до активнішого засвоєння навичок, а лише підсилять відчуття неспроможності й демотивують дитину. Лідери гартуються не критикою, а викликами. Краще підкреслити, що у кожної дитини своя швидкість, і комусь просто потрібно більше часу і спроб. Варто спонукати дитину опанувати навички, заохочуючи і схвалюючи не досягнення, а її зусилля. Для більш усвідомленого формування навички можна просити дитину проговорювати порядок дій, які вона виконує, щоб реалізувати самопіклування чи піклування про іншого. Вихователю варто бути поруч, проте пропонувати допомогу лише тоді, коли дитина не справляється самостійно. Пропонувати допомогу краще у формі запитання («Тобі допомогти?» або «Може, спробуємо разом?»).

Пропонуємо завдання освітньої діяльності інваріантної частини для дітей цієї вікової групи. **Усі завдання освітньої діяльності орієнтовані на виконання педагогом та іншими дорослими, які піклуються про дитину.**

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ

«ОСОБИСТІТЬ ДИТИНИ»

РУХОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими власних яскравих позитивних емоцій:

- при показі дитиною досягнень у руховій сфері (коли вона активно рухається, при нагоді бігає, зістрибує чи намагається лазити драбиною);
- під час виконання загартувальних і гігієнічних процедур.

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

1 ПОЯСНЮВАТИ:

- поняття «високо/низько», «вгорі/внизу», «далеко/близько», «в», «на», «під», «за», «ліворуч/праворуч»;
- можливі ризики небезпечних рухових дій;
- правила користування дитячим індивідуальним транспортом (велобіг, самокат тощо).

2 ПОКАЗУВАТИ І НАЗИВАТИ:

- розташування предметів у просторі;
- де ліва, де права рука.

3 НАЗИВАТИ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ:

- гігієнічні процедури (умивання, одягання, роздягання тощо);
- основні рухи людини (біжить, ходить, стрибає).

Формуванню **діяльнісної складової** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- демонструвати свої досягнення в оволодінні різними рухами;
- повторювати успішно виконаний рух;
- називати рухи людини (біжить, ходить, стрибає);
- координувати рухи, оминати перешкоди, уникати зіткнень з іншими дітьми чи предметами під час ходьби, бігу;
- своєчасно змінювати рухи упродовж виконання віршованих чи пісенних руханок, точно їх відтворювати за зразком.

2 ФОРМУВАТИ НАВИЧКИ:

- розташування предметів ліворуч/праворуч;
- ходіння по колу з допомогою дорослого;
- повторювати з точністю ритм ходьби та бігу;
- тримання рівноваги в різних позах (стоячи прямо, стоячи на одній нозі, ідучи вздовж лінії);
- володіння власним тілом, свідомого реагування на елементарні потреби організму (спрага, голод, потреба сходити до туалету);
- самостійного виконання гігієнічних процедур.

3 РОЗВИВАТИ:

- навички виконання основних рухів (біжить, ходить, стрибає, лазить драбиною, піднімається та спускається сходами, ступаючи поперемінно обома ногами);
- здатність витримувати фізичне навантаження відповідно до віку;
- навички особистої гігієни та загартовування;
- дрібну моторику рук (передпідготовка до письма) – ліпити (глина, пластилін, тісто), малювати, робити аплікації; гратися піском, природним матеріалом (камінці, палички, горіхи тощо) та предметами домашнього вжитку (корки від пластикових пляшок, мотузки, прищіпки); викладати візерунки з мозаїки; викладати зображення за допомогою пазлів; стискати і розтискати гумові іграшки; впізнавати на дотик дрібні знайомі предмети;
- навички користування дитячим індивідуальним транспортом (велобіг, самокат тощо);
- навички кидання м'яча якнайдалі, ловіння обома руками, відбивання ногою.

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими власних яскравих позитивних емоцій:

- під час пропонування дитині взяти участь в оздоровчих та фізкультурно-розвивальних заходах;
- під час виконання дитиною культурно-гігієнічних та загартовувальних процедур;
- коли дитина виявляє інтерес до самопізнання та способів збереження власного здоров'я.

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

1 ВЧИТИ:

- орієнтуватися в основних функціях органів чуття (око – бачить, вухо – чує);
- статеву приналежність дитини.

2 ПОЯСНЮВАТИ:

- правила дорожнього руху;
- правила безпечного поводження з домашніми тваринами;
- що у природі є отруйні гриби, рослини, ягоди, тому брати їх до рота небезпечно;
- що з незнайомими людьми потрібно бути обачним, не приймати їхні пропозиції;
- незмінність статевої приналежності.

Формуванню **діяльній складовій** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- називати свою статеву приналежність;
- орієнтуватися у назвах частин тіла;
- повідомляти дорослому про погане самопочуття.

2 РОЗВИВАТИ

- здатність під керівництвом дорослого виконувати лікувально-профілактичні процедури.

ОСОБИСТІСНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими власних емоцій.

1 СПОКІЙНИХ, КОЛИ ДИТИНА:

- болісно реагує на свої невдачі (яскраві емоції);
- може іноді «тренуватися» конфліктувати з іншими дітьми, об'єднуючись у невеликі групи.

2 ЯСКРАВИХ ПОЗИТИВНИХ:

- під час звертання до дитини на ім'я (намагайтесь уникати звернення лише за прізвищем!);
- коли дитина виявляє цілеспрямованість, наполегливість у досягненні результату або озвучує свої потреби замість крику, хапання чи вередування;
- коли дитина береться до нової справи з бажанням, сподівається на позитивний результат.

ЦЕ ВАЖЛИВО

Змінювати тембр голосу залежно від ситуації, підкреслюючи свої емоції.

Хвалити дитину щодня за будь-які досягнення (за докладання зусиль задля отримання результату).

Уважно слухати і демонструвати зацікавленість, коли дитина:

- щось розповідає чи пояснює, ділиться своїми мріями, бажаннями з дорослими й однолітками;
- виявляє інтерес до свого внутрішнього світу, повертає увагу дорослого до себе та своєї діяльності.

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

1 ПОЯСНЮВАТИ:

- що дитина постійно росте і змінюється;
- що людина може відчувати емоції у відповідь на якісь події довкола неї;
- що емоції викликають тілесні реакції;
- статеву та родинну приналежність дитини;
- роль і місце дитини в системі людської діяльності (сім'я, група).

2 ВЧИТИ диференціювати добро і зло.

3 СПОНУКАТИ ідентифікувати своє «Я» із зображеннями і диференціювати себе та інших дітей.

Формуванню **діяльній складовій** сприяє виконання наступних завдань.

1 **ДЕМОНСТРУВАТИ** власну довіру дитині та іншим людям.

2 **СПОНУКАТИ:**

- звертатися до дорослого за необхідності;
- демонструвати приналежність і повагу до своєї родини;
- характеризувати себе як він/вона, хлопчик/дівчинка (а в майбутньому – чоловік/жінка);
- у разі потреби проявляти співчуття;
- більше співпрацювати з іншими під час гри (наприклад, обмінюватися іграшками).

3 ФОРМУВАТИ ЗДАТНІСТЬ ДИТИНИ:

- домагатися від інших визнання її досягнень, чеснот;
- самостійно ухвалювати рішення щодо вибору одягу, гри чи іграшок, місця для прогулянки тощо;
- дати відповідь на запитання щодо того, який у неї настрій.

4 РОЗВИВАТИ ЗДАТНІСТЬ ДИТИНИ:

- з допомогою дорослого доглядати за порожниною рота; роздягатися й одягатися; взуватися, роззуватися; доглядати за своїм одягом і речами; умиватися; стежити за своєю зачіскою; користуватися хустинкою; їсти охайно;
- презентувати себе через відповіді на запитання про неї, її домівку, рідних; називати їхні імена, прізвища.

A close-up photograph of a child wearing a bright yellow raincoat over an orange shirt. The child is holding a large, vibrant yellow leaf with both hands, examining it closely. The background is a soft-focus outdoor setting with more autumn leaves.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ

**«ДИТИНА В СЕНСОРНО-
ПІЗНАВАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ»**

ПРЕДМЕТНО-ПРАКТИЧНА, ТЕХНОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими власних яскравих позитивних емоцій під час відтворення різних об'єктів навколишнього світу, коли дитина досягає результатів власної і колективної предметно-практичної діяльності, свого позитивного емоційно-ціннісного ставлення до людської праці, зокрема до праці дітей.

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

1 ВЧИТИ:

- призначення предметів побуту (дитячий транспорт, посуд, засоби гігієни, засоби творчості тощо), побутової техніки (електрочайник, плита, мікрохвильовка, холодильник, пральна машина, міксер, телевізор, телефон, комп'ютер, пилосос), особливості користування ними;
- орієнтуватися у найпоширеніших професіях, їхній користі для людей, особливостях (продавець, водій, вихователь, повар, перукар, пілот, кравець, охоронець, пожежник, поліцейський, лікар);
- розглядати конструкції, виокремлювати їхні основні складові, співвідносити їх за розмірами, формами, розташуванням; аналізувати й оцінювати результати своєї роботи (найчастіше тільки позитивно) та роботи однолітків; виправляти помилки;
- дбайливо ставитися до рукотворних виробів.

- 2** **ФОРМУВАТИ** обізнаність із предметами та їхніми властивостями, зокрема з матеріалами, з яких виготовляють речі (папір, тканина, глина тощо).
- 3** **ПОЯСНЮВАТИ** правила техніки безпеки і роботи з інструментами та предметами побуту (посуд, ножиці, голка, стека, побутова техніка).

Формуванню **діяльнісної складової** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- упізнавати, називати та розповідати про професії людей;
- використовувати зразки під час створення виробів; проявляти фантазію, прагнення довести розпочату справу до логічного завершення;
- допомагати дорослому в побутовій праці (в межах своїх фізичних можливостей) – підмітати, витирати пил, обприскувати водою квіти тощо;
- займатися предметно-перетворювальною діяльністю (хендмейд).

2 ФОРМУВАТИ:

- навички предметно-практичної діяльності (конструювання з будівельного або природного матеріалу, з деталей конструкторів тощо), технічної творчості (створення конструкцій, споруд, технічних елементів);
- навички дотримання правил техніки безпеки під час роботи з інструментами.

3 РОЗВИВАТИ здатність використовувати за призначенням предмети побуту.

СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНА, ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНА, ДОСЛІДНИЦЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими:

- інтересу до цікавих завдань, пов'язаних з інтелектуальним напруженням, коли дитина досягає результатів власної і колективної предметно-практичної діяльності;
- яскравих позитивних емоцій, коли дитина цікавиться процесом дослідницького пошуку – як у спеціально створених проблемних ситуаціях, так і у вільній діяльності;
- позитивного емоційно-ціннісного ставлення до дидактичного матеріалу;
- задоволення від успіхів дітей у розв'язанні інтелектуальних труднощів.

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

1 ВЧИТИ:

- орієнтуватися в кольорах (червоний, зелений, синій, жовтий, чорний, білий, рожевий, блакитний);
- розрізняти еталони площинних та об'ємних геометричних форм (квадрат, круг, трикутник, куля, куб);
- упізнавати цифри 1–3 (5);
- розрізняти довжину, висоту, ширину, товщину предметів на основі порівняння, зіставлення розмірів двох предметів.

2 **ФОРМУВАТИ** знання про розміщення предметів, об'єктів у просторі (близько, далеко, всередині, над, під, біля, зверху, знизу) відносно себе, у приміщенні.

3 **ПОЯСНЮВАТИ** поняття «вчора», «сьогодні», «завтра», частини доби (ранок, день, вечір, ніч).

Формуванню **діяльній складовій** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- визначати просторове розміщення предметів відносно себе (близько, далеко, під, над, зверху, знизу, попереду, позаду);
- визначати в довкіллі множини (одяг, взуття, дерева);
- рухатися у визначеному напрямі (прямо, повертатися, рухатися до об'єкта);
- знаходити спільне у предметах, класифікувати предмети за однією ознакою.

2 ФОРМУВАТИ НАВИЧКИ:

- розрізняти контрастні предмети (2 шт) за масою (важкий, легкий);
- порівнювати групи предметів за кількістю, використовуючи слова «багато», «мало», «більше», «менше», «однаково», через накладання, прикладання.

3 РОЗВИВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- оперувати у мовленні словами «вчора», «сьогодні», «завтра», «ранок», «день», «вечір», «ніч», «зараз»;
- розрізняти пори року за їхніми характерними особливостями;
- лічити предмети у межах від 1 до 5 з різним розміщенням (лінійно, хаотично);
- визначати форму предметів за допомогою геометричної фігури як еталона;
- класифікувати фігури за однією з ознак (колір, величина);
- використовувати наявні математичні знання у знайомих пізнавальних ситуаціях.

4 ДОЗВОЛЯТИ помилятися, розповідаючи про події у своєму минулому, орієнтуватися в сьогоденні.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ

**«ДИТИНА У ПРИРОДНОМУ
ДОВКІЛЛІ»**

ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими:

- інтересу до об'єктів, явищ природи планети Земля та космосу;
- яскравих позитивних емоцій, коли дитина проявляє готовність до діяльності (участь у досліджах, спостереження, праця у природі, догляд за тваринами, рослинами тощо), що забезпечує пізнання природи (в межах вікових можливостей);
- позитивного емоційно-ціннісного ставлення до природного довкілля;
- задоволення від ситуацій взаємодії з різними об'єктами природи (досліди, спостереження, обстеження, розгляд тощо).

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

1 ВЧИТИ:

- що людина може впливати на природне довкілля (позитивно, негативно);
- визначати стан погоди (дощ, сніг, хуртовина, вітер тощо);
- розрізняти пори року за характерними ознаками в зовнішньому вигляді рослин, поведінці тварин, за деякими явищами природи (сніг, дощ, мороз тощо);
- що космос – це високо в небі, де є зірки, зокрема й Сонце, Місяць, планети; що наша планета називається Земля; що люди освоюють космос (літають на космічних кораблях, ракетах, одягають спеціальний одяг);
- розрізняти предмети, виготовлені людиною із природної сировини (метал, тканина, пластик, папір тощо);

- назви та розрізняти птахів (голуб, лелека, ластівка, качка, гуска, індик, дятел, сова, горобець, снігур, синичка, лебідь, ворона, курка), свійських і диких тварин (вовк, ведмідь, дикий кабан, лось, лисиця, олень, борсук, корова, кінь, вівця, коза, віслик, свиня), мешканців водойм (риба, рак, дельфін, медуза), комах (мураха, муха, комар, метелик, коник-стрибунець, павук, бджола, оса, кліщ тощо), плазунів і земноводних (змія, ящірка, черепаха, жаба), гризунів (білка, бобер, їжак, хом'як, миша), а також їхні характерні ознаки, спосіб життя, користь для природи та людини;
- назви та розрізняти дерева (фруктові – слива, яблуня, вишня, груша, абрикос, персик; листяні – дуб, клен, береза, верба; хвойні – ялина, сосна), кущі (калина, бузок, самшит, фруктові кущі), квіти (мак, нарцис, тюльпан, троянда, волошка, ромашка, проліски, чорнобривці), трав'яні рослини (кульбаба, кропива, подорожник, папороть, газонна трава), овочі, фрукти, ягоди, деякі кімнатні рослини (кактус, фіалка, орхідея), а також їхні характерні ознаки, де ростуть, як використовуються людиною, чим корисні для тварин;
- назви найяскравіших представників флори екзотичних країн (баобаб, кактус, пальма, ліана, орхідея, банан, ківі, апельсин, мандарин, гранат) та їхні характерні зовнішні ознаки;
- що є отруйні ягоди і гриби, небезпечні рослини;
- правила поведінки у природі, в зонах відпочинку.

- 2** **ФОРМУВАТИ** знання про тварин, птахів, жителів водойм екзотичних країн (жирафа, слон, зебра, носоріг, бегемот, папуга, кобра, лев, кит, акула тощо), їхні характерні особливості.
- 3** **ПОЯСНЮВАТИ** поняття «вчора», «сьогодні», «завтра», частини доби (ранок, день, вечір, ніч).

Формуванню **діяльній складовій** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- називати кімнатні рослини (орхідея, кактус, фіалка тощо), доглядати за ними (полювати, повертати до сонця іншою стороною);
- називати сільськогосподарські культури (овочі, фрукти, ягоди, пшениця), які вирощують на городах і в садах України. Знати, як їх доглядають, як збирають урожай, як використовують надалі;
- брати участь у процесі вирощування дорослими рослин (залежно від своїх фізичних можливостей);
- доглядати за домашніми тваринами (насіпати корм, налити води тощо).

2 ФОРМУВАТИ НАВИЧКИ:

- спостерігати за природними об'єктами і явищами планети Земля та видимими об'єктами космосу деякий час;
- називати і розрізняти об'єкти природи (річка, море, гора, пустеля, ліс, город, поле);
- класифікувати об'єкти (дерева, квіти, трав'янисті рослини, овочі, фрукти і ягоди), називати їх;
- класифікувати об'єкти (комахи, птахи, тварини – свійські, дикі, – мешканці водойм), називати їх;
- розрізняти стиглі й нестиглі, зіпсовані знайомі плоди (сливи, банани, яблука, груші, помідори, огірки тощо), не вживати їх у їжу; впізнавати мухомор.

3 РОЗВИВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- спостерігати та брати участь у нескладних дослідах із природними об'єктами та явищами, які проводять дорослі;
- спостерігати за явищами природи, помічати яскраві зміни у стані природи і погоди.

НАВИЧКИ, ОРІЄНТОВАНІ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими спокійних емоцій у разі яскравої реакції дитини (найчастіше негативної):

- на різкі зміни у сталому способі життєдіяльності (орієнтовній структурі організації дня дошкільника, звичних діях), що проявляється в емоційній нестабільності;
- на вимоги дорослого дотримуватися мовного етикету (не перебивати, попросити, вибачитися тощо).

Схвально відгукуватися, коли дитина цікавиться діяльністю, спрямованою на раціональне використання природних ресурсів, природоохоронну діяльність.

Для формування **когнітивної складової** важливе завдання – **вчити**:

- часто вживані дорослим форми звернення, вітання, подяки;
- дотримуватися певної послідовності дій, яка повторюється щоденно, наприклад перед сном (умитися, почистити зуби, одягнути піжаму, послухати казку, засинати).

Формуванню **діяльній складовій** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- дотримуватися мовленнєвого етикету;
- обирати звичні для дитини форми звернення, вітання, подяки; залежно від ситуації спілкування вживати їх у мовленні;
- проявляти готовність допомогти дорослому чи дитині;
- виявляти доброзичливе ставлення до людей, які оточують; підтримувати дружні стосунки з дітьми.

2 РОЗВИВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- дотримуватися правил поведінки в різних ситуаціях;
- дотримуватись орієнтовної структури дня з ініціативи дорослого.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ

«ГРА ДИТИНИ»

ІГРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими:

- інтересу до спільної гри з дитиною;
- доброзичливого ставлення під час пропозиції дитині взяти участь у різних видах ігор (сюжетно-рольові, конструкторсько-будівельні, дидактичні, пальчикові).

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

1 ВЧИТИ:

- упізнавати і називати різні види іграшок (ляльки, посуд, мозаїка; дерев'яні народні іграшки – тварини, птахи, ляльки);
- орієнтуватися, які іграшки вибрати для гри;
- ділитися іграшками;
- правила та слова забавлянок, пальчикових ігор.

2 ПОЯСНЮВАТИ різні можливості використання іграшок.

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- наслідувати дорослого в іграх із правилами;
- брати участь із допомогою дорослого в сюжетно-рольовій грі.

2 РОЗВИВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- будувати споруди за зразком дорослого та самостійно;
- організовувати ігровий простір (атрибути, іграшки тощо).

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ

«ДИТИНА В СОЦІУМІ»

СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими власних яскравих позитивних емоцій:

- коли дитина виявляє інтерес до загальнолюдських цінностей (здоров'я, сім'я, повага та любов до батьків);
- коли дитина цікавиться різними видами діяльності.

Важливо спокійно реагувати, коли дитина виявляє почуття власної гідності, протистоїть одноліткам, якщо з нею чинять несправедливо.

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

1 ВЧИТИ:

- що таке сім'я, з кого вона складається;
- орієнтуватися у знайомих місцях (дорога до садочка, магазину тощо);
- орієнтуватися у видах людської діяльності.

2 СПОНУКАТИ:

- називати своє ім'я, прізвище та по батькові, імена рідних;
- називати місто/село, в якому дитина мешкає.

Формуванню **діяльній складовій** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- самостійно обирати собі діяльність;
- називати місто/село, в якому дитина мешкає;
- виражати почуття за допомогою слів, міміки, жестів;
- звертатися по допомогу до дорослих;
- долучатися до спільної діяльності.

2 ФОРМУВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- емоційної саморегуляції, контролю негативних емоцій (стримувати гнів, долати страх та сором, визнавати провину) через озвучування педагогом своїх власних емоцій і пояснення того, як він ними керує;
- визначати причини своїх емоцій та емоцій інших людей.

3 РОЗВИВАТИ ЗДАТНІСТЬ упізнавати людей за професіями (кухар, лікар, продавець, поліцейський, солдат, музикант, учитель, художник).

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ

«МОВЛЕННЯ ДИТИНИ»

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими виразних емоцій під час озвучування українських народних казок, пісень, забавлянок, а також висловлення свого ставлення до подій, описаних у творах.

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

1 ПОЯСНЮВАТИ:

- слова різних частин мови, крім дієприслівника (узагальнювальні слова; слова ввічливості; слова, що означають назви предметів, дій, властивостей далекого, але зрозумілого дітям оточення).
- запитання дорослого.

2 ВЧИТИ:

- відповідати на запитання дорослого окремими фразами, діями, жестами;
- знаходити на ілюстраціях, називати персонажів художніх творів;
- вживати іменники в однині та множині; іменники з прийменниками; дієслова у формі наказового способу з відтінками лагідності, ввічливості.

Формуванню **діяльнісної складової** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- вживати слова різних частин мови, крім дієприслівника (узагальнювальні слова; слова ввічливості; слова, що означають назви предметів, дій, властивостей далекого, але зрозумілого дітям оточення);
- розповідати про побачене та пережите окремими фразами, кількома реченнями, які відокремлюються словами «тут», «там», «цей», «ось».

2 РОЗВИВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- розмовляти реченнями (простими, поширеними, складносурядними, складнопідрядними зі сполучниками та сполучними словами – хоча часом вони ще неправильні);
- частково узгоджувати іменники з прикметниками та присвійними займенниками у роді й числі;
- чітко і правильно вимовляти голосні та приголосні звуки, крім [р], можливо – [ш], [ж].

Дозволяти скорочувати такі слова, як-от «мотоцикл», «велосипед».

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими власної уваги та доброзичливості при зверненні дитини, спілкуванні з нею, коли вона намагається зробити комплімент.

Важливо говорити дитині компліменти.

Для формування **когнітивної складової** важливе завдання – **вчити**:

- емоційні стани людей (радісний, засмучений, сердитий, наляканий);
- різні форми мовленнєвих висловлювань (запитання, згода, заперечення, прохання, дозвіл, відмова, вдячність, жаль, невдоволення тощо).

Формуванню **діяльнісної складової** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- звертатися до дорослого із простими запитаннями (Що це? Як? Де? Чому? Коли?);
- звертатися до знайомих дорослих і ровесників на ім'я, запрошуючи до дії;
- розрізняти та називати основні емоції людини (радість, сум, гнів, страх);
- встановлювати зоровий контакт під час спілкування;
- уникати вживання у мовленні слів-паразитів.

2 ФОРМУВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- вживати дієслова у формі наказового способу з відтінками лагідності, ввічливості (на власному прикладі);
- розповідати про побачене та пережите окремими фразами, кількома реченнями, які відокремлюються словами «тут», «там», «цей», «ось»;
- переказувати з допомогою дорослого собі й іншим смисл завдання, поставленого педагогом чи іншою людиною;
- разом із педагогом керувати групою однолітків, розподіляти завдання, доручення між дітьми.

3 РОЗВИВАТИ ЗДАТНІСТЬ ДИТИНИ:

- розуміти мову дорослого, звернену до неї та всіх дітей;
- розуміти запитання дорослого, перепитуючи чи даючи додаткові пояснення;
- відповідати на запитання дорослого окремими фразами, діями, жестами;
- висловлювати своє непогодження із пропозиціями чи діями інших (дітей або дорослих) у ввічливій формі;
- використовувати різні вербальні й невербальні засоби для привітання, висловлення подяки тощо.

ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими виразних емоцій під час озвучування українських народних казок, пісень, забавлянок або висловлення свого ставлення до подій, описаних у творах.

Для формування **когнітивної складової** важливе завдання – **пояснювати**:

- зміст сюжетних картинок;
- позитивні й негативні вчинки персонажів творів, театральних дійств; знаходити їх на ілюстраціях та називати.

Формуванню **діяльній складовій** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- відповідати на запитання за змістом сюжетних картинок, художніх текстів (оповідань, казок, віршів), театральних вистав;
- брати участь у грі за сюжетом потіхи.

2 РОЗВИВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- складати з допомогою дорослих описові розповіді про іграшки, фрукти, овочі;
- переказувати коротку казку.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ

«ДИТИНА У СВІТІ МИСТЕЦТВА»

МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими виразних емоцій під час перегляду та висловлення вражень від вистав.

Для формування **когнітивної складової** важливо:

- 1 ВЧИТИ** виконувати ролі на власному прикладі.
- 2 ПОКАЗУВАТИ** театральні інсценівки, ляльковий театр.

Формуванню **діяльнісної складової** сприяє виконання наступних завдань:

- 1 СПОНУКАТИ** брати участь в елементарній театралізованій діяльності в настільному театрі іграшок.
- 2 РОЗВИВАТИ** здатність разом із дорослими брати участь у театральних інсценівках.

ПОКАЗНИКИ СФОРМОВАНІСТІ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ДИТИНИ

Наведені нижче показники визначають педагоги чи інші дорослі, які здійснюють освіту та піклування про дітей, за результатами спостереження за їхньою діяльністю.

РУХОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ДИТИНИ:

- називає рухи людини (біжить, ходить, стрибає);
- має сформовані навички виконання основних рухів (біжить, ходить, стрибає, лазить драбиною, піднімається та спускається сходами, ступаючи поперемінно обома ногами);
- тримає рівновагу в різних позах;
- володіє власним тілом, свідомо реагує на елементарні потреби організму (спрага, голод, потреба сходити до туалету);
- витримує відповідно до віку фізичне навантаження;
- координує рухи, оминає перешкоди, уникає зіткнень з іншими дітьми чи предметами під час ходьби, бігу;
- володіє елементарними навичками загартування й особистої гігієни;

- самостійно виконує гігієнічні процедури в туалеті;
- намагається своєчасно змінювати рухи під час виконання віршованих чи пісенних руханок;
- щодо розвитку кисті руки (передпідготовка до письма) – ліпить (глина, пластилін, тісто), малює, робить аплікації; грається піском, природним матеріалом (камінці, палички, горіхи тощо) та предметами домашнього вжитку (корки від пластикових пляшок, мотузки, прищіпки); викладає візерунки з мозаїки; викладає зображення за допомогою пазлів; стискує і розтискує гумові іграшки; впізнає на дотик дрібні знайомі предмети;
- намагається точно відтворювати дії за зразком;
- демонструє свої досягнення в оволодінні різними рухами;
- має навички користування дитячим індивідуальним транспортом (велобіг, самокат тощо);
- має навички кидання м'яча якнайдалі, ловіння обома руками, відбивання ногою.

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- називає частини тіла та показує їх;
- повідомляє дорослому про погане самопочуття;
- під керівництвом дорослого виконує необхідні лікувально-профілактичні процедури.

ОСОБИСТІСНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- виявляє здатність довіряти іншим;
- звертається до дорослого, коли потребує заспокоєння;
- домагається від інших визнання її досягнень, чеснот;
- демонструє приналежність і повагу до своєї родини;
- здатна з допомогою дорослого доглядати за порожниною рота, роздягатися й одягатися, взуватися та роззуватися, доглядати за своїм одягом і речами, умиватися, стежити за своєю зачіскою, користуватися носовичком, їсти охайно;

- виявляє інтерес до свого внутрішнього світу, ділиться мріями, бажаннями з дорослими й однолітками;
- характеризує себе як він/вона, а в майбутньому – чоловік/жінка;
- привертає увагу дорослого до себе та своєї діяльності;
- виявляє цілеспрямованість, настирливість у досягненні результату;
- прагне самостійно ухвалювати рішення щодо вибору одягу, гри чи іграшок, місця для прогулянки тощо;
- вміє проявити співчуття, коли дорослий спонукає до цього;
- озвучує свої потреби замість крику, хапання чи ниття;
- може іноді «тренуватися» конфліктувати з іншими дітьми, об'єднуючись у невеликі групи;
- береться до нової справи з бажанням, сподівається на позитивний результат;
- починає більше співпрацювати з іншими під час гри (наприклад, обмінюється іграшками);
- може відповісти на запитання щодо того, який у неї настрій;
- робить спроби презентувати себе через відповіді на запитання про неї, її домівку, рідних; називає їхні імена, прізвища.

ПРЕДМЕТНО-ПРАКТИЧНА, ТЕХНОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- оволодіває видами предметно-практичної діяльності (конструювання з будівельного матеріалу, природного матеріалу, з деталей конструкторів тощо), технічної творчості (створення конструкцій, споруд, технічних елементів);
- упізнає, називає та може розповісти про професії людей;
- використовує за призначенням предмети побуту;
- використовує зразки у створенні виробів, проявляє фантазію, прагне довести розпочату справу до логічного завершення;
- охоче допомагає дорослому в побутовій праці (в межах своїх фізичних можливостей) – підмітає, витирає пил, обприскує водою квіти тощо;
- розглядає конструкції, виокремлює їхні основні складові, співвідносить за розмірами, формами, розташуванням; аналізує та оцінює результат своєї роботи (найчастіше тільки позитивно) та роботи однолітків; виправляє помилки;
- дбайливо ставиться до рукотворних виробів;
- виявляє бажання займатися предметно-перетворювальною діяльністю (хендмейд);
- дотримується правил техніки безпеки і роботи з інструментами.

СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНА, ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНА, ДОСЛІДНИЦЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- оперує у мовленні словами «вчора», «сьогодні», «завтра», «ранок», «день», «вечір», «ніч», «зараз»; знає пори року та їхні характерні особливості;
- помиляється, розповідаючи про події у своєму минулому; орієнтується в сьогоденні;
- розрізняє контрастні предмети (2 шт) за масою (важкий, легкий);
- лічить предмети у межах від 1 до 5 з різним розміщенням (лінійно, хаотично);
- визначає просторове розміщення предметів відносно себе (близько, далеко, під, над, зверху, знизу, попереду, позаду);
- порівнює групи предметів за кількістю, використовуючи слова «багато», «мало», «більше», «менше», «однаково», через накладання, прикладання;
- визначає в довкіллі множини (одяг, взуття, дерева);
- вміє рухатися у визначеному напрямі (прямо, повертатися, рухатися до об'єкта);
- визначає форму предметів за допомогою геометричної фігури як еталона;
- класифікує фігури за однією з ознак (колір, величина);
- знаходить спільне у предметах, може класифікувати предмети за однією ознакою;
- здатна використовувати наявні математичні знання у знайомих пізнавальних ситуаціях.

ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- виявляє здатність спостерігати за природними об'єктами та явищами планети Земля і видимими об'єктами космосу деякий час;
- називає і розрізняє об'єкти природи (річка, море, гора, пустеля, ліс, город, поле);
- спостерігає і бере участь у нескладних дослідах із природними об'єктами та явищами, які проводить дорослий;
- спостерігає за явищами природи, може помічати яскраві зміни у стані природи і погоди;
- класифікує об'єкти (дерева, квіти і трав'янисті рослини, овочі, фрукти і ягоди), називає їх;
- класифікує об'єкти (комахи, птахи, тварини – свійські, дикі, – мешканці водойм), називає їх;
- називає кімнатні рослини (орхідея, кактус, фіалка тощо), доглядає за ними (поливає, повертає до сонця іншою стороною);
- називає сільськогосподарські культури (овочі, фрукти, ягоди, пшениця), які вирощують на городах і в садках України. Знає, як їх доглядають, як збирають урожай, як використовують надалі;
- розрізняє стиглі й нестиглі, зіпсовані знайомі плоди (сливи, банани, яблука, груші, помідори, огірки тощо), не вживає їх у їжу; впізнає мухомор;
- бере участь у процесі вирощування дорослими рослин (залежно від своїх фізичних можливостей);
- доглядає за домашніми тваринами (насипає корм, наливає воду тощо).

НАВИЧКИ, ОРІЄНТОВАНІ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК:

- намагається дотримуватися мовленнєвого етикету;
- проявляє готовність допомогти дорослому чи дитині (найчастіше не з власної ініціативи, а після прохання);
- виявляє доброзичливе ставлення до людей, які її оточують; підтримує дружні стосунки з дітьми;
- робить спроби дотримуватися правил поведінки в різних ситуаціях;
- дотримується орієнтовної структури організації дня дошкільника з ініціативи дорослого.

ІГРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- вміє будувати споруди після показу дорослого і самостійно з ігрового будівельного матеріалу та конструктора;
- наслідує дорослого в іграх із правилами;
- вміє організовувати ігровий простір (атрибути, іграшки тощо);
- бере участь із допомогою дорослого в сюжетно-рольовій грі;
- пропонує грати іншим дітям, грає разом із ними, намагається узгоджувати у ході гри свої та інших дітей бажання;
- робить спроби реалізовувати власні ігрові задуми, виявляє творчість, імпровізацію;
- неохоче ділиться іграшками.

СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- вміє себе зайняти, виявляє прихильність до окремих видів діяльності;
- демонструє елементарні навички емоційної саморегуляції, намагається самостійно впоратися з негативними емоціями (стримувати гнів, долати страх та сором, визнавати провину);
- виражає почуття за допомогою слів, міміки, жестів;
- намагається визначити причини своїх емоцій та емоцій інших людей;
- звертається по допомогу до дорослих;
- долучається до спільної діяльності за запрошенням.

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- розмовляє реченнями (простими, поширеними, складносурядними, складнопідрядними зі сполучниками та сполучними словами – хоча часом вони ще неправильні);
- вживає іменники в однині та множині (стіл – столи);
- вживає іменники з прийменниками (у лісі, на дорозі, по хаті);
- вживає дієслова у формі наказового способу з відтінками лагідності, ввічливості (їсти – їж);
- частково узгоджує іменники з прикметниками та присвійними займенниками у роді й числі;
- розповідає про побачене і пережите окремими фразами, кількома реченнями, які відокремлюються словами «тут», «там», «цей», «ось»;
- може скорочувати такі слова, як-от «мотоцикл», «велосипед», «автоцистерна»;
- чітко і правильно вимовляє голосні та приголосні звуки, крім [р], шиплячих.

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- вживає дієслова у формі наказового способу з відтінками лагідності, ввічливості;
- звертається до дорослого із простими запитаннями (Що це? Як? Де? Чому? Коли?);
- звертається до знайомих дорослих і ровесників на ім'я, запрошуючи до дії;
- називає основні емоції людини (радість, сум, гнів, страх);
- намагається висловлювати своє непогодження із пропозиціями дітей, їхніми діями у делікатній формі;
- встановлює зоровий контакт при спілкуванні;
- робить спроби переказати за допомогою дорослого собі та іншим смисл завдання, поставленого педагогом чи іншою людиною;
- робить спроби разом із педагогом керувати групою однолітків, розподіляти завдання, доручення між дітьми;
- намагається не вживати у мовленні слів-паразитів;
- використовує різні вербальні й невербальні засоби для привітання, висловлення подяки тощо.

ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- відповідає на запитання за змістом сюжетних картинок;
- упізнає на малюнках і називає героїв знайомої казки, потішки, вірша;
- відповідає на запитання художніх текстів (оповідань, казок, віршів), театральних вистав;
- переказує коротку казку, може брати участь у грі за її сюжетом (сюжетом потішки, короткого знайомого вірша).

МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- бере участь в елементарній театралізованій діяльності в настільному театрі іграшок;
- позитивно відгукується на пропозиції залучення до різних видів мистецько-творчої діяльності (малювання, ліплення, аплікація; слухання музики, співи, музична гра, музично-ритмічні рухи, гра на дитячих інструментах; театралізація малих літературних творів, розігрування спектаклю);
- за допомогою запитань дорослих відтворює зміст казки, оповідання, розповіді, сюжетної картинки;
- розрізняє звучання різних інструментів (брязкальце, сопілка, барабан, дзвіночок);
- розрізняє музику за частотою, ритмом;
- виконує невеликі за розміром пісні;
- виконує прості танцювальні рухи (притупування, ходьба, біг, кружляння, напівприсідання, плескання в долоні);
- ідентифікує почуття та вчинки персонажів із власними;
- знаходить просту аналогію між життям і змістом твору.

Дані показники зручно оцінювати за допомогою «Моніторингу освітнього розвитку дитини» або у відповідному розділі мобільного застосунку.

**ВАРІАТИВНА
ЧАСТИНА**

Mr. Leader[®]

АНГЛІЙСЬКА МОВА

ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:

- Вчити розпізнавати окремі слова у піснях та назви іграшок, кольорів; окремі дієслова, що означають дії, які дитина виконує під час щоденної активності; особові займенники.
- Розучувати на слух та повторювати короткі вірші, пісні, руханки.
- Практикувати монологічне та, за зразком дорослого, діалогічне мовлення.
- Розвивати здатність складати короткі розповіді за зразком.

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ ЗАВДЯКИ НАСТУПНИМ ЗАХОДАМ:

- Організація перегляду англomовних мультфільмів без перекладу відповідно до віку.
- Проведення спеціально організованих занять, де діти в ігровій формі будуть засвоювати знання англійської мови у живій взаємодії.
- Організація та проведення тематичних свят, вечорів розваг, присвячених культурі англomовних країн.

ХУДОЖНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ

ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:

- Формувати здатність упевнено малювати лінії, смуги, кільця, дуги.
- Заохочувати разом із педагогом обирати образотворчі матеріали та інструменти.
- Спонукаючи самостійно шукати способи зображення відповідно до образу, який створюється; обирати способи та напрями штрихування для малюнка.
- Розвивати здатність працювати щетинним пензлем.
- Ознайомлювати з тим, як поєднувати деякі матеріали (гуаш і воскові крейди).
- Показувати, як складати нові колірні тони на палітрі, поєднувати один колір з іншим.
- Учити ліпити з різних матеріалів (глина, пластилін, сніг, пісок).
- Тренувати використання деяких прийомів ліплення (відтягування із цілого шматка, пощипування).

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ ЗАВДЯКИ НАСТУПНИМ ЗАХОДАМ:

- Ознайомлення із творами мистецтва; розмірковування на тему того, для чого створюються красиві речі.
- Проведення спеціально організованих занять, де діти будуть цілеспрямовано занурюватися у світ мистецтва, виражати свій внутрішній світ засобами художньої творчості та вдосконалюватимуть техніку виконання різних видів образотворчого мистецтва.
- Демонстрація власного позитивного емоційного ставлення до художньої творчості. Висловлювати захоплення і невербально проявляти насолоду від процесу створення арт-об'єкта та від спостереження за тим, як працюють над своїми арт-об'єктами діти.
- Розширення переліку знайомих технік художньої діяльності.
- Організація та проведення виставок, ярмарків.
- Організація виконання спільних (групових) арт-об'єктів.

ХОРЕОГРАФІЯ/ЧИРЛІДИНГ

ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:

- Ознайомити дітей зі станком для занять хореографією, дзеркалами та їхнім призначенням, відповідним одягом та взуттям, основними хореографічними вправами.
- Заохочувати до виконання елементарних танцювальних вправ для розвитку загальної музикальності й танцювальності.
- Дати первинні уявлення про мистецтво хореографії.
- Сформувати навички відтворення основних танцювальних позицій рук і ніг.
- Учити виконувати найпростіші побудови і перестроювання, ритмічно рухатися під музику.
- Заохочувати сприймати рух як символ прекрасного, вільного способу самоактуалізації.
- Демонструвати отримання насолоди від занять хореографією, формувати інтерес до цього виду мистецтва.
- Формувати здатність милуватися красою танцю, спостерігаючи за виступами відомих танцюристів.

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ ЗАВДЯКИ НАСТУПНИМ ЗАХОДАМ:

- Проведення спеціально організованих занять, де діти тренуватимуть навички виконання рухів.
- Демонстрація власного позитивного емоційного ставлення до занять хореографією. Висловлювати захоплення і невербально проявляти насолоду від виконання танцювальних рухів та спостереження за тим, як виконують рухи діти.
- Упровадження гімнастичних вправ на заняттях хореографією з метою покращення пластичних здібностей дітей.
- Удосконалення виконання різних рухів у сюжетних танцях.
- Організація та проведення імпровізованих танцювальних змагань у групі (dance battle) з виконанням окремих рухів, тематичних концертів для батьків.

Education & Care System Mr.Leader

Ми створюємо комплексну систему освіти і догляду за дитиною від 2 до 6 (7) років.

СИСТЕМА МІСТИТЬ:

- ★ Освітню програму на кожен день
- ★ Моніторинг знань і розвитку дитини
- ★ Дитячий центр
- ★ Дидактичні матеріали
- ★ Ігри
- ★ Тренінги та курси

Приєднуйся
до нас в Instagram

Mr. Leader[®]

ОСВІТА І ПІКЛУВАННЯ
ПРО ДІТЕЙ П'ЯТОГО
РОКУ ЖИТТЯ

Mr. Leader[®]

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ДІТЕЙ П'ЯТОГО РОКУ ЖИТТЯ

РУХОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Рухова компетентність у цьому віці передбачає здатності стрибати на одній нозі, по чергово на одній та другій нозі; ходити по тонкій лінії, тримаючи рівновагу; підкидати вгору м'яч і ловити його обома руками. Вихователю не слід перешкоджати урізноманітненню рухової активності, забороняти швидко бігати чи лазити драбиною. Краще взяти цей процес під контроль, визначивши конкретні правила (встановлювати часові інтервали активного руху і заспокоєння, під час якого відбувається нормалізація фізіологічних процесів дихання, серцебиття, розслаблення м'язів), черговість і місце у просторі, де дозволено виконувати ті чи інші дії. Можна просити дітей допомагати одне одному у виконанні перестрибувань, тримаючи іншого за руку, тощо.

Ускладнюється моторика рук, дитина вже здатна зашнуровувати взуття, ліпити з пластиліну різноманітні форми, складати папір у декілька шарів, нанизувати намистини середнього розміру на товсту дротинку, визначати предмети у мішку навпомацки. Вона впевнено малює прямі горизонтальні й вертикальні лінії, розфарбовує прості форми, копіює великі друковані літери. Діти здатні намалювати простий будинок, склавши його з кількох форм (квадрат і трикутник), людину (2–3 частини тіла).

СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНИЙ РОЗВИТОК

Соціально-емоційний розвиток дитини п'ятого року життя відзначається відносною стабілізацією емоційного стану. Криза трьох років щойно пройдена, і в цілому малюк стає спокійнішим, більш слухняним, поступливим. Розвиток мовлення допомагає дитині відчувати, що вона може зрозуміло висловлюватися й ефективно взаємодіяти з дорослими та дітьми. Підвищена схильність ображатися в цьому віці є віковою особливістю.

Дитина п'ятого року життя ще не усвідомлює соціальні норми і правила поведінки, проте у неї вже починає формуватися узагальнене уявлення про те, як треба (не треба) поводитися.

Зростає потреба у друзях. При цьому взаємини з однолітками характеризуються вибірковістю, що виявляється у прагненні дитини спілкуватися з певними дітьми більшість часу. З'являються постійні партнери в іграх. Деякі діти більше за інших починають демонструвати лідерські якості. Виникають конкуренція, інтерес до змагань.

СПРИЙНЯТТЯ І ПРЕДМЕТНО-ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Сприйняття і предметно-ігрова діяльність дитини цього віку відзначаються тим, що отриманий досвід самостійної ігрової діяльності активно стимулює дітей проявляти інтерес до ігрової взаємодії з однолітками, прагнути об'єднуватися для спільної гри. Для формування лідерського потенціалу цей період дуже важливий. Саме зараз вихователь, докладючи зусиль до організації спільних ігор з участю від 2 до 4 дітей, формує мікрогрупи, в межах яких може пропонувати дітям обмінюватися ролями; допомагає їм доброзичливо взаємодіяти й об'єднувати свої зусилля задля спільного досягнення цілей гри, поступаючись одне одному власними амбіціями. Легкому обміну ролями у грі сприяє те, що діти починають відділяти себе від обраної ролі.

В іграх діти імітують різноманітні побутові сюжети і враження про життя і навколишній світ. Вони починають розрізняти реальну й уявну ігрові ситуації. Формується вміння встановлювати різні рольові зв'язки в рамках однієї сюжетної теми. Активно розвивається рольовий діалог. Завдяки розвитку уяви діти вміють використовувати різні предмети, які можуть замінити необхідний атрибут, здійснювати ігрові уявні дії і сприймати уявні дії інших гравців. Зміст гри будується на відображенні сюжету із 4–6 смислових епізодів соціальної дійсності або змісту улюблених казок.

ПСИХІЧНИЙ РОЗВИТОК

Дитина стає більш витривалою фізично, і це стимулює розвиток витривалості психологічної. Знижується стомлюваність; фон настрою вирівнюється, стає більш стабільним, менш схильним до перепадів; починають складатися уподобання за статевою ознакою.

У середньому дошкільному віці починає формуватися довільна пам'ять. Усе більше об'єднуючись із мовою і мисленням, пам'ять набуває інтелектуальний характер; формуються елементи словесно-логічної пам'яті. Дитина виконує доручення у вигляді 2–3 послідовних дій, на пропозицію дорослого запам'ятовує до 5 слів. Вона здійснює інтелектуальні операції узагальнення та співвіднесення: використовує узагальнювальні слова; називає тварин та їхніх дитинчат, професії людей, частини предметів. Переказує знайомі казки за допомогою дорослих, читає напам'ять короткі вірші.

Розвиваються математичні уявлення. Дитина використовує в мовленні слова «багато» й «один», називає коло, трикутник, квадрат, кулю, куб. Уміє бачити геометричні фігури у предметах навколо. Правильно називає пори року, час доби. Розрізняє праву та ліву руки.

У цьому віці зв'язок мислення і дій зберігається, але вже не є таким безпосереднім, як раніше. Починає розвиватися образне мислення. Діти виявляються здатними використовувати прості схематизовані зображення для вирішення нескладних завдань.

НАВИЧКИ САМООБСЛУГОВУВАННЯ:

Дитина п'ятого року життя вже впевнено здійснює всі щоденні операції самообслуговування.

Труднощі можуть викликати окремі випадки використання недостатньо зручного одягу, взуття чи інших побутових речей.

Освіта дітей п'ятого року життя відзначається розширенням взаємодії з однолітками та поглибленням змісту спілкування дитини з дорослим. Щодо останнього – взаємодія з дорослим стає дуже бажаною для дитини, адже в неї домінує пізнавальний мотив, а дорослий є джерелом знань про навколишній світ. Через це для дитини є дуже важливою висока оцінка дорослим її особистості, зусиль та досягнень. Діти цього віку стають більш чутливими до критики, легко ображаються на зауваження. Отже, вихователю варто приділити особливу увагу м'якості під час зауважень, аби зберегти довірливі стосунки з дітьми і не зашкодити формуванню об'єктивної самооцінки маленького лідера. Роблячи зауваження, педагог не так критикує неправильність дій, як акцентує на інших можливостях і пояснює, чому варто діяти інакше, формуючи тим самим навички застосування критичного мислення у повсякденних звичних діях.

Розширення взаємодії дітей з однолітками супроводжується і підвищенням вірогідності конфліктів між дітьми. Завданням вихователя в цей час є модерація, тобто нагляд за дотриманням правил взаємодії і допомога у вирішенні конфліктів. Не варто розуміти під модерацією роль «судді». Вихователь не визначає «винних» і «правих». Вихователь допомагає дітям зрозуміти мотиви одне одного і домовитися. Тим самим формує навички кооперації майбутніх лідерів.

Вихователь постійно піклується про збагачення соціального досвіду дітей у процесі спостережень, експериментування, бесід, слухання художніх творів і організації інших форм спільної діяльності. У спільних іграх педагог навчає дітей домовлятися, розподіляти ролі. Використовуючи рольові можливості учасника гри, спонукає дітей до творчості, до самостійного створення ігрової обстановки і пошуку тих предметів, які можуть виконувати необхідні ігрові функції.

Серед головних завдань дорослого (вихователя чи батьків) можна виділити наступні: розвивати інтерес до різних видів ігор (сюжетно-рольові, режисерські та театралізовані, рухливі й дидактичні), самостійність у виборі ігор; збагачувати зміст ігрових дій через інтеграцію предметних знань в ігрові сюжети (не навчатися граючи, а граючись навчатися); формувати вміння встановлювати різноманітні рольові відносини і вести рольові діалоги з допомогою внесення пропозицій, ставлення навідних запитань; стимулювати дитячу ігрову самостійність і творчість; формувати в дітей уміння дотримуватися у процесі гри правил поведінки шляхом не критики, а пропозиції іншої поведінки і роз'яснення її доцільності.

Варто зазначити, що активно пізнаючи навколишню дійсність, дитина відчуває себе недостатньо захищеною перед великим світом. Тож вона використовує свою уяву і формує магічне мислення для того, аби знайти відчуття безпеки. Але нестримність фантазій може не тільки допомогти відчувати безпеку, а й породжувати найрізноманітніші страхи. Розвиток уяви входить у дуже активну фазу. Дитина живе у світі казок, фантазій, вона здатна створювати цілі світи на папері або у своїй голові. У мріях, різноманітних фантазіях вона отримує можливість стати головною дійовою особою, домогтися визнання, яке не завжди отримує в реальному житті. Вихователю варто активно використовувати в цей час метафори, порівняння з казковими героями, щоб пояснити дітям норми поведінки, зміст предметних знань.

Варто задіювати фантастичні образи під час мотивації та догляду дітей. Наразі діти вже спроможні більшість дій щодо самообслуговування виконувати самостійно. І функція вихователя більше полягає у контролі якості виконання цих дій. Проте контроль не повинен містити критики, щоб не відбити бажання виконувати ці дії самостійно. Для майбутнього лідера впевненість у постійному зростанні власної компетентності є необхідною умовою. Тож, наприклад, замість «обід потрібно з'їсти обов'язково» краще сказати: «подивись на цей салат, він так проситься до тебе в животик, аби віддати твоєму тілу всі вітаміни, які він назбирав від сонечка, ґрунту і водички, доки овочі зростали і мріяли про зустріч із тобою». Контролюючи дотримання дисципліни й акуратності при виконанні повсякденних дій, можна також заохочувати дітей приказками, віршами та казковою інтерпретацією. Наприклад, процес складання одягу стане у дітей більш осмисленим, якщо сказати, що одяга дуже плаче, коли її недбало кидають, а коли складають дбайливо, за відсутності сторонніх очей феї сиплють на неї чарівний пилок, який робить власника одягу успішною і поважною людиною. Також можна читати казки про ті чи інші звички, які важливо сформувати в цьому віці. Усе, що згадується в казці й у містичному контексті, добре сприймається дітьми середнього дошкільного віку і краще запам'ятовується.

Пропонуємо завдання освітньої діяльності інваріантної частини для дітей цієї вікової групи.

Усі завдання освітньої діяльності орієнтовані на виконання педагогом та іншими дорослими, які здійснюють піклування про дитину.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ

«ОСОБИСТІСТЬ ДИТИНИ»

РУХОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими власних яскравих позитивних емоцій:

- у разі висловлювання підтримки дітям у командних спортивних іграх;
- під час демонстрації дитиною досягнень у руховій сфері (пластичність та впевненість), завзятості у спортивних змаганнях, уміння боротися або виконання нею загартувальних та гігієнічних процедур.

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

1 ВЧИТИ:

- орієнтуватися у просторі (вправо/вліво, вверх/вниз, далеко/близько, під/над, в, біля, позаду/попереду);
- назви найпоширеніших видів спорту (5–7 назв), чим користуються спортсмени (спортивні споруди, інвентар);
- правила рухливих, спортивних ігор (не менш ніж 4), користування дитячим індивідуальним транспортом (велобіг, самокат тощо).

2 ПОЯСНЮВАТИ:

- що фізична активність корисна для здоров'я;
- індивідуальний принцип користування гігієнічними засобами;
- можливі ризики небезпечних рухових дій.

Формуванню **діяльній складовій** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- бути охайною/охайним;
- демонструвати точність і спритність під час виконання гімнастичних вправ;
- виконувати необхідні дії у знайомих рухливих іграх;
- демонструвати свої досягнення в засвоєнні різних рухів;
- брати участь у підготовці та проведенні фізкультурних свят, виявляючи самостійність, запрошуючи товаришів до співучасті.

2 ФОРМУВАТИ НАВИЧКИ:

- рухатися у просторі в заданому напрямі;
- порівнювати свої дії зі зразком, співвідносячи із власними фізичними можливостями;
- ритмічно виконувати рухи під музику, правильно їх називати і пояснювати іншим правила виконання.

3 РОЗВИВАТИ НАВИЧКИ:

- швидкого реагування та переключення уваги під час виконання руханок із віршами та піснями;
- догляду за порожниною рота, роздягання та одягання з невеликою допомогою дорослого;
- самостійного миття рук і обличчя, користування милом, рушником, хустинкою; вміння причісуватися, а також їсти охайно;
- дрібної моторики (передпідготовка до письма) – виконувати вправи пальчикової гімнастики; ліпити (глина, пластилін, тісто), малювати, робити аплікації; гратися піском, природним матеріалом (камінці, палички, горіхи тощо) та предметами домашнього вжитку (корки від пластикових пляшок, мотузки, прищіпки); викладати візерунки з мозаїки, нескладні зображення з лічильних паличок; викладати зображення за допомогою пазлів; стискати і розтискати гумові іграшки; застібати (розстібати) гудзики, кнопки різної величини на спеціально виготовлених посібниках та одязі; впізнавати на дотик дрібні знайомі предмети;
- метання (кидати м'яча якнайдалі, з-за спини, обома руками, влучати в ціль – кільце, стіну тощо);
- користування дитячим індивідуальним транспортом (велобіг, самокат тощо).

РУХОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими уважного та доброзичливого ставлення:

- коли дитина виявляє інтерес до самопізнання та способів збереження власного здоров'я;
- до людей незалежно від їхніх статі, віку та стану здоров'я;
- до активних форм діяльності й відпочинку.

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

1 ВЧИТИ:

- назви культурно-гігієнічних та загартовувальних процедур;
- орієнтуватися в основних функціях органів чуття (око – бачить, вухо – чує, ніс – відчуває запах, а рот – смак);
- частини тіла, як людина ними користується, їхнє призначення;
- основні групи їжі (овочі, фрукти, каші);
- орієнтуватися в ознаках спраги і голоду, вміти їх ідентифікувати, пояснювати важливу роль питної води;
- елементарні правила пожежної безпеки, поведінки на дорозі; формувати уявлення про дію світлофора, призначення пішохідного переходу;
- початкові правила поводження з незнайомцями, біля водойм у літній і зимово-весняний періоди;
- які існують отруйні гриби і ягоди.

2 ПОЯСНЮВАТИ:

- що людина народжується, проходить різні етапи життєвого шляху;
- значення запобігання захворюванням, вплив розпорядку дня на здоров'я;
- роль у забезпеченні здоров'я основних груп їжі (овочі, фрукти, каші, корисні напої) для розвитку організму;
- що потрібно негативно ставитися до шкідливих звичок і намагатися їх уникати;
- користь та небезпеку вогню, користування гострими, ріжучими, дрібними предметами, а також гарячого, ліків, хімічних речовин;
- правила поведження біля відчиненого вікна та балкона, з домашніми тваринами.

Формуванню **діяльній складовій** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ брати участь в оздоровчих і фізкультурно-розвивальних заходах.

2 РОЗВИВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- розрізняти людей за статтю, віком, а також здорову людину від хворої; пояснити відмінності між статями;
- правильно називати етапи життєвого шляху (дитинство, юність, зрілість, старість);
- називати і відрізняти основні групи їжі (овочі, фрукти, каші), розповідати про їхню роль у забезпеченні здоров'я, оперувати назвами основних корисних напоїв;
- оцінювати поведінку власну та інших людей щодо дотримання здорового способу життя.

ОСОБИСТІСНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими власних емоцій.

1 СПОКІЙНИХ:

- під час занять (не завищувати важливості результату, не залякувати, не дратуватися через порушення дисципліни, а спокійно ухвалювати необхідні рішення для її відновлення);
- якщо дитина засмутилася (не знецінювати причину смутку, а допомогти впоратися зі складнощами) або роздратована (самим стати тим джерелом спокою, яке заспокоїть дитину).

2 ЯСКРАВІХ ПОЗИТИВНИХ:

- коли дитина успішно виконала завдання або проявляє ініціативу;
- якщо дитина прагне бути попереду, організовувати інших.

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

1 ПОЯСНЮВАТИ:

- що кожна дитина, і вона сама, неповторна, й у кожної є сильні та слабкі сторони;
- свої сильні та слабкі сторони;
- що у дитини є права й обов'язки, що всі дії мають наслідки;
- роль і місце дитини в системі людської діяльності (зокрема у групі, дитячому садку), в різних видах діяльності.

2 ВЧИТИ:

- орієнтуватися у власних емоціях, почуттях;
- усвідомлювати, чого хоче (не хоче), обґрунтовувати своє ставлення;
- як можна заспокоїти себе та іншого, підтримати і підбадьорити.

3 СПОНУКАТИ дитину визначати свої сильні та слабкі сторони.

Формуванню **діяльній складовій** сприяє виконання наступних завдань.

1 **ДЕМОНСТРУВАТИ** власну довіру дитині й іншим людям.

2 **СПОНУКАТИ:**

- бути уважною до оцінок дорослих, відчувати гордість за свої досягнення, радіти власній кмітливості та вмінням;
- братися до нової справи з бажанням, сподіватися на позитивний результат;
- знаходити відповідь на будь-яке поставлене запитання;
- тривалий час займатися справою, яка їй до душі;
- діяти переважно з позитивними мотивами.

3 ФОРМУВАТИ:

- позитивне самосприйняття дитини;
- здатність довіряти іншим, допомагати дитині дотримуватися обіцянок;
- здатність контролювати свою поведінку, адекватно реагувати на різні життєві ситуації, обходитися своїми силами, самостійно у знайомих ситуаціях, за необхідності звертатися по допомогу;
- навички формулювати мету власної діяльності, коментувати свої дії під час роботи, прогнозувати результат, виконувати завдання різної складності, застосовувати свої знання і вміння під час спільної діяльності;
- здатність не відповідати агресією на заподіяну шкоду, не зашкодити іншим.

4 РОЗВИВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- з невеликою допомогою дорослого доглядати за порожниною рота, роздягатися й одягатися, взуватися та роззуватися, доглядати за своїм одягом і речами, умиватися, стежити за своєю зачіскою, користуватися хустинкою, їсти охайно;
- висловлювати елементарні адекватні судження про свої досягнення, уявляти себе в минулому, сьогодні, майбутньому;
- проявляти співчуття за власною ініціативою;
- самостійно ухвалювати рішення щодо вибору одягу, гри чи іграшок, місця для прогулянки тощо;
- відповідати на запитання щодо емоцій, які відчуває, та ймовірних причин їх виникнення;
- презентувати себе через розповідь про себе, власну домівку, своїх рідних; називати їхні імена, прізвища, професію або вид діяльності.
- тривалий час займатися справою, яка їй до душі;
- діяти переважно з позитивними мотивами.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ

**«ДИТИНА В СЕНСОРНО-
ПІЗНАВАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ»**

ПРЕДМЕТНО-ПРАКТИЧНА, ТЕХНОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими власних:

- уваги та доброзичливості, коли дитина виявляє інтерес і бажання до відтворення різних об'єктів навколишнього світу різними способами (конструювання, моделювання), засобами (різні види конструкторів), природним і штучним матеріалом та інструментами;
- уваги та доброзичливості, коли дитина виявляє інтерес до професій, позитивне емоційно-ціннісне ставлення до людської праці та професійної діяльності дорослих;
- яскравих позитивних емоцій, коли сама дитина переживає почуття радісного задоволення від процесу та результату власної і колективної предметно-практичної діяльності. Співпереживання радості дитини.

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

1 ВЧИТИ:

- призначення предметів побуту (дитячий транспорт, посуд, засоби гігієни, засоби творчості тощо), побутової техніки (електрочайник, плита, мікрохвильовка, холодильник, пральна машина, міксер, телевізор, телефон, комп'ютер, пилосос тощо), особливості користування ними;
- орієнтуватися у найпоширеніших професіях, їхній користі для людей, особливостях (продавець, водій, прибиральник, вихователь, учитель, повар, перукар, тракторист, космонавт, пілот, кравець, артист, охоронець, пожежник, поліцейський, лікар);
- правила техніки безпеки в роботі з інструментами (кухонний інвентар, ножиці, голка, стека), правила поведінки з побутовою технікою.

2 ФОРМУВАТИ:

- обізнаність із предметами та їхніми властивостями, зокрема з матеріалами, з яких виготовляють речі (пластик, папір, метал, тканина, глина тощо);
- уявлення про виготовлення деяких добре знайомих дитині предметів і об'єктів довкілля (як-от елементарні способи їх обробки – пошив, вирізання, приготування тощо);
- обізнаність із працею дорослих (побутова, професійна, праця у природі тощо).

Формуванню **діяльнісної складової** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- брати участь у наочному моделюванні (наприклад, зоопарк, город тощо);
- брати участь у різних видах праці (разом із дорослим), виконувати трудові доручення (чергування у групі, догляд за рослинами, тваринами тощо);
- дбайливо ставитися до рукотворних виробів;
- долучатися до рукоділля (хендмейд) з різними матеріалами.

2 ФОРМУВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- упізнавати, називати та розповідати про професії людей;
- використовувати зразки під час створення виробів, проявляти фантазію, прагнути довести розпочату справу до логічного завершення;
- визначати мету, планувати послідовність дій, узгоджувати власні дії з діями партнерів;
- аналізувати й оцінювати результат своєї роботи та роботи однолітків, вносити корективи, помічати і виправляти помилки.

3 РОЗВИВАТИ НАВИЧКИ:

- предметно-практичної діяльності (конструювання з будівельного матеріалу, природного матеріалу, з деталей конструкторів тощо), технічної творчості (створення конструкцій, споруд);
- використовувати за призначенням предмети побуту;
- розглядати конструкції, виокремлювати їхні основні складові, співвідносити за розмірами, формами, розташуванням;
- дотримуватися правил техніки безпеки і роботи з інструментами.

СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНА, ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНА, ДОСЛІДНИЦЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими власних:

- уваги та доброзичливості, коли дитина виявляє інтерес до цікавих конструктивних завдань, пов'язаних з інтелектуальним напруженням;
- уваги та доброзичливості, коли дитина виявляє інтерес до дослідницького пошуку – і у спеціально створених проблемних ситуаціях, і у вільній діяльності;
- яскравих позитивних емоцій під час пропонування дитині взяти участь у дослідженні об'єктів і явищ, пізнанні нового, розв'язанні завдань із математики, а також – від інтелектуальних труднощів;
- особистого інтересу до математичного матеріалу, дидактичного матеріалу;
- впевненості в успішному самотійному розв'язанні дитиною математичних завдань, ефективності докладання вольових зусиль для їх подолання.

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

1 ВЧИТИ:

- розрізняти еталони площинних та об'ємних геометричних форм (трикутник, квадрат, круг, багатокутник, овал, ромб, прямокутник, куля, циліндр, куб, конус), структурні елементи геометричних фігур (вершина, сторона, кут);
- цифри 0–9, структуру елементарних математичних задач і логічних завдань;
- розрізняти довжину, висоту, ширину, товщину предметів на основі порівняння, зіставлення розмірів двох предметів; способи упорядкування предметів за величиною у порядку зростання/спадання певних ознак (великий, більший, найбільший; тонкий, тонший, найтонший; короткий, довший, найдовший; високий, вищий, найвищий; глибокий, глибший, найглибший тощо).

2 ПОЯСНЮВАТИ:

- що об'єкти сприймаються різними органами (зір, дотик, слух, нюх, смак); що увагою можна керувати;
- особливості використання слів «усі», «деякі», «кожен»;
- різницю між числами і цифрами; склад числа в межах 10; зв'язки між кількісними, порядковими числівниками, просторовими, часовими поняттями;
- поняття «вчора», «сьогодні», «завтра», частини доби (ранок, день, вечір, ніч);
- елементарні правила безпеки під час проведення простих фізичних експериментів (не нахилятися низько над об'єктами, не брати в руки без дозволу і вказівки вихователя, використовувати предмети й об'єкти за призначенням).

3 ФОРМУВАТИ:

- уявлення про основні математичні поняття «число», «величина», «форма», «простір», «час», «множина»;
- елементарні знання про розміщення предметів, об'єктів у просторі (праворуч, ліворуч, ближче, далі, всередині, від, над, під, біля, зверху, знизу, перший, останній) відносно себе та певних предметів, на площині (на аркуші паперу, сторінці книжки тощо), у приміщенні, на ділянці;
- елементарні знання про різні одиниці вимірювання довжини (сантиметр, метр), об'єму (літр), маси (грам, кілограм) та способи вимірювання (сантиметровою стрічкою, лінійкою, вагами, умовною міркою);
- уявлення про календар; одиниці часу та способи його вимірювання; усвідомлення, що година складається із хвилин, хвилина – із секунд;
- уявлення про план, схему, символічні засоби, моделі, їхні призначення та способи використання.

Формуванню **діяльнісної складової** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- оперувати словами «перший», «наступний», «останній», «попередній»;
- знаходити різні варіанти розв'язання логіко-математичних завдань;
- робити висновки й узагальнення;
- самостійно виправляти помилки, оцінювати результати власної роботи;
- наполегливо досягати кінцевої мети у розв'язанні логіко-математичних, пошуково-дослідницьких завдань.

2 ФОРМУВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- визначати час за годинником;
- правильно оперувати у мовленні словами «вчора», «сьогодні», «завтра», «ранок», «день», «вечір», «ніч»,
- оперувати поняттями «тиждень», «місяць», «рік», знати дні тижня, місяці року, пори року;
- порівнювати числа в межах 10, правильно використовувати знаки та слова «більше», «менше», «дорівнює»;
- з нерівності утворити рівність через додавання і віднімання;
- визначати масу предметів за допомогою ваг, об'єм речовин – за допомогою умовної мірки; порівнювати предмети за вагою;
- розв'язувати елементарні (прості) завдання та приклади на додавання і віднімання в межах 10.

3 РОЗВИВАТИ НАВИЧКИ:

- лічити у межах 10 (20) предмети з різним розміщенням (лінійно, хаотично), від будь-якого числа до 10, до заданого числа; кількісною і порядковою лічбою; у прямому і зворотному порядку; звуки, людей, рухи;
- визначати просторове розміщення предметів (відносно іншого, відносно себе); рухатися у визначеному напрямку;
- порівнювати множини за кількістю; утворювати множину за певною ознакою, додавати до неї об'єкти, вилучати зайві;
- розкладати предмети в порядку зростання/спадання за висотою, шириною, довжиною, товщиною;
- визначати форму предметів за допомогою геометричної фігури як еталона;
- встановлювати послідовність подій (учора, сьогодні, завтра, раніше, потім, зараз);
- знаходити спільне і відмінне у предметах, об'єктах, явищах;
- доцільно, усвідомлено використовувати елементарні математичні знання у знайомих та нових пізнавальних ситуаціях.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ

**«ДИТИНА У ПРИРОДНОМУ
ДОВКІЛЛІ»**

ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими власних:

- уваги та доброзичливості, коли дитина виявляє інтерес до об'єктів, явищ природи планети Земля та космосу (видимих об'єктів), емоційно реагує на природне довкілля;
- уваги та доброзичливості, коли дитина виявляє готовність до діяльності (участь у дослідках, спостереження, праця у природі, догляд за тваринами, рослинами тощо), що забезпечує пізнання природи (в межах вікових можливостей);
- яскравих позитивних емоцій, коли сама дитина позитивно реагує на ситуації взаємодії з різними об'єктами природи (досліди, спостереження, обстеження, розгляд тощо).

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

1 ПОЯСНЮВАТИ:

- як людина і її діяльність впливають на природне довкілля (позитивно і негативно); про наявність проблем довкілля;
- що кожен об'єкт природи має свої особливі ознаки (твердість, колір, розмір, вагу); описати його за цими характеристиками;
- що були такі тварини, як динозаври;
- що є отруйні й небезпечні рослини, гриби (вовче лико, беладона, борщівник, мухомор);
- що є рослини і тварини, які занесені до Червоної книги.

2 ФОРМУВАТИ:

- обізнаність щодо тварин, птахів, жителів водойм екзотичних/тропічних країн, Арктики (слон, жирафа, носоріг, бегемот, зебра, лев, кенгуру, панда, папуга, страус, тигр, мавпа, білий ведмідь, пінгвін);
- обізнаність щодо найяскравіших представників флори екзотичних країн (баобаб, кактус, пальма, папороть, чайне дерево, ліана, орхідея, банан, ківі, апельсин, мандарин, гранат, манго).

3 ВЧИТИ:

- що потрібно заощаджувати енергію, воду, сортувати сміття у повсякденному житті;
- розрізняти пори року, визначати деякі зміни в рослинному і тваринному світі (опадання листя, зміна його забарвлення, переміни у поведінці тварин та їхньому зовнішньому вигляді – як-от колір шерсті, а також відлітання у теплі краї тощо);
- визначати стан погоди (дощ, сніг, спека, хуртовина тощо);
- що є планети, зірки, супутник Землі – Місяць; що Сонце – це також зірка; що люди освоюють космос (літають на космічних кораблях, ракетах, одягають спеціальні костюми);
- що вітер – це повітря, яке рухається; лід – вода, яка замерзла;
- розрізняти предмети, виготовлені людиною із природної сировини (металеві, гумові, із тканини, пластику, паперу, дерева тощо); називати деякі матеріали;

- назви та вміти розрізняти птахів (голуб, лелека, ластівка, качка, гуска, індик, дятел, сова, горобець, снігур, синичка, лебідь, ворона, сорока, павич, курка, пелікан, фламінго); свійських і диких тварин; мешканців водойм (сом, карась, щука, окунь, рак, дельфін, акула, кит, краб, морський коник, медуза, восьминіг); комах (мураха, муха, комар, метелики, бабка, коник-стрибунець, павук, бджола, оса, джміль, кліщ, червоний клоп, жук сонечко); плазунів і земноводних (змія, ящірка, черепаха, жаба); гризунів (білка, бобер, їжак, хом'як, миша, щур), а також – їхні характерні ознаки, спосіб життя, користь для природи та людини;
- назви листяних дерев (слива, яблуна, вишня, черешня, груша, абрикос, персик, модрина, дуб, клен, береза, липа, верба), хвойних (туя, ялина, сосна, кедр); кущів (бузина, самшит, калина, бузок, шипшина, жасмин, беладона, вовче лико, фруктові кущі); квітів (мак, нарцис, конвалія, тюльпан, троянда, волошка, ромашка, півонія, пролісок, чорнобривці, жоржини); трав'яних рослин (ковила, кульбаба, конюшина, кропива, подорожник, папороть, газонна трава, мох); овочів, фруктів, ягід; деяких кімнатних рослин (кактус, фіалка, бегонія, орхідея, герань), а також – їхні характерні ознаки, будову, де ростуть, користь для природи та людини.

Формуванню **діяльній складовій** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- спостерігати за природними об'єктами та явищами планети Земля й видимими об'єктами космосу нетривалий час;
- допомагати дорослому вирощувати рослини (подавати предмети, поливати, насипати ґрунт, класти насінину) та доглядати домашніх улюбленців, піклуватися про них (змінювати воду в мисці, мити посуд, насипати корм).

2 ФОРМУВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- дотримуватися правил поведінки на природі, в зонах відпочинку;
- з допомогою дорослого проводити нескладні дослідження з пізнання властивостей об'єктів природи;
- помічати зміни у стані природи й погоди;
- розповідати про сільськогосподарські культури (пшениця, кукурудза, соняшник, помідори, огірки, баштанні, соя, фрукти, ягоди), які вирощують на городах і в садах України; про те, як їх засівають, доглядають, як збирають урожай, як використовують надалі.

3 РОЗВИВАТИ НАВИЧКИ:

- називати і розрізняти об'єкти природи (річка, море, озеро, гора, пустеля, ліс, сад, город, поле, степ);
- класифікувати об'єкти (дерева, кущі, квіти, трав'янисті рослини, овочі, фрукти, ягоди, комахи, птахи, тварини – свійські, дикі, екзотичні, земноводні та гризуни, мешканці водойм), називати їх;
- упізнавати кімнатні рослини, називати їх (бегонія, герань, орхідея, кактус тощо), доглядати за ними (полювати, витирати пил, обприскувати водою);
- розрізняти стиглі та нестиглі, зіпсовані знайомі плоди; не вживати їх у їжу;
- впізнавати отруйні й небезпечні рослини, гриби.

НАВИЧКИ, ОРІЄНТОВАНІ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими спокійних емоцій у разі негативної реакції дитини на зміни в орієнтовній структурі дня, способі життя або інших видах діяльності, що суперечать сталому способу життєдіяльності.

Потрібно **схвально відгукуватися**, коли дитина цікавиться діяльністю, спрямованою на раціональне використання природних ресурсів, природоохоронну діяльність.

Для формування **когнітивної складової** важливе завдання – **вчити**:

- використовувати деякі форми звернення, вітання, подяки (вітальні слова, слова-звертання, прохання або пропозиція допомоги, дякування, вибачення тощо);
- правила поведження в різних життєвих ситуаціях.

Формуванню **діяльній складовій** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- дотримуватися мовленнєвого етикету;
- допомагати дорослим та іншим дітям за потреби;
- виявляти доброзичливе ставлення до людей, які оточують; підтримувати дружні стосунки з дітьми.

2 ФОРМУВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- обирати відомі дитині форми звернення, вітання, подяки залежно від ситуації спілкування;
- визначати, коли комусь потрібна допомога і яка саме допомога буде доцільною;
- дотримуватися правил поведінки в різних ситуаціях;
- дотримуватись орієнтовної структури організації дня дошкільника.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ

«ГРА ДИТИНИ»

ІГРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими яскравих позитивних емоцій при запрошенні дитини до різних видів ігор: сюжетно-рольових, конструкторсько-будівельних, дидактичних, словесних, настільно-друкованих, рухливих зі співом і діалогом, українських народних; схвалення, коли дитина запрошує до гри однолітків або виявляє інтерес і бажання до відображення у грі навколишньої дійсності.

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

1 ВЧИТИ:

- упізнавати, називати різні види іграшок. Зокрема, образні (ляльки – хлопчики, дівчатка, жінки, чоловіки, бабусі, дідусі) й ті, що зображують тварин і птахів; глиняні українські народні іграшки (тварини, птахи, ляльки, посуд, писанки, свищики тощо) та місце їх виготовлення (Опішня тощо);
- сприймати іграшки як образ предмета реального чи казкового світу, розрізняти іграшки за зовнішніми особливостями, дбайливо ставитися до них, дотримуватися порядку в ігровому куточку, ділитися іграшками;
- орієнтуватися, які іграшки обрати для гри;
- правила та слова забавлянок, пальчикових ігор, хороводів, народних ігор.

2 ПОЯСНЮВАТИ:

- різні варіанти використання іграшок;
- як створити цікаві роботи за зразком, умовою, задумом.

Формуванню **діяльнісної складової** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- виявляти творчість, імпровізацію; пропонувати оригінальні ідеї для покращення гри;
- дотримуватися правил ігрового партнерства й рольових способів поведінки, норм та етикету спілкування у процесі гри;
- повторювати дії дорослого в іграх із правилами та проявляти уяву, креативність;
- пропонувати грати іншим дітям, самостійно обирати різні варіанти ігор (сюжетно-дидактичні, рухливі, конструкторсько-будівельні, настільно-друковані).

2 РОЗВИВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- узгоджувати під час гри власні бажання та можливості, зважати на бажання і можливості інших людей;
- реалізовувати власні ігрові задуми; конструювати і виготовляти самостійно конструкторсько-будівельні, спортивні іграшки-саморобки;
- організовувати ігровий простір (обирати місце, атрибути, предмети-замінники тощо); розрізняти, складати сенсорно-дидактичні ігри (мозаїка тощо).

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ

«ДИТИНА В СОЦІУМІ»

СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими власного уважного і доброзичливого ставлення, коли дитина:

- залучається до спільної діяльності, виявляє спільні переживання і почуття під час такої взаємодії, проявляє позитивне ставлення до трудових завдань;
- відчуває межу припустимої поведінки, належну дистанцію у взаєминах із різними людьми;
- з радістю прикрашає до свят групову кімнату власними виробами;
- розповідає про свою сім'ю, друзів, рідних.

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

1 ВЧИТИ:

- правил поведінки на вулиці, у громадських місцях, користування книгою (брати книжку чистими руками, не рвати сторінки, не малювати на них);
- того, що дитина навчається в дитячому садочку, а після його закінчення буде навчатися у школі; розпорядок дня та правила поведінки в дитячому садочку.

2 ФОРМУВАТИ УЯВЛЕННЯ:

- про сім'ю, родину (дідусь, бабуся, братики, сестрички, дядько, тітка), про професії своїх батьків, працівників дитячого садка, лікаря, продавця, водія, будівельника та важливість різних професій;
- про Батьківщину, малу батьківщину (назва, визначні або цікаві місця). Дати знання про те, що Тризуб, Прапор і Гімн – це символи України; про традиційний національний одяг, житло, народну іграшку, предмети народного декоративно-ужиткового мистецтва, їх використання у повсякденному житті. Дати знання про народні символи (вишиванка, вінок тощо), про календарно-обрядові, державні свята (День святого Миколая, Різдво, День Незалежності, Великдень, день народження, Новий рік) та їхні традиції;
- про значення добрих взаємин у колективі й порядку в садочку та вдома, про моральні норми взаємин між представниками протилежної статі.

Формуванню **діяльній складовій** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- ставитися приязно до однолітків, проявляти в колективі чемність, толерантність, а також активність та ініціативу у спілкуванні з іншими людьми; дотримуватися моральних норм взаємин між представниками протилежної статі;
- допомагати дорослим накривати на стіл; дотримуватися правил культурної поведінки за столом, правил користування книгою (брати книжку чистими руками, не рвати сторінки, не малювати на них);
- дотримуватися правил співжиття в колективі; прагнути підтримувати порядок і затишок у житловому приміщенні, вдома та у дитячому садку; дбайливо ставитися до предметів побуту й іграшок, свого одягу та взуття; допомагати прибирати на ігровому майданчику;
- проявляти любов, повагу, турботу до членів родини.

2 РОЗВИВАТИ НАВИЧКИ:

- називати своє ім'я, прізвище та по батькові; розповідати, де і з ким живе, які іграшки любить;
- визначати своє місце в родині з різних позицій (онук/онука, син/дочка, брат/сестра);
- передавати свої враження від участі у святкуванні календарно-обрядових свят через розповіді.

3 РОЗВИВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- використовувати загальноприйняті форми вітання, звертання, пошани, подяки;
- контролювати прояви негативних емоцій, пояснювати причини своїх емоцій;
- звертатися по допомогу до однолітків та знайомих, отримувати задоволення від допомоги іншим.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ

«МОВЛЕННЯ ДИТИНИ»

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими інтересу щодо емоційного ставлення дитини до подій навколишнього світу.

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

1 ВЧИТИ:

- чітко і правильно вимовляти голосні та приголосні звуки, крім [p];
- промовляти слова в різному темпі та з різною гучністю; володіти розповідною, питальною, окличною інтонаціями;
- створювати нові слова від деяких частин мови (іменника, прикметника).

2 ПОЯСНЮВАТИ

слова всіх частин мови; що таке спільнокореневі слова; складні іменники зі з'єднувальною голосною; синоніми, антоніми; звуконаслідувальні слова; слова за допомогою префіксів за-, з-, на-, суфіксів, що виражають зменшеність та збільшеність предмета, емоційну оцінку пестливості; однокореневі слова.

Формуванню **діяльнісної складової** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- активно вживати слова всіх частин мови; спільнокореневі слова; складні іменники зі з'єднувальною голосною; синоніми, антоніми; звуконаслідувальні слова; слова за допомогою префіксів за-, з-, на-, суфіксів, що виражають зменшеність та збільшеність предмета, емоційну оцінку пестливості; однокореневі слова;
- відповідати на запитання співрозмовника і звертатися із запитаннями; відповідати на запитання за змістом сюжетних та предметних картинок, художніх текстів, театральних вистав;
- спілкуватися українською мовою.

2 РОЗВИВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- будувати прості, поширені речення з прийменниками, сполучниками, однорідними членами речення, з прямою мовою, складносурядні та складнопідрядні речення зі сполучниками та сполучними словами;
- складати розповіді за зразком вихователя; разом із дорослим складати описові розповіді (3–4 речення) про іграшки, предмети, зображення на картинках;
- підтримувати запропонований діалог відповідно до теми; не втручатися в розмову інших.

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими власної уваги та доброзичливості:

- при запрошенні дитини до спільної діяльності;
- при спілкуванні з дитиною, коли вона намагається ділитися враженнями з ровесниками, знайомими дорослими.

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

1 ФОРМУВАТИ УЯВЛЕННЯ:

- про основні емоції людини (радість, гнів, сум, страх, інтерес, огида, образа, провина); про те, що емоції потребують висловлення; про соціально прийнятні способи висловлення основних емоцій;
- про значення зміни тембру та гучності голосу при спілкуванні, функції міміки, жестів, положення тіла.

2 ВЧИТИ:

- що різні люди мають різні інтереси, і кожен прагне задовольнити свої потреби; що конфлікт – це протистояння інтересів різних людей; що для мирного співіснування усі час від часу мають іти на поступки;
- що людям приємно, коли до них виявляють інтерес, роблять компліменти;
- різні форми мовленнєвих висловлювань (зокрема, зустрічне запитання, уточнення, сумнів, порада, спонукання, вдячність, жаль, невдоволення, пояснення, міркування та ін.), етикетні комунікативні формули (привітання, звертання, прохання, висловлення подяки, вибачення тощо).

Формуванню **діяльній складовій** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- робити компліменти;
- звертатися по допомогу, якщо відчуває труднощі під час діяльності.

2 ФОРМУВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- організувати групу однолітків; розподіляти завдання, доручення між дітьми; пояснити собі та іншим смисл завдання, поставленого педагогом чи іншою людиною;
- висловлювати власну думку та вислуховувати думку іншого; переконувати інших, використовуючи аргументи на користь власної думки;
- справедливо обґрунтовувати свої вимоги, пропозиції, оцінку.

3 РОЗВИВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- упізнавати основні емоції людини (радість, гнів, сум, страх, інтерес, огида, образа, провина), висловлювати емоції соціально прийнятним способом (озвучувати, аналізувати причини);
- підтримувати зоровий контакт під час спілкування, говорити спокійним голосом, вислуховувати співрозмовника;
- висловлювати словесно доброзичливу й об'єктивну оцінку вчинкам ровесників і власним вчинкам;
- використовувати різні вербальні й невербальні засоби для привітання, висловлення подяки тощо;
- аналізувати та пояснювати причини виникнення суперечливих чи конфліктних ситуацій;
- разом із педагогом керувати групою однолітків, розподіляти завдання, доручення між дітьми.

ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими інтересу щодо емоційного ставлення дитини до подій навколишнього світу.

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

1 ВЧИТИ:

- розігрувати зміст забавлянок, віршів, пісень у діалогічно-ігровій формі;
- виразно читати поетичні твори.

2 ПОЯСНЮВАТИ зміст поетичних творів.

Формуванню **діяльній складовій** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- розглядати ілюстрації, пригадувати зміст художнього твору;
- відповідати на запитання співрозмовника і звертатися із запитаннями; відповідати на запитання за змістом сюжетних та предметних картинок, художніх текстів, театральних вистав.

2 РОЗВИВАТИ ЗДАТНІСТЬ

складати розповіді за зразком дорослого; разом із дорослим складати описові розповіді з власного досвіду, зокрема про іграшки, предмети, зображення на картинках; справедливо обґрунтовувати свої вимоги, пропозиції, оцінку.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ

«ДИТИНА У СВІТІ МИСТЕЦТВА»

МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими:

- інтересу до різних видів візуального мистецтва (зокрема декоративно-ужиткового);
- емоцій та почуттів від побачених або почутих мистецьких творів;
- позитивного зацікавленого ставлення до проявів естетичного в житті.

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

1 ВЧИТИ:

- розрізняти спектаклі у ляльковому, музично-драматичному театрі тощо;
- театральні поняття («театр», «вистава», «опера»);
- що яскраві образи пов'язані з кольорами, звуками, ритмами, динамікою, темпами, рухами, мімікою, жестами;
- розрізняти портрет, пейзаж, натюрморт.

2 ФОРМУВАТИ уявлення про житло, предмети народного декоративно-ужиткового мистецтва, їх використання у повсякденному житті, про народну іграшку, вишивку, український національний одяг.

Формуванню **діяльній складовій** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- насолоджуватися звучанням музичних інструментів;
- брати участь у театралізованих іграх і постановках, у показах настільного, пальчикового, лялькового, іграшкового театрів;
- фантазувати, експериментувати, змішувати кольори, змінювати і створювати нові форми та сюжети.

2 РОЗВИВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- відображати власні життєві враження, почуття, навички в образотворчій діяльності (малювання, ліплення, аплікація, конструювання);
- творчо співпрацювати з дітьми і дорослими заради спільного успіху в музично-театралізованих розвагах, святах;
- розповідати про враження від вистави;
- повторити ритм музичного твору;
- виявляти елементарні уміння музичної інтерпретації, імпровізації; ритмічно виконувати рухи під музику; своєчасно змінювати рухи під час танців і хороводів; виконувати танці по одному й у парах.

ПОКАЗНИКИ СФОРМОВАНOSTI КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ДИТИНИ

Наведені нижче показники визначають педагоги або інші дорослі, які здійснюють освіту та піклування про дітей, за результатами спостереження за їхньою діяльністю.

РУХОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- щодо розвитку кисті руки (передпідготовка до письма) – виконує вправи пальчикової гімнастики; ліпить (глина, пластилін, тісто), малює, робить аплікації; грається піском, природним матеріалом (камінці, палички, горіхи тощо) та предметами домашнього вжитку (корки від пластикових пляшок, мотузки, прищіпки); викладає візерунки з мозаїки, нескладні зображення з лічильних паличок; викладає зображення за допомогою пазлів; стискує і розтискує гумові іграшки; застібає (розстібає) гудзики, кнопки різної величини на спеціально виготовлених посібниках і одязі; впізнає на дотик дрібні знайомі предмети;
- володіє навичками швидкого реагування та переключення уваги під час виконання руханок із віршами та піснями;
- володіє рухами, необхідними у побутових справах (із невеликою допомогою дорослого доглядає за порожниною рота; роздягається й одягається; миє руки й обличчя; користується милом, рушником, носовичком; причісується; намагається їсти охайно);
- має навички метання (кидає м'яч якнайдалі, влучає в ціль – кільце, стіну, з-за спини, обома руками тощо);

- демонструє точність та спритність у виконанні гімнастичних вправ;
- порівнює свої дії зі зразком, співвідносячи зі своїми фізичними можливостями;
- ритмічно виконує рухи під музику;
- виконує необхідні дії у знайомих рухливих іграх;
- демонструє свої досягнення в оволодінні різними рухами;
- правильно називає рухи тіла;
- має навички користування дитячим індивідуальним транспортом (велобіг, самокат тощо);
- бере участь у підготовці та проведенні фізкультурних свят, виявляючи самостійність, запрошуючи товаришів до співучасті.

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- розрізняє людей за статтю, віком, а також здорову людину від хворої;
- правильно називає етапи життєвого шляху (дитинство, юність, зрілість, старість);
- називає і відрізняє основні групи їжі (овочі, фрукти, каші); розповідає про їхню роль у забезпеченні здоров'я;
- оперує назвами основних корисних напоїв;
- уміє оцінювати поведінку власну та інших людей щодо дотримання здорового способу життя.

ОСОБИСТІСНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- виявляє здатність довіряти іншим, намагається самотужки дотримуватися обіцянок;
- робить спроби контролювати свою поведінку;
- адекватно реагує на різні життєві ситуації;
- здатна з невеликою допомогою дорослого доглядати за порожниною рота; роздягатися й одягатися; взуватися та роззуватися; доглядати за своїм одягом і речами; умиватися; стежити за своєю зачіскою; користуватися носовичком; їсти охайно;
- може сформулювати мету власної діяльності; під час роботи коментує власні дії; здатна спрогнозувати результат; намагається виконувати завдання різної складності;
- застосовує свої знання та вміння під час спільної діяльності;
- має навички обходитися своїми силами, без жодної допомоги у знайомих ситуаціях;
- за необхідності вміє звертатися по допомогу;
- прагне висловлювати елементарні адекватні судження про свої досягнення;

- вміє проявити співчуття за власною ініціативою;
- уважна до оцінок дорослих;
- відчуває гордість за свої досягнення; радіє власній кмітливості й умінням;
- береться до нової справи з бажанням; сподівається на позитивний результат;
- намагається не відповідати агресією на заподіяну шкоду та не шкодити іншим;
- здатна уявляти себе в минулому, сьогодні, майбутньому;
- намагається знайти відповідь на будь-яке поставлене запитання;
- може самостійно ухвалювати рішення щодо вибору одягу, гри чи іграшок, місця для прогулянки тощо;
- може тривалий час займатися справою, яка їй до душі;
- може дати відповідь на запитання щодо емоцій, які вона відчуває, та ймовірних причин їх виникнення;
- робить спроби презентувати себе через розповідь про себе, власну домівку, своїх рідних; називає їхні імена, прізвища, професію або вид діяльності;
- діє переважно з позитивними мотивами.

ПРЕДМЕТНО-ПРАКТИЧНА, ТЕХНОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- володіє навичками предметно-практичної діяльності (конструювання з будівельного матеріалу, природного матеріалу, з деталей конструкторів тощо); технічної творчості (створення конструкцій, споруд);
- упізнає, називає та може розповісти про професії людей;
- використовує за призначенням предмети побуту;
- бере участь у наочному моделюванні (наприклад, зоопарк, город тощо);
- вміє використовувати зразки у створенні виробів, проявляє фантазію, прагне довести розпочату справу до логічного завершення;
- охоче бере участь у різних видах праці разом із дорослим, виконує трудові доручення (допомога вихователю у підготовці до занять, догляд за рослинами, тваринами тощо);
- вміє визначати мету, планувати послідовність дій, узгоджувати власні дії з діями партнерів;

- демонструє сформованість уміння розглядати конструкції, виокремлювати їхні основні складові, співвідносити за розмірами, формами, розташуванням;
- аналізує та оцінює результат своєї роботи й роботи однолітків, може внести корективи, помічає і виправляє помилки;
- дбайливо ставиться до рукотворних виробів;
- долучається до предметно-перетворювальної діяльності (хендмейд) з різними матеріалами;
- дотримується правил техніки безпеки і роботи з інструментами.

СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНА, ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНА, ДОСЛІДНИЦЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- оперує у мовленні словами «вчора», «сьогодні», «завтра», «ранок», «день», «вечір», «ніч», «раніше», «потім», «зараз»; знає пори року та їхні характерні особливості;
- порівнює числа в межах 5;
- орієнтується у своєму минулому і сьогоденні, неусвідомлено розповідає про майбутнє;
- розрізняє предмети (2–3 шт) за масою (важкий, легкий);
- лічить предмети у межах від 1 до 5 з різним розміщенням (лінійно, хаотично), кількісною і порядковою лічбою;
- вміє з нерівності утворити рівність шляхом додавання і віднімання одного предмета (в межах 5 предметів);
- визначає просторове розміщення предметів відносно себе, іншого об'єкта (ближче, далі, ліворуч, праворуч, під, над, зверху, знизу, попереду, позаду);
- викладає предмети на площині, аркуші паперу за словесною вказівкою дорослого;

- порівнює групи предметів за кількістю, використовуючи слова «більше», «менше», «стільки ж», «однаково», «стільки – стільки», через накладання, прикладання, перелічування;
- визначає в довкіллі множини (одяг, взуття, дерева);
- вміє рухатися у визначеному напрямку (прямо, праворуч, ліворуч, до об'єкта);
- розкладає предмети в порядку зростання/спадання за висотою, шириною, довжиною, товщиною (до 3 предметів);
- визначає форму предметів за допомогою геометричної фігури як еталона;
- класифікує фігури за однією з ознак (колір, величина, наявність кутів);
- називає частини фігур (кут, сторона);
- оперує словами «перший», «останній»;
- встановлює послідовність подій (учора, сьогодні, завтра);
- знаходить спільне у предметах, об'єктах, явищах;
- здатна використовувати елементарні математичні знання у знайомих пізнавальних ситуаціях; оцінювати результати власної роботи; проявляти деяку наполегливість у досягненні кінцевої мети під час розв'язання логіко-математичних, пошуково-дослідницьких завдань.

ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- намагається дотримуватися правил поведінки на природі, в зонах відпочинку;
- називає і розрізняє об'єкти природи (річка, море, озеро, гора, пустеля, ліс, сад, город, поле, степ);
- виявляє здатність спостерігати за природними об'єктами та явищами планети Земля і видимими об'єктами космосу нетривалий час;
- здатна з допомогою дорослого проводити нескладні дослідження щодо пізнання властивостей об'єктів природи;
- помічає зміни у стані природи і погоди;
- класифікує об'єкти (дерева, кущі, квіти і трав'янисті рослини, овочі, фрукти, ягоди) та називає їх;
- класифікує об'єкти (комахи, птахи, тварини – свійські, дикі, екзотичні, – земноводні та гризуни, мешканці водойм), називає їх;
- упізнає кімнатні рослини, називає їх (бегонія, герань, орхідея, кактус тощо), доглядає за ними (поливає, витирає пил, обприскує водою);
- називає сільськогосподарські культури (пшениця, кукурудза, соняшник, помідори, огірки, баштанні, соя, фрукти, ягоди), які вирощують на городах і в садках України. Знає, як їх засівають, доглядають, як збирають урожай, як використовують надалі;
- розрізняє стиглі й нестиглі, зіпсовані знайомі плоди; не вживає їх у їжу;
- допомагає дорослому вирощувати рослини (подає предмети, поливає, насипає ґрунт, кладе насінину);
- упізнає отруйні й небезпечні рослини, гриби;
- доглядає за домашніми улюбленцями та піклується про них (змінює воду в мисці, миє посуд, насипає корм).

НАВИЧКИ, ОРІЄНТОВАНІ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК:

- допомагає дорослим та дітям у разі потреби;
- виявляє доброзичливе ставлення до людей, які її оточують; підтримує дружні стосунки з дітьми;
- намагається дотримуватися правил поведінки в різних ситуаціях;
- дотримується орієнтовної структури організації дня дошкільника.

ІГРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- узгоджує під час гри свої та інших дітей бажання та можливості;
- виявляє творчість, імпровізацію; пропонує оригінальні ідеї для покращення гри;
- створює цікаві роботи за зразком, умовою, задумом;
- виконує правила ігрового партнерства та рольових способів поведінки, норм та етикету спілкування у процесі гри;
- вміє реалізовувати власні ігрові задуми;
- вміє повторювати дії дорослого в іграх із правилами та проявляти уяву, креативність;
- вміє організовувати ігровий простір (обирати місце, атрибути, предмети-замінники тощо);
- пропонує грати іншим дітям, грає разом із ними;
- здатна самостійно вибрати різні варіанти ігор (сюжетно-дидактичні, рухливі, настільно-друковані);
- уміє підпорядкувати власні дії ігровому задуму;
- дбайливо ставиться до іграшок;
- дотримується порядку в ігровому куточку;
- ділиться іграшками.

СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- називає своє ім'я, прізвище та по батькові. Може розповісти, де і з ким живе, які іграшки любить;
- називає своє місце в родині з різних позицій (онук/онука, син/дочка, брат/сестра);
- має друзів, до яких проявляє особливу прихильність;
- ставиться приязно до однолітків;
- проявляє в колективі чемність, толерантність;
- дотримується правил культурної поведінки за столом;
- проявляє активність та ініціативу у спілкуванні з іншими людьми;
- дотримується правил співжиття в колективі, прагне підтримувати порядок і затишок у житловому приміщенні, вдома й у дитячому садку;
- дбайливо ставиться до предметів побуту й іграшок, свого одягу та взуття;
- передає свої враження від участі у святкуванні календарно-обрядових свят через розповіді;

- дотримується правил користування книгою (бере книжку чистими руками, не рве сторінки, не малює на них);
- допомагає дорослому накривати на стіл;
- допомагає прибирати на ігровому майданчику;
- звертається по допомогу до однолітків та знайомих. Уміє отримувати задоволення від допомоги іншим;
- проявляє любов, повагу, турботу до членів родини;
- намагається дотримуватися моральних норм взаємин між представниками протилежної статі.

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- вимовляє чітко і правильно голосні та приголосні звуки, крім [p];
- промовляє слова в різному темпі та з різною гучністю;
- володіє розповідною, питальною, окличною інтонаціями;
- може створювати нові слова від деяких частин мови (іменника, прикметника);
- розуміє й активно вживає слова всіх частин мови (іменник, прикметник, числівник, займенник, дієслово); спільнокореневі слова (ліс, лісовий); складні іменники зі з'єднувальною голосною (землероб); синоніми, антоніми (добре/погано, весело/сумно, заметіль, хуга, завірюха, сніговій); слова за допомогою префіксів за-, з-, на-, суфіксів, що виражають зменшеність та збільшеність предмета (комарище, вовчик), емоційну оцінку пестливості (дитя, дитина, дитятко, діточки); однокореневі слова (будинок – будиночок);
- разом із дорослим складає описові розповіді (3-4 речення) про іграшки, предмети, зображення на картинках;
- будує прості, поширені речення із прийменниками, сполучниками, однорідними членами речення, з прямою мовою, складносурядні та складнопідрядні речення зі сполучниками та сполучними словами;
- спілкується українською мовою;
- відповідає на запитання співрозмовника і звертається із запитаннями;
- підтримує запропонований діалог відповідно до теми, не втручається в розмову інших.

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- може організувати групу однолітків, розподіляти завдання, доручення між дітьми;
- може пояснити собі та іншим смисл завдання, поставленого педагогом чи іншою людиною;
- називає основні емоції людини (радість, гнів, сум, страх, інтерес, огида, образа, провина);
- намагається висловлювати емоції соціально прийнятним способом (озвучувати, аналізувати причини);
- підтримує зоровий контакт під час спілкування;
- висловлює власну думку та вислуховує думку іншого;
- робить спроби переконувати інших, використовуючи аргументи на користь власної думки; намагається справедливо обґрунтовувати свої вимоги, пропозиції, оцінку;
- висловлює словесно доброзичливу й об'єктивну оцінку вчинкам ровесників і власним вчинкам;
- може зробити комплімент;

- використовує різні вербальні й невербальні засоби для привітання, висловлення подяки тощо;
- під час спілкування намагається використовувати загальноприйняті форми вітання, звертання, пошани, подяки;
- намагається проаналізувати та пояснити причини виникнення суперечливих чи конфліктних ситуацій;
- говорить спокійним голосом, вислуховує співрозмовника;
- звертається по допомогу, якщо відчуває труднощі під час діяльності;
- володіє різними формами мовленнєвих висловлювань
(зокрема, зустрічне запитання, уточнення, сумнів, порада, спонукання, вдячність, жаль, невдоволення, пояснення, міркування та ін.).

ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- разом із дорослим складає описові розповіді про об'єкти та героїв художніх творів;
- відповідає на запитання за змістом сюжетних та предметних картинок, художніх текстів, театральних вистав;
- може переказати коротку казку;
- розуміє і виразно читає поетичні твори;
- пригадує зміст художнього твору, розглядаючи ілюстрації.

МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- передає риму вірша, ритм народної забавлянки;
- розігрує зміст забавлянок, віршів, пісень у діалогічно-ігровій формі;
- уважно слухає художні твори, може відповідати на запитання за змістом прослуханого;
- вміє користуватися матеріалами та інструментами для художньо-творчої діяльності;
- має навички роботи із клеєм, охоче тренується різати ножицями;
- милується виробами народних умільців, витворами мистецтва;
- відображає в кольорах, лініях, ритмі, співах, рухах, музикуванні емоційні враження від дійсності;
- проявляє інтерес до театралізованої діяльності з іншими дітьми;
- емоційно відгукується на сюжет вистави, зміст художніх творів;

- висловлює власне ставлення до поведінки героїв;
- під час слухання музичного твору орієнтується у характері мелодії, настрої;
- співає нескладні пісні, володіючи навичками розподілу дихання;
- намагається співати злагоджено та протяжно;
- рухається правильно, відображаючи ритм і темп музики;
- виконує рухи з атрибутами й образні рухи;
- танцює, виконуючи танцювальні рухи («пружинка», притупування однією та обома ногами, плескання в долоні, кружляння по одному та парами, «веселі ручки»);
- охоче допомагає вихователеві у виготовленні декорацій, атрибутів до ігор-інсценівок;
- планує свої дії під час художньо-продуктивної діяльності, обговорює кінцевий результат, виправляє помилки у спільній роботі, узгоджує свої дії з діями інших;
- у художньо-продуктивній, музичній та театральній діяльності проявляє самостійність;

- під час передачі образу героїв використовує засоби інтонаційної виразності;
- обирає гарні, яскраві костюми й атрибути;
- самостійно задумує театралізовану гру;
- бере участь у музичній грі-драматизації, охоче водить хороводи, танцює, співає;
- має найпростіші навички виконавської культури (декламує, передає рухами характерні ознаки персонажа);
- виявляє навички рефлексії – обмірковує з іншими свій мистецький досвід, враження, ставлення до мистецької діяльності;
- творчо співпрацює з дітьми і дорослими заради спільного успіху в музично-театралізованих розвагах, святах.

Дані показники зручно оцінювати за допомогою «Моніторингу рівня освітнього розвитку дитини» або відповідного розділу мобільного застосунку.

**ВАРІАТИВНА
ЧАСТИНА**

Mr. Leader[®]

АНГЛІЙСЬКА МОВА

ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:

- Вчити розпізнавати звуки англійської мови, правильно їх вимовляти, точно відтворювати інтонацію.
- Формувати здатність вживати англомовні слова різних частин мови (іменники, дієслова, прикметники).
- Вчити назви кольорів, числівники від 1 до 10, займенники.
- Розвивати здатність розуміти англомовні фрази, реагувати на звернення, розуміти прості команди дорослого англійською мовою і виконувати їх.
- Вчити давати відповіді на прості запитання щодо імені, віку, місця проживання.
- Вчити озвучувати й інсценувати англомовні вірші, пісні, руханки.
- Практикувати монологічне та, за зразком дорослого, діалогічне мовлення.
- Розвивати здатність складати короткі розповіді за зразком.

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ ЗАВДЯКИ НАСТУПНИМ ЗАХОДАМ:

- Повідомлення про широту застосування англійської мови у світі.
- Організація перегляду англомовних мультфільмів без перекладу відповідно до віку.
- Проведення спеціально організованих занять, де діти в ігровій формі будуть засвоювати знання англійської мови у живій взаємодії.
- Організація та проведення тематичних англомовних свят, вечорів розваг.

ХУДОЖНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ

ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:

- Розвивати здатність конструювати з будівельного матеріалу (споруджувати будівлю із застосуванням кубів, пластин, цеглинок, брусків), використовуючи схеми для будівель; аналізувати об'єкт, виділяти основні частини і деталі, складові споруди.
- Розвивати інтерес дітей до образотворчої діяльності, образного відображення побаченого, почутого, відчутого.
- Давати уявлення про форму, величину, будову, колір предметів; тренувати в передачі свого ставлення до зображуваного; виділяти головне у предметі та його ознаки, настрій.
- Вчити гармонійно розташовувати предмети на площині аркуша.
- Розвивати уяву, творчі здібності, здатність бачити засоби виразності у творах мистецтва (колір, ритм, обсяг).
- Ознайомлювати з різновидами образотворчих матеріалів.
- Розвивати естетичні почуття, художнє сприйняття дитини.
- Виховувати емоційний відгук на твори мистецтва.

- Розвивати здатність помічати яскравість колірних образів образотворчого і прикладного мистецтва, виділяти засоби виразності у творах мистецтва.
- Дати елементарні уявлення про архітектуру.
- Заохочувати ділитися своїми враженнями з дорослими, однолітками.
- Формувати емоційно-естетичне ставлення дитини до народної культури.

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ ЗАВДЯКИ НАСТУПНИМ ЗАХОДАМ:

- Ознайомлення із творами мистецтва; розмірковування на тему того, для чого створюються красиві речі.
- Проведення спеціально організованих занять, де діти будуть цілеспрямовано занурюватися у світ мистецтва, виражати свій внутрішній світ засобами художньої творчості й опановувати техніку виконання різних видів образотворчого мистецтва.
- Демонстрація власного позитивного емоційного ставлення до художньої творчості. Висловлення захоплення та невербальний прояв насолоди від процесу створення арт-об'єкту і від спостереження за тим, як створюють свої арт-об'єкти діти.
- Розширення переліку знайомих технік художньої діяльності.
- Організація і проведення виставок, ярмарків.
- Організація виконання спільних (групових) арт-об'єктів.

ХОРЕОГРАФІЯ/ЧИРЛІДІНГ**ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:**

- Проводити тренувальні вправи для розвитку загальної музикальності й танцювальності.
- Привчати до виконання координованих рухів із дотриманням естетичних положень тулуба, ніг, рук.
- Заохочувати прагнення оволодіти елементарною технікою виконання різноманітних танцювальних завдань, етюдів і вправ.
- Вчити самостійно та за прикладом педагога виконувати різні танцювальні рухи.
- Розвивати образність виконання різних рухів у дитячих хоровах і сюжетних танцях на основі бальної та сучасної хореографії, програмних творів композиторів.
- Дати знання про особливості різних хореографічних стилей.
- Формувати пластичність рухів, здатність співвідносити їх виконання з характером музики.
- Демонструвати отримання насолоди від занять хореографією, формувати інтерес до цього виду мистецтва.
- Формувати здатність милуватися красою танцю, спостерігаючи за виконанням відомих танцюристів.
- Розвивати здатність емоційно сприймати музику, пластично передавати її характер.
- Поглиблювати знання правил культури одягу та поведінки під час занять.

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ ЗАВДЯКИ НАСТУПНИМ ЗАХОДАМ:

- Ознайомлення дітей із художніми творами, які містять у своєму сюжеті опис танців.
- Проведення спеціально організованих занять, де діти тренуватимуть навички виконання рухів.
- Демонстрація власного позитивного емоційного ставлення до занять хореографією. Висловлення захоплення та невербальний прояв насолоди від виконання танцювальних рухів і спостереження за тим, як виконують рухи діти.
- Впровадження гімнастичних вправ на заняттях хореографією з метою покращення пластичних здібностей дітей.
- Вдосконалення виконання різних рухів у сюжетних танцях.
- Організація та проведення імпровізованих танцювальних змагань у групі (dance battle) у знайомих хореографічних стилях.
- Організація тематичних концертів для батьків.

ШАХИ

ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:

- Дати знання основних правил гри в шахи, назв фігур та інших термінів.
- Формувати навички осмислення ситуації, порівняння можливих варіантів ходу, прогнозування результатів свого вибору.
- Вчити орієнтуватися на площині.
- Ознайомити дітей з історією шахів, позитивним впливом гри в шахи на розвиток їхнього мозку.
- Формувати повагу до партнера по грі.
- Вчити виявляти винахідливість, терпіння.

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ ЗАВДЯКИ НАСТУПНИМ ЗАХОДАМ:

- Ознайомлення дітей із художніми творами про шахи.
- Проведення спеціально організованих занять, де в ігровій формі діти будуть засвоювати основні поняття та відточувати навички.
- Організація і проведення внутрішньогрупових змагань між дітьми.
- Заохочення батьків долучитися до розвитку дітей через спільну гру в шахи.

Лото «Довголіття» Mr.Leader

Захоплива розвивальна гра для всієї родини.

Лото «Довголіття» – це 60 карток із порадами, що формують корисні звички дітей змалечку.

Гра розроблена за підтримки експертів у галузі медицини та довголіття з більш ніж 15-річним досвідом.

Замовити

Mr. Leader®

ОСВІТА І ПІКЛУВАННЯ
ПРО ДІТЕЙ **ШОСТОГО**
(СЬОМОГО) РОКУ ЖИТТЯ

Mr. Leader[®]

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ДІТЕЙ ШОСТОГО (СЬОМОГО) РОКУ ЖИТТЯ

РУХОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Шостий (сьомий) рік життя є періодом інтенсивного зростання і розвитку організму дитини. Саме в цей час стається так званий напівзростовий стрибок, у результаті якого дитина досягає приблизно 70% довжини тіла дорослого. Зростання спостерігається переважно за рахунок видовження кінцівок. Отже, змінюються пропорції тіла дитини. Відбуваються помітні якісні зміни в розвитку її основних рухів.

Дитина спритно стрибає, бігає, успішно оминає перешкоди, добре орієнтуючись у просторі. Перестрибує перешкоди, бігає навшпиньки.

У цьому віці вона вже здатна кататися на двоколісному велосипеді й ковзанах. Вправно поводить з м'ячем, відбиває його об підлогу, добре відбиває ступнею, коліном та ловить руками. М'язи зміцнюються, дитина краще лазить по драбині, може підтягнутися на руках.

Порушення чергування напруження та розслаблення можуть завадити розвитку тонкої і грубої моторики, тому необхідно продовжувати набувати навички розслаблення всього тіла або окремих його частин, здатність до довільного управління ритмом дихання, розтяжок. Засвоєння визначених навичок буде свідчити про збільшений рівень саморегуляції.

Емоційно забарвлена рухова діяльність стає не тільки засобом фізичного розвитку, а й способом психологічного розвантаження дітей. Адже в цьому віці у них спостерігається підвищена збудливість. Вихователю слід більше уваги приділяти рухливим іграм, давати достатньо можливостей для відточування спритності, ускладнюючи завдання. Чіткі мовні інструкції та рухливі ігри будуть сприяти розвитку координації руху в просторі. З 5 років необхідно активно розвивати здатність до планування довільних рухів і здійснювати контроль.

Розвинена моторика рук дозволяє дитині акуратно вирізати за контуром, писати літери та цифри; відтворювати геометричні фігури за зразком, малюючи чи ліплячи з пластиліну; акуратно обводити малюнки за контуром та заштриховувати; влучати молотком по гвіздку.

СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНИЙ РОЗВИТОК

Шостий (сьомий) рік життя характеризується емоційною чуйністю і сприйнятливістю дитини, тому є сприятливим періодом для розвитку розуміння емоційних станів як власних, так і людей навколо. Навчаючись розуміти внутрішній світ інших людей, майбутній лідер набуває впевненості у міжособистісних стосунках. Ґрунтуючись на власній внутрішній впевненості, дитина здатна до зближення, а потім і до інтелектуального обміну думками між нею та іншими людьми. Подібна взаємодія з оточенням забезпечує формування соціальної компетентності, основою якої є позитивне ставлення до самого себе. Такий підхід дозволяє розвивати у дитини впевненість під час спілкування, забезпечуючи потребу в подальшій взаємодії. Несформованість позитивного ставлення до самого себе, відсутність упевненості у своїх силах може призводити до цілеспрямованого «спотворення істини»: дитина перебільшує свою значущість, придумує виправдання власним помилкам, перекладає свою провину на інших.

Дружба з однолітками стає більш усвідомленою. Друзі – це вже не тільки партнери по грі. Це значимі люди, дії яких викликають глибокий емоційний відгук. Дитина починає усвідомлювати, що світ навколо має значно більше відтінків, ніж «біле» та «чорне», «хороший» і «поганий». Адже часом друзі можуть робити боляче. І сама дитина здатна відчувати сильні негативні емоції по відношенню до однолітків, дружбу з якими дуже цінує. Отже, міжособистісні стосунки стають складнішими. Завданням вихователя в цьому віці є підтримка дітей на шляху розвитку міжособистісних стосунків, запобігання поляризації сприйняття на кшталт «якщо він вчинив погано, він поганий друг» із допомогою спрямування на роздуми через запитання «Як гадаєш, чому він так вчинив? Чого саме він хотів? Як можна було вчинити інакше?».

Щодо стосунків із дорослими – оцінка дорослим особистості дитини, її зусиль та досягнень, як і раніше, дуже важлива. Однак тепер вона піддається критичному аналізу і порівнянню зі своєю власною.

СПРИЙНЯТТЯ ТА ПРЕДМЕТНО-ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

До 5 років формується переважна більшість базових категорій мислення, проте деякі з них усе ще потребують підтримки розвитку. Слід зауважити, що в основі розвитку узагальнень лежить не вербальне спілкування, а безпосередня практична діяльність дитини. Отже, необхідною умовою подальшого розвитку пізнавальних здібностей дитини старшого дошкільного віку є гра-експериментування. Цей вид гри дозволяє реалізовувати свої уявлення про об'єкти, їхні властивості, проявляти дослідницькі здібності й самостійність.

Одночасно із грою у дітей шостого (сьомого) року життя інтенсивно розвиваються продуктивні види діяльності, особливо образотворча і конструкторська. Набагато різноманітнішими стають сюжети їхніх малюнків і споруд, хоча задуми залишаються ще недостатньо виразними і стійкими.

До шостого року життя у більшості дітей сформована здатність розпізнавати об'єкти переважно через розпізнавання форм. Отже, вони в змозі намалювати знайомі предмети, відтворюючи їхній образ через геометричні форми, поступово опановуючи більш складні навички композиції малюнка, реалістичного відображення простору і використання малюнків для ілюстрації історій або подій. Тому слід збагачувати смисловий зміст художніх образів.

Крім того, важливо створювати умови і можливості для творчого експериментування і розвитку образної уяви. Адже на шостому році життя наявність потреби відповідати очікуванням дорослого і рівень розвитку довільності забезпечує здатність відповідати засвоєним стандартам, але знижує пошуково-творчу активність дитини. Це може призводити до ослаблення образної уяви і здатності до самоактуалізації.

ПСИХІЧНИЙ РОЗВИТОК

Психічний розвиток дитини шостого (сьомого) року життя визначається комплексом пізнавальних процесів: уваги, сприйняття, мислення, пам'яті, уяви. Увага дитини цього вікового періоду характеризується мимовільністю; вона ще не може керувати своєю увагою і часто відволікається, реагуючи на зовнішні подразники.

У дітей старшого дошкільного віку одночасно з наочно-дієвим добре розвивається наочно-образне мислення, що дозволяє здійснювати інтелектуально-пізнавальну діяльність на основі внутрішніх дій з образами (уявленнями) без участі практичних дій. У цьому віці у дитини починають формуватися основи абстрактно-логічного мислення. На шостому році життя необхідно формувати найскладніші логічні операції – абстрагування і конкретизацію через розвиток знаково-символічної діяльності, однак вони не повинні бути пріоритетними. Формувати у дітей шостого року життя основи знаково-символічної діяльності можна доступними для цього віку засобами (плани, схеми, географічні карти). Дитина цього віку пише цифри від 0 до 10, співвідносить цифру з кількістю предметів.

Уміє з нерівності зробити рівність, здатна писати і користуватися математичними знаками. Уміє розкладати предмети (10 предметів) від найбільшого до найменшого і навпаки. Вміє малювати в зошиті у клітинку геометричні фігури. Виділяє в предметах деталі, схожі

на геометричні фігури. Орієнтується на аркуші паперу. Називає дні тижня, послідовність часу доби, пів року. Але сприйняття часу – орієнтація в часі доби, в оцінці різних проміжків часу (тиждень, місяць, пора року, години, хвилини) – ще викликає труднощі. Дитині ще важко уявити собі тривалість будь-якої справи.

У цьому віці створюються сприятливі умови для розвитку складних якостей мислення (гнучкості, глибини, критичності, оригінальності). Пам'ять дитини шостого року життя, як і раніше, є мимовільною, вона базується на емоціях, інтересі. Тобто дитина легко запам'ятовує те, що її зацікавило. У нормі вона запам'ятає 6 малюнків із 10, кожен з яких був продемонстрований їй упродовж 1–2 секунд; 4–5 слів із 10 прочитаних (не пов'язаних між собою єдиним змістом). Добре пам'ятає своє прізвище, адресу, імена батьків, їхні професії.

На шостому (сьомому) році життя діти активно опановують зв'язне мовлення, можуть переказувати невеликі літературні твори, розповідати про іграшку, зображення, деякі події з особистого життя. Проте в них недостатньо розвинений фонематичний слух. Одним із найважливіших завдань розвитку мовної моторики і слухового сприйняття є формування фонематичного слуху, що сприяє кращому розумінню почутого і прочитаного.

Окремою віковою особливістю є сензитивність цього періоду для цілеспрямованого розвитку найскладнішого пізнавального психічного процесу – уяви. Адже саме уява допомагає дитині усвідомити зв'язок букви та звуку. Дитина повинна мати здатність, дивлячись на символічне зображення букви, уявити звук.

Крім цього, потрібно, щоб під керівництвом (або наглядом) педагога ігрова діяльність, сюжетно-рольові ігри, продуктивні види діяльності, експресивно-рухова діяльність могли прийняти форму закінченого, усвідомлюваного результату.

Засвоєння способів організації уваги і «перенесення» цих способів у «внутрішній план» забезпечує розвиток функції самоконтролю.

Щодо **навичок самообслуговування** дитина шостого року життя здійснює всі щоденні операції швидше та точніше. Тепер швидкість процесів одягання, миття рук, складання речей більше визначається не рівнем засвоєння навички, а особливостями організації нервово-психічної діяльності, як-от темперамент, швидкість переключення уваги тощо. Отже, одні діти будуть виконувати все швидше, іншим знадобиться більше часу. Проте останні можуть проявляти більше ретельності. Тому потреба в додатковому часі не є приводом для критики. Вихователю важливо поважати індивідуальний темп кожної дитини і спрямувати свої зусилля не на його корекцію, а на гармонійну інтеграцію у груповій взаємодії.

ОСВІТА

З 5 років усе більш значущим стає позаситуативне спілкування (пізнавальне й особистісне). У формуванні стосунків дитини з її оточенням важливим є розвиток почуття власної гідності. Дитина починає дотримуватися певної дистанції між собою і людьми навколо. Розвиток упевненості у власних можливостях веде до усвідомлення свого місця в системі соціальних відносин.

Для формування соціально компетентної поведінки майбутнього лідера важливим є розвиток наступних здібностей дитини: розуміння емоційного стану інших з виразу обличчя, жестів, пози; розуміння бажань і потреб іншої людини, прийняття її позиції; розуміння причини зміни чужого настрою залежно від ситуації; висловлення емоційних станів у соціальних контактах адекватними вербальними і невербальними засобами.

Ці здібності дозволять забезпечити становлення соціальної позиції «Я і оточення». Опанування соціально-емоційної компетентності здійснюється через взаємодію з однолітками у грі. Гра в цьому випадку сприяє розвитку особистісних механізмів регуляції поведінки дитини. Роль вихователя, як і раніше, полягає в розширенні змістового наповнення ігор та модерації поведінки гравців, без застосування оціночних суджень щодо дій, а надто особистості дитини. Варто пам'ятати, що оцінці мають піддаватися стандартизовані дії, які піддаються кількісному порівнянню, наприклад виконання певних інтелектуальних чи фізичних операцій. Якість вчинків у міжособистісному спілкуванні надто складно перевести в кількісні показники. Тож важко сказати об'єктивно, як поводитися краще. Слід уникати стереотипних шаблонів на кшталт «хлопці ніколи не плачуть», «дівчатам завжди треба поступатися» тощо. Усе залежатиме від конкретних умов та цілей конкретних особистостей у взаємодії. Саме це треба пам'ятати вихователю і транслювати майбутнім лідерам. Немає абсолютно вірних чи невірних рішень. Усі рішення мають переваги та недоліки. Головне – рішення треба ухвалювати і відповідально ставитися до наслідків свого вибору. Ефективне втручання вихователя у процес гри забезпечить стабільність почуття захищеності кожного гравця, підвищить інтенсивність позитивних емоцій, чим зміцнить запам'ятовування предметних знань, які засвоюються через гру.

Можливість усвідомлення пережитих почуттів і станів пов'язана з розвитком мовної функції дитини, оскільки передбачає обов'язкову трансформацію з рівня відчуттів на рівень самосвідомості. Отже, обговорення з дітьми процесу гри та їхніх почуттів допоможе узагальнити отримані знання й одночасно розвиватиме комунікативну компетентність майбутніх лідерів.

Важливим для розвитку мовлення, як уже зазначалося вище, є формування фонематичного слуху. Роботу з формування слухового сприйняття і розвитку в дітей здатності диференціювати звуки можна розділити на кілька етапів: упізнавання немовних звуків; розрізнення висоти, сили, тембру голосу на матеріалі однакових звуків, сполучень слів і фраз; розрізнення слів, близьких за звуковим складом; диференціація складів; диференціація звуків; розвиток навичок елементарного звукового аналізу. Інтегрувати ці дії вихователь може в будь-який вид спілкування: у вільному спілкуванні, змінюючи темп та гучність мови; упродовж прогулянки, звертаючи увагу дітей на звуки навколишнього середовища; під час занять, змінюючи інтонації голосу; граючи з дітьми у спеціальні ігри.

ДОГЛЯД

Догляд за дітьми шостого (сьомого) року життя поступово набуває зворотного напрямку. Вихователь має все частіше звертатися до дітей із проханнями допомоги в тій чи іншій справі, підкреслювати важливість взаємодопомоги, добровільність її надання та цінність отриманої допомоги.

Що частіше маленький лідер стикатиметься із ввічливим проханням до нього про виконання нескладних справ щодо піклування про вихователя чи однолітків, то більше можливостей у нього буде проявити свої здібності й отримати схвальну оцінку його дій. Так буде зміцнюватися самооцінка і формуватися відчуття, що в житті немає проблем, є лише виклики, долати які не так важко, як цікаво.

Пропонуємо завдання освітньої діяльності інваріантної частини для дітей даної вікової групи.

Всі завдання освітньої діяльності орієнтовані на виконання педагогом та іншими дорослими, які здійснюють піклування про дитину.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ

«ОСОБИСТІСТЬ ДИТИНИ»

РУХОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими власних яскравих позитивних емоцій:

- коли дитина виявляє чесність, товариськість, підтримку в командних спортивних іграх;
- при демонстрації дитиною досягнень у руховій сфері (виразність та естетика рухів), уміння вигравати/програвати (не дражнити тих, хто програв, і не ображатися на переможців);
- під час виконання дитиною загартувальних та гігієнічних процедур.

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

1 ВЧИТИ:

- назви видів спорту (10–12 назв); як називаються люди, котрі займаються певним видом спорту; чим вони послуговуються (спортивні споруди, інвентар);
- правила виконання фізичних вправ, рухливих, спортивних ігор (не менш ніж 7);
- комплексу вправ для запобігання порушенням постави і плоскостопості;
- правила користування дитячим індивідуальним транспортом (велосипед, самокат тощо).

2 ПОЯСНЮВАТИ:

- роль фізичних вправ у розвитку та зміцненні організму, можливі ризики небезпечних рухових дій, вплив постави на здоров'я, естетику рухів;
- індивідуальний принцип користування гігієнічними засобами;
- можливі ризики небезпечних рухових дій.

Формуванню **діяльнісної складової** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- докладати вольових зусиль у руховій діяльності;
- демонструвати точність і спритність у виконанні гімнастичних вправ, а також свої досягнення в оволодінні різними рухами;
- виконувати необхідні дії у знайомих рухливих іграх;
- брати участь у підготовці та проведенні фізкультурних свят, виявляючи самостійність, запрошуючи товаришів до співучасті.

2 ФОРМУВАТИ НАВИЧКИ:

- організовувати за дорученням педагога фізкультхвилинку (із групою дітей чи дорослим);
- виконання комплексу вправ для запобігання порушенням постави та плоскостопості.

3 РОЗВИВАТИ:

- навички рухатися у просторі за заданим напрямком, швидко реагувати й переключати увагу (починати і припиняти певний рух за заздалегідь визначеним сигналом); аналізувати свої дії, зіставляючи їх зі зразком, співвідносячи зі своїми фізичними можливостями;
- навички свідомо дотримуватися правил під час участі в рухливих, спортивних іграх, правил виконання фізичних вправ; визначати можливі ризики небезпечних рухових дій;
- навички відбивати ногою та ловити руками м'яча; користуватися милом, рушником, хустинкою; розчісуватися; намагатися їсти охайно;
- здатність самостійно застосовувати руховий досвід у повсякденному житті; оцінювати і регулювати можливості власного тіла; контролювати власну поставу;
- ритмічно виконувати рухи під музику, узгоджувати їх із динамікою, характером, темпом; своєчасно (синхронно) змінювати рухи під час танців (групових чи у парах) та хороводів; імпровізувати в рухах під час танців;
- навички користування дитячим індивідуальним транспортом (велосипед, самокат тощо).

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими уважного та доброзичливого ставлення:

- коли дитина виявляє інтерес до самопізнання та способів збереження власного здоров'я, з повагою ставиться до людей незалежно від їхніх статі, віку та стану здоров'я;
- до національних та сімейних здоров'язбережувальних традицій.

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

1 ВЧИТИ:

- правила захисту тіла від негоди, знання функцій шкіри та догляду за нею, основні правила захисту від інфекційних хвороб, надання першої допомоги хворій людині;
- що брудна вода є загрозою для здоров'я; цілющі властивості води; культурно-гігієнічні й загартовувальні процедури та їхній вплив на здоров'я;
- різні види переходів, дорожні знаки для пішоходів, правила поведінки у транспорті й біля дороги;
- дотримуватися правил поводження з незнайомцями; як треба поводитися з чужими та домашніми тваринами; до кого можна звернутися по допомогу в різних ситуаціях; правила безпечної поведінки при агресивній поведінці однолітків, інших дітей та дорослих;
- що для життя людині потрібні їжа, вода; відрізнити корисну їжу від шкідливої.

2 ПОЯСНЮВАТИ:

- що шкідливі звички впливають на здоров'я; спонукати їх позбутися, якщо вони є;
- необхідність дотримання орієнтовної структури організації дня дошкільника для здоров'я людини, профілактичні заходи для зміцнення здоров'я, вплив санітарного стану приміщення на здоров'я людини;
- причини виникнення пожежі й елементарні рятувальні дії під час пожежі; наслідки забав у небезпечних місцях; небезпеку від користування гострими, ріжучими та вибухонебезпечними предметами, електроприладами, ліками і термометром; інформацію про температурні травми та запобіжні заходи; потребу уникати гарячих предметів;
- що в зимовий період небезпечно ходити під дахами та балконами, з яких звисають бурульки;
- вплив негативних емоцій на здоров'я і настрої;
- статеві відмінності людей;
- що їсти недостиглі фрукти й овочі небезпечно для здоров'я; що вживання сумнівних ягід, плодів, рослин може спричинити отруєння.

Формуванню **діяльній складовій** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- називати основні частини тіла людини, деякі органи, їхні функції;
- доглядати за хворим;
- виконувати культурно-гігієнічні й загартовувальні процедури.

2 РОЗВИВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- обирати одяг за сезоном;
- поводитися під час хвороби, виконувати настанови лікаря, необхідні процедури;
- відрізняти корисні рослини від шкідливих та отруйних; розрізняти стиглі та недостиглі плоди, ягоди;
- безпечно поводитися на водоймі у різні пори року;
- скористатися номером телефону основної служби допомоги (пожежна, медична, поліція);
- безпечно поводитися при агресивній поведінці однолітків, інших дітей та дорослих.

ОСОБИСТІСНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими власних емоцій.

1 СПОНУКАТИ:

- під час занять не завищувати важливості результату, не залякувати, не дратуватися через порушення дисципліни, а спокійно ухвалювати необхідні рішення для її відновлення;
- якщо дитина засмутилася, ніяковіє у незнайомій ситуації, не знецінювати причину смутку чи сорому, а допомогти впоратися зі складнощами;
- якщо дитина дратується, проявляє нетерплячість, самим стати тим джерелом спокою, яке заспокоїть дитину; створити умови для її заспокоєння.

2 ЯСКРАВІХ ПОЗИТИВНИХ – коли дитина виявляє інтерес до навчання, а також ініціативу, прагне бути попереду, організовувати інших.

Ставтеся до дитини як до самостійної і рішучої особистості, підкреслюйте її чесноти.

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

1 ПОЯСНЮВАТИ:

- що кожна дитина, і вона сама, неповторна, й у кожної є сильні та слабкі сторони;
- власні сильні та слабкі сторони;
- що у дитини є права й обов'язки; що всі дії мають наслідки;
- роль і місце дитини в системі людської діяльності (у дитячому садку, місцевій громаді), в різних видах діяльності.

2 ВЧИТИ:

- орієнтуватися у своїх основних правах та обов'язках;
- співвідносити характер емоційної поведінки з її наслідками для інших, усвідомлювати власну відповідальність за свої дії та вчинки.

3 СПОНУКАТИ дитину розмірковувати, що вона може зробити краще за інших, а що – ні.

Формуванню **діяльнісної складової** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- братися до нової справи з бажанням; зосереджуватися на виконанні завдань; планувати свої дії, їхню послідовність; розуміти доцільність цих дій; радіти результатам; розвивати винахідливість, фантазію, самостійність;
- уважно ставитися до оцінок дорослих;
- говорити про очікування успіху від можливої діяльності;
- спілкуватися з однолітками і старшими дітьми;
- усвідомлювати свої слабкі сторони, приймати їх і працювати над ними;
- діяти переважно з позитивними мотивами.

2 **ФОРМУВАТИ:**

- позитивне самосприйняття дитини;
- навички робити конструктивний та зважений вибір щодо особистої поведінки та соціальної взаємодії;
- навичку самостійно прибирати робоче місце після закінчення роботи;
- навички самодопомоги і турботи про емоційний стан близьких;
- здатність дитини за необхідності змовчати, коли чимось невдоволена.

3 РОЗВИВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- довіряти іншим та самій дотримуватися обіцянок;
- висловлювати елементарні адекватні судження про власні досягнення; цілеспрямовано привертати увагу дорослого й однолітків до власних виробів; домагатися позитивної оцінки; відмовлятися від надмірної допомоги дорослого; самостійно досягати успіху; долати труднощі на шляху до досягнення мети;
- розуміти зміст жартів; мати почуття гумору;
- самостійно одягатися і роздягатися; взуватися і роззуватися; доглядати за своїм одягом і речами; умиватися, стежити за своєю зачіскою; користуватися хустинкою; їсти охайно; зашнуровувати черевики за допомогою дорослих;
- передбачати результати своєї діяльності, їхнє значення для себе і тих, хто поряд;
- не відповідати агресією на заподіяну шкоду; не шкодити іншим навмисно;
- швидко знаходити відповідь на поставлені запитання; ухвалювати рішення без довгих вагань;
- до відстеження власних емоцій; аналізувати причини їх виникнення;
- презентувати себе через розповідь про себе, власну домівку, своїх рідних, називати їхні імена, прізвища, професію або вид діяльності.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ

**«ДИТИНА В СЕНСОРНО-
ПІЗНАВАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ»**

ПРЕДМЕТНО-ПРАКТИЧНА, ТЕХНОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими власних:

- уваги та доброзичливості, коли дитина виявляє інтерес і бажання до відтворення різних об'єктів навколишнього світу різними способами (конструювання, моделювання), засобами (різні види конструкторів), природним і штучним матеріалом та інструментами;
- уваги та доброзичливості, коли дитина виявляє інтерес до професій, позитивне емоційно-ціннісне ставлення до людської праці та професійної діяльності дорослих;
- яскравих позитивних емоцій, коли сама дитина переживає почуття радості і задоволення від процесу та результату власної і колективної предметно-практичної діяльності. Співпереживання радості дитини.

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

1 ВЧИТИ:

- призначення предметів побуту (дитячого транспорту, посуду, засобів гігієни, засобів творчості тощо), побутової техніки, особливості користування ними;
- орієнтуватися у найпоширеніших професіях, їхній користі для людей, особливостях (продавець, водій, прибиральник, вихователь, учитель, повар, юрист, суддя, перукар, тракторист, космонавт, пілот, кравець, дизайнер, стиліст, артист, програміст, охоронець, пожежник, поліцейський, лікар тощо);
- правила техніки безпеки і роботи з інструментами (ножиці, голка, стека, кухонний інвентар), правила поводження з побутовою технікою.

2 ФОРМУВАТИ:

- обізнаність із предметами та їхніми властивостями, зокрема з матеріалами, з яких виготовляють речі (пластик, папір, метал, тканина, гума, глина тощо);
- уявлення про виготовлення предметів і об'єктів довкілля (елементарні способи їх обробки – пошив, вирізання, видування, запікання тощо);
- обізнаність із працею дорослих (побутова праця, професійна, праця у природі тощо).

3 ПОЯСНЮВАТИ:

- важливість обережного ставлення до продуктів праці;
- що у спільній діяльності з однолітками, дорослими потрібно враховувати інтереси всіх, знаходити компроміс для досягнення цілі.

Формуванню **діяльнісної складової** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- брати участь у різних видах праці (разом із дорослим), виконувати трудові доручення (чергування у групі, догляд за рослинами, тваринами тощо);
- дотримуватися правил техніки безпеки і роботи з інструментами;
- дбайливо ставитися до рукотворних виробів;
- долучатися до рукоділля (хендмейд) з різними матеріалами.

2 ФОРМУВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- упізнавати, називати та розповідати про професії людей (що роблять, що використовують у роботі, результати праці, користь для людей);
- використовувати зразки та намагатися додати самостійні знахідки та рішення у створенні виробів; проявляти фантазію, винахідливість, прагнення довести розпочату справу до логічного завершення;
- виокремлювати потрібну інформацію про об'єкти довкілля з малюнка, плану, моделі, схеми; порівнювати різні моделі одного й того самого об'єкта.

3 РОЗВИВАТИ НАВИЧКИ:

- аналізу й оцінки результатів своєї роботи та роботи однолітків; внесення коректив, виправлення помилок;
- конструювання з будівельного матеріалу, паперу (оригамі, паперопластика), з природного матеріалу, деталей конструкторів тощо;
- наочного моделювання конструкцій, моделей. Наприклад, часу (ранок, день, вечір, ніч), пір року (зима, весна, літо, осінь);
- проєктування, технічної творчості (створення конструкцій, споруд, технічних елементів);
- розглядання конструкцій, виокремлення їхніх основних складових, співвідношення за розмірами, формами, розташуванням;
- визначати мету, прогнозувати кінцевий результат, планувати послідовність дій, узгоджувати власні дії з діями партнерів;
- налагоджувати процес спільної діяльності з однолітками, вносити пропозиції в діяльності з дорослим, виконувати його доручення.

СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНА, ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНА, ДОСЛІДНИЦЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими власних:

- уваги та доброзичливості, коли дитина виявляє інтерес до цікавих конструктивних завдань, пов'язаних з інтелектуальним напруженням;
- уваги та доброзичливості, коли дитина цікавиться дослідницьким пошуком, як у спеціально створених проблемних ситуаціях, так і у вільній діяльності;
- яскравих позитивних емоцій під час пропонування дитині взяти участь у дослідженні об'єктів і явищ, пізнанні нового, вирішенні завдань з математики; від інтелектуальних труднощів, а також – коли дитина виявляє інтерес до самостійного розв'язання математичних завдань;
- інтересу до математичного або дидактичного матеріалу;
- впевненості в успішному самостійному розв'язанні дитиною математичних завдань, ефективності докладання вольових зусиль для їх подолання.

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

1 ВЧИТИ:

- що об'єкти сприймаються різними органами (зір, дотик, слух, нюх, смак); що увагою можна керувати;
- еталони площинних та об'ємних геометричних форм (трикутник, квадрат, круг, багатокутник, овал, ромб, прямокутник, куля, циліндр, куб, конус); структурні елементи геометричних фігур (вершина, сторона, кут);
- особливості використання слів «усі», «деякі», «кожен»;
- цифри 0–9; розуміти відношення між числами і цифрами; склад числа в межах 10;
- розрізняти довжину, висоту, ширину, товщину предметів на основі порівняння, зіставлення розмірів двох предметів;
- способи упорядкування предметів за величиною у порядку зростання/спадання певних ознак (великий, більший, найбільший; тонкий, тонший, найтонший; короткий, довший, найдовший; високий, вищий, найвищий; глибокий, глибокий, найглибший тощо);

- поняття «вчора», «сьогодні», «завтра», частини доби (ранок, день, вечір, ніч); користуватися календарем; одиниці часу та способи його вимірювання; знати, що година складається із хвилин, хвилини – із секунд;
- елементарні правила безпеки під час проведення простих фізичних експериментів (не нахилятися низько над об'єктами, не брати в руки без дозволу і вказівки вихователя, використовувати предмети й об'єкти за призначенням);
- порядок використання знаків «плюс», «мінус», «дорівнює», «більше», «менше»; структуру і суть елементарних математичних завдань та логічних завдань;
- що увагою можна керувати;
- зв'язки між кількісними, порядковими числівниками, просторовими, часовими поняттями.

2 ФОРМУВАТИ:

- уявлення про основні математичні поняття («число», «величина», «форма», «простір», «час», «множина»);
- елементарні знання про розміщення предметів, об'єктів у просторі (праворуч, ліворуч, ближче, далі, всередині, від, над, під, біля, зверху, знизу, перший, останній) відносно себе та інших предметів, на площині (аркуш паперу, сторінка книжки тощо), у приміщенні, на ділянці;
- елементарні знання про різні одиниці вимірювання довжини (сантиметр, метр), об'єму (літр), маси (грам, кілограм) та способи вимірювання (сантиметровою стрічкою, лінійкою, вагами, умовною міркою);
- уявлення про план, схему, символічні засоби, моделі, їхні призначення та способи використання.

Формуванню **діяльній складовій** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- доцільно, усвідомлено використовувати елементарні математичні знання у знайомих та нових пізнавальних ситуаціях;
- знаходити різні варіанти розв'язання логіко-математичних завдань;
- робити висновки й узагальнення; самостійно виправляти помилки; оцінювати результати власної роботи;
- наполегливо досягати кінцевої мети у розв'язанні логіко-математичних, пошуково-дослідницьких завдань;
- оперувати словами «перший», «наступний», «останній», «попередній».

2 РОЗВИВАТИ НАВИЧКИ:

- визначати час за годинником;
- правильно оперувати у мовленні словами «вчора», «сьогодні», «завтра», «ранок», «день», «вечір», «ніч», «тиждень», «місяць», «рік»; знати дні тижня, місяці року, пори року; встановлювати послідовність подій (учора, сьогодні, завтра, раніше, потім, зараз);
- порівнювати числа в межах 10; правильно використовувати знаки та слова «більше», «менше», «дорівнює»; розкласти предмети в порядку зростання/спадання за висотою, шириною, довжиною, товщиною;
- визначати масу предметів за допомогою ваг, об'єм речовин – за допомогою умовної мірки, порівнювати предмети за вагою;
- лічити у межах 10 (20) предмети з різним розміщенням (лінійно, хаотично), від будь-якого числа до 10, до заданого числа; кількісною і порядковою лічбою; в прямому і зворотному порядку; звуки, людей, рухи;
- з нерівності утворити рівність шляхом додавання і віднімання; розв'язувати елементарні (прості) завдання та приклади на додавання і віднімання в межах 10;

- визначати просторове розміщення предметів (відносно іншого, відносно себе); рухатися у певному напрямку;
- порівнювати множини за кількістю; утворювати множини за певною ознакою, додавати до них об'єкти, вилучати зайві; знаходити спільне і відмінне у предметах, об'єктах, явищах;
- визначати форму предметів за допомогою геометричної фігури як еталона.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ

**«ДИТИНА
У ПРИРОДНОМУ ДОВКІЛЛІ»**

ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими власних:

- уваги та доброзичливості, коли дитина виявляє інтерес до об'єктів, явищ природи планети Земля та космосу (видимих об'єктів), емоційно реагує на природне довкілля;
- уваги та доброзичливості, коли дитина виявляє готовність до діяльності (участь у дослідках, спостереження, праця у природі, догляд за тваринами, рослинами тощо), що забезпечує пізнання природи (в межах вікових можливостей);
- яскравих позитивних емоцій, коли сама дитина позитивно реагує на ситуації взаємодії з різними об'єктами природи (досліди, спостереження, обстеження, розгляд тощо).

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

1 ВЧИТИ:

- що життя людини неможливе без природи; що зміни у природі залежать від обертання Землі навколо Сонця; що є планети, зірки, астероїди, комети; що люди освоюють космос (літають на космічних кораблях, ракетах, одягають спеціальний одяг);
- орієнтуватися в діяльності людини, спрямованій на збереження, відтворення й охорону природи;
- що були такі тварини, як динозаври;
- якою є погода у весняно-літній та осінньо-зимовий періоди; як утворюються вітер (рухається повітря), лід (замерзає вода), сніг, дощ, веселка тощо;
- значення назв-характеристик окремих властивостей об'єктів та фізичних явищ навколишнього світу (твердість, м'якість, сипучість, плавучість, розчинність, швидкість, напрям тощо);
- назви та фізичні властивості штучних матеріалів, виготовлених людиною із природної сировини (метал, гума, тканина, пластик, папір тощо);
- назви найпоширеніших в Україні дерев, кущів, квітів, трав, водоростей, овочів, фруктів, кімнатних рослин, їхні характерні ознаки, будову, де ростуть, користь для природи та людини; назви найяскравіших представників флори екзотичних країн (дерева, кущі, квіти, овочі, фрукти), їхні характерні ознаки, де ростуть, користь для природи та людини.

2 **ФОРМУВАТИ:**

- обізнаність із позитивним і негативним впливом людини на природне довкілля, проблемами довкілля;
- розуміння необхідності заощаджувати енергію, воду, сортувати сміття у повсякденному житті.

Формуванню **діяльній складовій** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- називати деякі планети;
- дотримуватися правил поведінки на природі, в зонах відпочинку;
- доглядати за домашніми улюбленцями та піклуватися про них.

2 ФОРМУВАТИ:

- первинні навички сортування сміття, ощадливого ставлення до енергії, води, інших природних ресурсів;
- здатність із допомогою дорослого вирощувати рослини.

3 РОЗВИВАТИ НАВИЧКИ:

- визначати погодні явища (дощ, сніг, спека, хуртовина тощо), стан повітря (холодне, тепле, гаряче); розрізняти пори року і визначати зміни в рослинному і тваринному світі;
- розрізняти птахів, тварин, мешканців водойм, комах, плазунів, гризунів (найпоширеніших в Україні й екзотичних/тропічних країнах, в Арктиці), їхні характерні ознаки, спосіб життя, користь для природи та людини;
- відрізняти корисні рослини від шкідливих та отруйних;
- спостерігати за природними об'єктами і явищами планети Земля і видимими об'єктами космосу;
- самостійно чи з незначною допомогою дорослого проводити нескладні дослідження щодо пізнання властивостей об'єктів природи; спостерігати за явищами природи та помічати зміни у стані природи й погоди; оцінювати метеорологічні явища;
- класифікувати об'єкти (дерева, кущі, квіти, трав'янисті рослини, овочі, фрукти, комахи, птахи, тварини – свійські, дикі, екзотичні, – плазуни та гризуни, мешканці водойм), називати їх;

- називати кімнатні рослини (бегонія, герань, орхідея, кактус, колеус, бальзамін тощо), доглядати за ними; називати рослини (анемона, пролісок, фіалка тощо) і тварин (їжак, білка, лось тощо), занесених до Червоної книги України, сільськогосподарські культури, які вирощують на городах і в садках України; як їх засівають, доглядають, як збирають урожай, як використовують надалі;
- визначати властивості піску, глини, землі; основні ознаки води на дотик, за смаком, кольором (вода – це рідина, дощ і калюжі – це вода);
- встановлювати залежність об'єктів природи від екологічних факторів (забрудненість відходами води, повітря, ґрунту, екологічні катастрофи, вимирання тварин, браконьєрство, знищення рослин);
- розрізняти стиглі й нестиглі, зіпсовані плоди; не вживати їх у їжу.

НАВИЧКИ, ОРІЄНТОВАНІ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими спокійних емоцій у разі негативної реакції дитини на зміни в орієнтовній структурі організації дня дошкільника, способі життя чи інших видах діяльності, що суперечать сталому способу життєдіяльності.

Схвально відгукуватися, коли дитина цікавиться діяльністю, спрямованою на раціональне використання природних ресурсів, природоохоронною діяльністю.

Для формування **когнітивної складової** важливе завдання – **вчити**:

- використовувати різні форми звернення, вітання, подяки (вітальні слова, слова-звертання, прохання чи пропозиція допомоги, дякування, вибачення тощо);
- пояснювати на елементарному рівні необхідність сталого способу власного життя (дотримання орієнтовної структури організації дня дошкільника, поведінки в певних ситуаціях);
- способи розумного споживання енергії, паперу та води.

Формуванню **діяльнісної складової** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- дотримуватися правил поведінки в різних життєвих ситуаціях, мовленнєвого етикету;
- допомагати дорослим і дітям у разі необхідності;
- виявляти доброзичливе ставлення до людей, які оточують дитину, підтримувати дружні стосунки з дітьми.

2 РОЗВИВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- обирати різні форми звернення, вітання, подяки залежно від ситуації спілкування;
- визначати, коли комусь потрібна допомога і яка саме допомога буде доцільною;
- дотримуватись орієнтовної структури організації дня дошкільника.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ

«ГРА ДИТИНИ»

ІГРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими яскравих позитивних емоцій при запрошенні дитини до різних видів ігор: сюжетно-рольових, конструкторсько-будівельних, дидактичних, словесних, настільно-друкованих, рухливих зі співом і діалогом, режисерських, театралізованих, українських народних ігор; схвалення, коли дитина запрошує до гри однолітків або виявляє інтерес і бажання до відображення у грі довкілля.

Для формування **когнітивної складової** важливе завдання – **вчити**:

- впізнавати, називати різні види іграшок. Образні (ляльки – хлопчики, дівчатка, жінки, чоловіки, бабусі, дідусі) та іграшки, що зображують тварин і птахів; глиняні, м'які, дерев'яні, металеві українські народні іграшки (тварини, птахи, ляльки, посуд, писанки, сюжетні дерев'яні іграшки, свищики тощо), а також місце їх виготовлення (Опішня, Косів, Яворів тощо);
- різні можливості використання іграшок;
- сприймати іграшки як образ предмета реального чи казкового світу; розрізняти іграшки за зовнішніми особливостями; дбайливо ставитися до них; дотримуватися порядку в ігровому куточку; ділитися іграшками;
- орієнтуватися, які іграшки вибрати для гри;
- правила та слова забавлянок, пальчикових ігор, хороводів, народних ігор;
- усвідомлювати себе активним учасником ігрової діяльності;
- як створити цікаві роботи за зразком, умовою, задумом.

Формуванню **діяльнісної складової** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- виявляти творчість, імпровізацію; пропонувати оригінальні ідеї для покращення гри;
- вибирати для гри безпечне місце й атрибути;
- наслідувати дорослого в іграх із правилами та виявляти уяву, креативність;
- пропонувати грати іншим дітям, самостійно вибирати різні варіанти ігор (сюжетно-дидактичні, рухливі, конструкторсько-будівельні, інтелектуальні, настільно-друковані).

2 РОЗВИВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- планомірно розглядати предмети і споруди, виокремлювати в них основні складові конструкції, їх співвідношення за розмірами, формами, розташуванням;
- реалізовувати власні ігрові задуми; узгоджувати у ході гри свої та інших дітей бажання і можливості;
- дотримуватися правил ігрового партнерства та рольових способів поведінки, норм та етикету спілкування у процесі гри;
- організовувати ігровий простір (обирати місце, атрибути, предмети-замінники тощо);
- конструювати і виготовляти ігри самостійно (конструкторсько-будівельні, спортивні, технічні, іграшки-саморобки, настільно-друковані);
- пропонувати створити ігри за сюжетами літературних творів, а також сюжетно-рольові, режисерські, театралізовані;
- до творчості, імпровізації; пропонувати оригінальні ідеї для покращення гри.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ

«ДИТИНА В СОЦІУМІ»

СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими власного уважного та доброзичливого ставлення, коли дитина:

- висловлює думку про свою важливість як члена колективу, громади, суспільства; виявляє інтерес до історії рідної землі, звичаїв і традицій, до представників інших національностей та культури різних країн; залучається до спільної діяльності; проявляє співпереживання та співчуття під час участі у спільній діяльності, а також позитивне ставлення до трудових завдань;
- проявляє готовність до участі у спільній діяльності з дорослими й однолітками; оптимістично ставиться до труднощів, шукає шляхи їх подолання;
- емоційно реагує на продукти людської праці, об'єкти народної творчості, а також на пропозиції взяти участь у святкуванні традиційних свят.

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

1 ВЧИТИ:

- що на планеті живе багато людей із різними відмінностями, які розмовляють різними мовами, але їх усіх треба поважати; що різні люди мають різні смаки, інтереси та думки; орієнтуватися у шляхах вирішення конфліктів;
- що Україна є Батьківщиною, вона має свою символіку (яку дитина впізнає), мову, звичаї та традиції, календарно-обрядові свята;
- що прізвище вказує на належність дитини до свого роду, родини, а ім'я – на її індивідуальність та неповторність;
- визначати першочергові потреби сім'ї; розуміти, що часом необхідно відмовитися від бажання придбати якусь річ;
- правила поведінки у громадських місцях, основні правила прояву турботи.

2 ПОЯСНЮВАТИ:

- переваги розв'язання конфліктів мирним шляхом, важливість прояву турботи, потребу знати свої права і дотримуватися обов'язків;
- роль дитини у групі однолітків, місцевій громаді, суспільстві.

Формуванню **діяльнісної складової** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- розповідати про домівку, своїх рідних, називати їхні імена, прізвища, професію або вид діяльності;
- до прояву позитивних форм поведінки; виконувати трудові доручення дорослих, діяти разом з ними; виявляти посильну турботу про літніх людей; проявляти дружнє та неупереджене ставлення до однолітків з особливими освітніми потребами;
- проявляти старанність у виконанні обов'язків чергових у їдальні, на занятті, в куточку живої природи;
- під час спілкування використовувати загальноприйняті форми вітання, звертання, пошани, подяки;
- уважно слухати і спостерігати.

2 ФОРМУВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- вирішувати конфлікти мирним шляхом; висловлювати власну думку та виявляти повагу до чужої думки;
- визнавати свою провину, якщо вчинила неправильно (створити для цього безпечні умови);
- брати участь в ухваленні рішень щодо особистих питань та життя колективу; проявляти активність у різних видах діяльності; пропонувати ідеї для спільної діяльності.

3 РОЗВИВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- дотримуватися правил поведінки за столом та гігієни харчування;
- дбайливо ставитися до результатів людської праці, до книги; за потреби «ремонтувати» її разом із дорослим.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ

«МОВЛЕННЯ ДИТИНИ»

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими:

- власних позитивних емоцій від різних форм та способів мовленнєвої діяльності, використання сучасних засобів комунікації, жартів;
- інтересу щодо емоційного ставлення дитини до подій навколишнього світу;
- власних емоційних вражень від подій та художніх творів.

1 ВЧИТИ:

- орієнтуватися в ситуації спілкування; проявляти ініціативність, стриманість у спілкуванні, культуру мовленнєвої комунікації;
- вживати граматичні форми рідної мови згідно із законами і нормами граматики (рід, число, відмінок, дієвідміна, клична форма тощо).

2 ПОЯСНЮВАТИ призначення книги.

Формуванню **діяльнісної складової** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- засвоювати рід іменників, наказовий спосіб дієслова, кличний відмінок – як у звертанні до дітей, так і до дорослих;
- самостійно вступати у розмову з дітьми, вести організований (стимульований) діалог на запропоновану тему, груповий діалог (бесіду);
- відповідати на запитання співрозмовника і звертатися із запитаннями; підтримувати запропонований діалог відповідно до теми, не втручатися в розмову інших;
- спілкуватися українською мовою.

2 РОЗВИВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- розгорнутого, послідовного, логічного, зв'язного мовлення; складати різного типу розповіді, імпровізувати;
- володіти всіма засобами для комунікації;
- вимовляти правильно та чітко всі звуки української мови;
- виокремлювати слова з потрібним звуком із тексту, а також перший і останній звуки; добирати слова з потрібним звуком; диференціювати поняття «звук», «слово», «речення», «склад», «буква»;
- правильно утворювати форми однини та множини, а також нові граматичні форми від інших частин мови за допомогою суфіксів, префіксів;
- складати речення за наочним матеріалом, розповіді за зразком вихователя (описові, сюжетні); переказувати художні тексти; складати розповіді за планом, за таблицею або мнемотаблицею; розповідати казки за змістом ілюстрацій і без них;
- пояснювати мораль казки, зміст соціально-побутових казок; адекватно оцінювати поведінку їхніх героїв, висловлювати своє ставлення до них;
- розрізняти жанрові особливості прозових і віршованих творів;

- регулювати силу голосу відповідно до ситуації;
- утворювати нові слова від деяких частин мови (іменника, прикметника, дієслова);
- читати напам'ять вірші та твори малого фольклорного жанру (вірші, потішки, забавлянки, лічилки, мирилки, скоромовки, загадки, прислів'я, приказки, народні пісні);
- вживати у мовленні слова всіх частин мови; спільнокореневі слова; синоніми й антоніми; ступені порівняння прикметників; складні слова; багатозначні слова; слова, що означають збірні, образні вирази; узагальнювальні та абстрактні слова; відмінкові форми неозначених займенників; порядкові числівники; узгоджувати їх з іменниками.

3 ДОПУСКАТИ, що дитина може робити незначні граматичні помилки при засвоєнні граматичних форм і відмінкових закінчень.

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими власної уваги та доброзичливості:

- при спілкуванні з дитиною, коли дитина намагається ділитися враженнями з ровесниками, знайомими дорослими;
- коли дитина цінує гарні стосунки з рідними, знайомими, друзями; намагається не конфліктувати, враховувати інтереси інших, узгоджувати з ними свої дії, діяти разом, злагоджено;
- коли дитина виявляє інтерес до активного спілкування з іншими людьми, зокрема цифровими засобами, зацікавлено слухає та спостерігає за іншими.

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

1 **ФОРМУВАТИ УЯВЛЕННЯ** про способи, переваги та недоліки цифрової комунікації.

2 **ВЧИТИ:**

- функції основних емоцій людини (радість, гнів, сум, страх, інтерес, огида, образа, провина); того, що емоції потребують висловлення; соціально прийнятні способи висловлення основних емоцій;
- що різні люди мають різні інтереси, і кожен прагне задовольнити свої потреби; що конфлікт – це протистояння інтересів різних людей; що найкраще рішення враховує інтереси всіх учасників; що для мирного співіснування всі час від часу мають йти на поступки;
- що людям приємно, коли до них проявляють інтерес, роблять компліменти;
- етикетні комунікативні формули (привітання, звертання, прохання, висловлення подяки, вибачення тощо); різні форми висловлювань відповідно до різних життєвих ситуацій;
- що є слова-вульгаризми, жаргонні слова, діалектні; що їх вживати не варто.

Формуванню **діяльнісної складової** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- користуватися різними формами мовленнєвих висловлювань (зустрічне запитання, уточнення, спонукання, вдячність, жаль, невдоволення, пояснення, міркування, доказ тощо);
- регулювати силу голосу відповідно до ситуації;
- використовувати загальноприйняті форми вітання, звертання, пошани, подяки.

2 ФОРМУВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- повідомляти про власні негативні емоції від слів та дій інших у формі «Я-повідомлень»;
- використання різних способів самопрезентації;
- справедливо обґрунтовувати свої вимоги, пропозиції, оцінку.

3 РОЗВИВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- називати та передавати основні емоції людини, розпізнавати емоційні стани співрозмовника за тим, яким голосом людина говорить;
- помічати деталі довкілля й оточення; під час спілкування зберігати зоровий контакт;
- самостійно вступати в розмову з дітьми; вести організований (стимульований) діалог на запропоновану тему, груповий діалог (бесіду); висловлювати власну думку та пояснювати її; вислуховувати чужу думку не перебиваючи; виявляти повагу до чужої думки; відстоювати свою точку зору спокійно у ввічливій формі; домовлятися, враховуючи свої інтереси та інтереси інших;
- висловлювати захоплення чиймись діями чи результатами праці; робити компліменти; використовувати слова підтримки товаришам і собі під час ігор з елементами змагання;
- аналізувати та пояснювати причини виникнення суперечливих чи конфліктних ситуацій; висувати версії можливого розгортання подій («Що б сталося, якби?», «Слід вчинити так, тому що» тощо); брати участь у перемовинах; триматися в діалозі невимушено, розмовляти тактовно; звертатися по допомогу, якщо відчуває труднощі під час діяльності.

ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими яскравих емоцій під час читання казок, віршів.

Для формування **когнітивної складової** важливе завдання – **вчити:**

- оцінювати розповідь дітей;
- продовжувати казку або вигадувати свою;
- переказувати тексти різної складності;
- утворювати нові слова, підбирати прості рими.

Формуванню **діяльній складової** сприяє виконання завдання – **розвивати здатність:**

- складати описові розповіді (сюжетно-описові за картинками, з власного досвіду, за зразком дорослого);
- самостійно передавати зміст знайомої казки, мультфільму, вистави;
- розповідати про події із власного досвіду.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ

«ДИТИНА У СВІТІ МИСТЕЦТВА»

МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Формування **емоційно-ціннісного ставлення** відбувається через демонстрацію педагогом та іншими дорослими:

- інтересу до різних видів візуального мистецтва (декоративно-ужиткове, живопис, графіка, скульптура, архітектура, дизайн);
- емоцій та почуттів від побачених чи почутих мистецьких творів;
- позитивного зацікавленого ставлення до українських мистецьких традицій, фольклору, до творів художників, композиторів, музикантів, співаків, танцівників, режисерів, акторів, поетів, письменників.

Для формування **когнітивної складової** важливе виконання наступних завдань.

1 ВЧИТИ:

- розрізняти пісню, марш, танець;
- театральні поняття (театр, вистава, опера), розрізняти спектакль у ляльковому, музично-драматичному, балетному театрі;
- що яскраві образи пов'язані з кольорами, звуками, ритмами, динамікою, темпами, рухами, мімікою, жестами;
- розрізняти портрет, пейзаж, натюрморт;
- поняття «живопис», «графіка», «скульптура», «архітектура», «декоративно-ужиткове мистецтво», техніки квілінг, витинанка;
- виразно співати народні пісні різного характеру.

2 **ФОРМУВАТИ** уявлення про житло, предмети народного декоративно-ужиткового мистецтва, їх використання у повсякденному житті; про народну іграшку, вишивку, український національний одяг.

Формуванню **діяльній складовій** сприяє виконання наступних завдань.

1 СПОНУКАТИ:

- виявляти творчу активність, інтерес до улюблених літературних творів;
- насолоджуватися звучанням музичних інструментів;
- творчо співпрацювати з дітьми і дорослими заради спільного успіху в музично-театралізованих розвагах, святах;
- виявляти елементарні уміння музичної інтерпретації, імпровізації;
- фантазувати, експериментувати, змішувати кольори, змінювати та створювати нові форми і сюжети;
- брати участь у театралізованих діях.

2 РОЗВИВАТИ ЗДАТНІСТЬ:

- відображати власні життєві враження, почуття, навички в образотворчій діяльності (малювання, ліплення, аплікація, конструювання);
- володіти різними засобами і техніками; створювати образи; творчо застосовувати дизайнерські вміння у грі та побуті;
- вигадувати самостійно казки та відтворювати за допомогою різних видів театру (настільного, пальчикового, тіньового, лялькового, театру іграшок тощо);
- розповісти про враження від вистави;
- повторити ритм, мелодію музичного твору;
- ритмічно виконувати рухи під музику; своєчасно змінювати рухи під час танців та хороводів; виконувати танці по одному і в парах; вигадувати рухи;
- драматизувати музичні твори на теми українських народних пісень та ігор, казок.

ПОКАЗНИКИ СФОРМОВАНOSTІ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ДИТИНИ

Наведені нижче показники визначають педагоги чи інші дорослі, які здійснюють освіту та піклування про дітей за результатами спостереження за їхньою діяльністю.

РУХОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- володіє навичками швидкого реагування та переключення уваги – починати та припиняти певний рух за заздалегідь визначеним сигналом;
- свідомо дотримується правил під час участі в рухливих, спортивних іграх;
- дотримується правил виконання фізичних вправ;
- визначає можливі ризики небезпечних рухових дій;
- має навички відбивати м'яч ногою та ловити руками;
- демонструє точність і спритність під час виконання гімнастичних вправ;
- аналізує свої дії, зіставляючи їх зі зразком, співвідносячи зі своїми фізичними можливостями;

- ритмічно виконує рухи під музику; узгоджує їх із динамікою, характером, темпом;
- своєчасно (синхронно) змінює рухи під час танців (групових чи у парах) та хороводів;
- виявляє здатність до імпровізації в рухах під час танців;
- організовує за дорученням педагога фізкультхвилинку (із групою дітей чи дорослим);
- має навички користування дитячим індивідуальним транспортом (велосипед, самокат тощо);
- виявляє вольові зусилля в руховій діяльності;
- здатна самотійно застосовувати руховий досвід у повсякденному житті, оцінює і регулює можливості власного тіла;
- намагається контролювати власну поставу;
- виконує комплекс вправ для запобігання порушенням постави та плоскостопості.

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- називає основні частини тіла людини, деяких органів, їхні функції;
- обирає одяг за сезоном;
- уміє поводитися під час хвороби; виконує настанови лікаря, необхідні процедури; знає, як доглядати за хворим;
- виконує культурно-гігієнічні й загартовувальні процедури;
- вміє поводитися на водоймі у різні пори року;
- демонструє здатність скористатися номером телефону основної служби допомоги (пожежна, медична, поліція);
- володіє навичками безпечної поведінки при агресивному поводженні однолітків, інших дітей та дорослих.

ОСОБИСТІСНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- виявляє здатність довіряти іншим і самотужки дотримуватися обіцянок;
- має навички, щоб робити конструктивний та зважений вибір щодо особистої поведінки та соціальної взаємодії;
- прагне висловлювати елементарні адекватні судження про свої досягнення;
- цілеспрямовано привертає увагу дорослого й однолітків до власних виробів, домагається позитивної оцінки;
- відмовляється від надмірної допомоги дорослого, прагне самостійно досягти успіху;
- розуміє зміст жартів, має зачатки почуття гумору;
- уважна до оцінок дорослих;
- вміє долати труднощі на шляху до досягнення мети;
- планує свої дії, їхню послідовність; розуміє доцільність цих дій; радіє результатам;
- самостійно прибирає робоче місце після закінчення роботи;

- проявляє винахідливість, фантазію, самостійність;
- самостійно одягається і роздягається; взувається та роззувається; доглядає за своїм одягом і речами; умивається; стежить за своєю зачіскою; користується носовичком; їсть охайно; зашнуровує черевики за допомогою дорослих;
- береться до нової справи з бажанням;
- передбачає результати своєї діяльності, знає їхнє значення для себе і тих, хто поряд;
- частіше говорить про очікування успіху від можливої діяльності, рідше – про невдачу;
- за необхідності може змовчати, коли чимось невдоволена;
- не відповідає агресією на заподіяну шкоду; не шкодить іншим навмисно;
- прагне спілкуватися з однолітками і старшими дітьми;
- швидко знаходить відповідь на поставлене запитання;
- швидко ухвалює рішення, без довгих вагань;

- може довго займатися справою, яка їй до душі;
- рідко відволікається на заняттях;
- виявляє здатність відстежувати власні емоції, аналізувати причини їх виникнення;
- володіє навичками самопомоги і турботи про емоційний стан близьких;
- усвідомлює свої слабкі сторони; намагається приймати їх і обходитися з ними;
- вміє презентувати себе через розповідь про себе, власну домівку, своїх рідних; називає їхні імена, прізвища, професію або вид діяльності;
- діє переважно з позитивними мотивами.

ПРЕДМЕТНО-ПРАКТИЧНА, ТЕХНОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- володіє видами предметно-практичної діяльності. Конструювання з будівельного матеріалу, з паперу (оригамі, паперопластика), з природного матеріалу, деталей конструкторів тощо; наочне моделювання конструкцій, моделей (наприклад, часу – ранок, день, вечір, ніч, пір року – зима, весна, літо, осінь тощо); проєктування; технічна творчість (створення конструкцій, споруд, технічних елементів);
- впізнає, називає та може розповісти про професії людей (що роблять, що використовують у роботі, якими є результати праці, користь для людей);
- охоче бере участь у різних видах праці (разом із дорослим); виконує трудові доручення (чергування у групі, догляд за рослинами, тваринами тощо);
- вміє використовувати зразки і намагається додати самостійні знахідки та рішення у створенні виробів; проявляє фантазію, винахідливість; прагне довести розпочату справу до логічного завершення;
- вміє визначати мету, прогнозувати кінцевий результат, планувати послідовність дій, узгоджувати власні дії з діями партнерів;
- демонструє сформованість уміння розглядати конструкції, виокремлювати їхні основні складові, співвідносити за розмірами, формами, розташуванням;

- **вміє аналізувати й оцінювати результат своєї роботи та роботи однолітків, вносити корективи, виправляти помилки;**
- **дбайливо ставиться до рукотворних виробів;**
- **виокремлює потрібну інформацію про об'єкти довкілля з малюнка, плану, моделі, схеми; порівнює різні моделі одного й того самого об'єкта;**
- **вміє налагоджувати процес спільної діяльності з однолітками; вносить пропозиції в діяльності з дорослим; виконує його доручення;**
- **долучається до предметно-перетворювальної діяльності з різними матеріалами з метою удосконалення навколишнього життєвого простору;**
- **дотримується правил техніки безпеки і роботи з інструментами.**

СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНА, ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНА, ДОСЛІДНИЦЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- вміє визначати час за годинником;
- правильно оперує у мовленні словами «вчора», «сьогодні», «завтра», «ранок», «день», «вечір», «ніч»;
- порівнює числа в межах 10. Правильно використовує знаки та слова «більше», «менше», «дорівнює»;
- оперує поняттями «тиждень», «місяць», «рік», знає дні тижня, місяці року, пори року;
- визначає масу предметів за допомогою ваг, об'єм речовин за допомогою умовної мірки, порівнює предмети за вагою;
- лічить у межах 10 (20) предмети з різним розміщенням (лінійно, хаотично), від будь-якого числа до 10, до заданого числа; кількісною і порядковою лічбою; у прямому і зворотному порядку; звуки, людей, рухи;
- вміє з нерівності утворити рівність шляхом додавання і віднімання;
- визначає просторове розміщення предметів (відносно іншого, відносно себе);
- порівнює множини за кількістю;

- утворює множину за певною ознакою, додає до неї об'єкти, вилучає зайві;
- вміє розв'язувати елементарні (прості) завдання та приклади на додавання і віднімання в межах 10;
- вміє рухатися у визначеному напрямку;
- розкладає предмети в порядку зростання/спадання за висотою, шириною, довжиною, товщиною;
- визначає форму предметів за допомогою геометричної фігури як еталона;
- оперує словами «перший», «наступний», «останній», «попередній»;
- встановлює послідовність подій (учора, сьогодні, завтра, раніше, потім, зараз);
- знаходить спільне і відмінне у предметах, об'єктах, явищах;
- здатна доцільно, усвідомлено використовувати елементарні математичні знання у знайомих та нових пізнавальних ситуаціях; знаходити різні варіанти розв'язання логіко-математичних завдань; робити висновки та узагальнення; самостійно виправляти помилки, оцінювати результати власної роботи; наполегливо досягати кінцевої мети у розв'язанні логіко-математичних, пошуково-дослідницьких завдань.

ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- дотримується правил поведінки на природі, в зонах відпочинку;
- має первинні навички сортування сміття, ощадливого ставлення до енергії, води, інших природних ресурсів;
- виявляє здатність спостерігати за природними об'єктами і явищами планети Земля та видимими об'єктами космосу;
- здатна самотійно чи з незначною допомогою дорослого проводити нескладні дослідження з пізнання властивостей об'єктів природи, спостерігати за явищами природи і помічати зміни у стані природи і погоди, оцінювати метеорологічні явища;
- класифікує об'єкти (дерева, кущі, квіти, трав'янисті рослини, овочі, фрукти) та називає їх;
- класифікує об'єкти (комахи, птахи, тварини – свійські, дикі, екзотичні, – плазуни та гризуни, мешканці водойм), називає їх;
- називає кімнатні рослини (бегонія, герань, орхідея, кактус, колеус, бальзамін тощо), доглядає за ними;
- називає рослини і тварин, занесених до Червоної книги України (рослини – анемона, пролісок, фіалка тощо; тварини – їжак, білка, лось тощо);

- називає сільськогосподарські культури, які вирощують на городах і в садках України.
Знає, як їх засівають, доглядають, як збирають урожай, як використовують надалі;
- визначає властивості піску, глини, землі; основні ознаки води – на дотик, за смаком, кольором.
Зокрема, вода – це рідина, дощ і калюжі – це вода;
- встановлює залежність об'єктів природи від екологічних факторів
(забрудненість відходами води, повітря, ґрунту, екологічні катастрофи, вимирання тварин, браконьєрство, знищення рослин);
- розрізняє стиглі й нестиглі, зіпсовані плоди; не вживає їх у їжу;
- здатна за допомогою дорослого вирощувати рослини;
- доглядає за домашніми улюбленцями та піклується про них.

НАВИЧКИ, ОРІЄНТОВАНІ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК:

- дотримується мовленнєвого етикету;
- допомагає дорослим та дітям у разі необхідності;
- виявляє доброзичливе ставлення до людей, які її оточують; намагається підтримувати дружні стосунки з дітьми;
- дотримується правил поведінки в різних ситуаціях;
- дотримується орієнтовної структури організації дня дошкільника.

ІГРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- виявляє творчість, імпровізацію; пропонує оригінальні ідеї для покращення гри;
- дбайливо ставиться до іграшок; дотримується порядку в ігровому куточку; ділиться іграшками;
- вміє наслідувати дорослого в іграх із правилами та виявляти уяву, креативність;
- вміє організовувати ігровий простір (обирати для гри безпечне місце, атрибути, предмети-замінники тощо);
- вміє конструювати та виготовляти ігри самостійно (конструкторсько-будівельні, спортивні, технічні, іграшки-саморобки, настільно-друковані);
- разом з іншими дітьми облаштовує ігрове середовище та самостійно чи з незначною допомогою розподіляє ролі;
- самостійно обирає тему для гри; моделює явища реального життя; розвиває сюжет на основі досвіду та знань, прикладів дорослих, з літературних творів і казок; дотримується правил рольової взаємодії (узгодження, рівності, управління тощо);
- ініціює організацію ігор з іншими дітьми за власним вибором;
- дотримується правил гри до її закінчення і стежить, аби всі учасники їх виконували;

- **уміє підпорядковувати власні дії ігровому задуму, погоджуватися на пропозиції інших дітей та узгоджувати їх з усіма учасниками ігрового процесу;**
- **вміє налагоджувати партнерські стосунки завдяки діалогічному спілкуванню на основі ігрового задуму, товариськості, толерантності; зважає на думку інших; стримує агресивні прояви; конструктивно розв'язує конфлікти; радіє спільному успіху; дотримується норм та етикету спілкування; висловлює у делікатній формі своє непогодження із пропозиціями ровесника, його діями щодо розподілу ролей, іграшок, обов'язків;**
- **для реалізації ролі широко використовує різні засоби виразності (емоційно-виразні рухи, міміка, пантоміміка, тембр голосу, рольове мовлення); ділиться з дорослими й однолітками враженнями після гри;**
- **адекватно оцінює результати власних дій та дій товаришів по команді, виявляє взаємну прихильність, надає перевагу грі як провідній діяльності;**
- **здатна гратися сама та з однолітками; виявляє вміння залучити до гри партнерів;**
- **намагається творчо розвивати сюжет або придумувати ігри;**
- **визначає наслідки вдалої та невдалої гри.**

СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- дотримується правил поведінки за столом та гігієни харчування;
- дотримується культури поводження у громадських місцях;
- намагається вирішувати конфлікти мирним шляхом;
- висловлює власну думку та виявляє повагу до чужої думки;
- прагне до прояву позитивних форм поведінки;
- виявляє посильну турботу про літніх людей;
- демонструє дружнє та неупереджене ставлення до однолітків з особливими освітніми потребами;
- прагне виконувати трудові доручення дорослих, діяти разом із ними;
- виявляє старанність у виконанні обов'язків чергових у їдальні, на занятті, в куточку живої природи;
- дбайливо ставиться до результатів людської праці;

- дбайливо ставиться до книги, за потреби «ремонтує» її разом із дорослим;
- під час спілкування використовує загальноприйняті форми вітання, звертання, пошани, подяки;
- завжди визнає свою провину, якщо вчинила неправильно;
- уважно слухає і спостерігає;
- бере участь в ухваленні рішень щодо особистих питань та життя колективу;
- бере активну участь у різних видах діяльності;
- пропонує ідеї для спільної діяльності.

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- володіє навичками розгорнутого, послідовного, логічного, зв'язного мовлення; складає різного типу розповіді за зразком вихователя (описові, сюжетні, з опорою на наочний матеріал і без нього, за планом, за мнемотаблицею), імпровізує;
- володіє всіма засобами з метою комунікації;
- виокремлює слова з потрібним звуком із тексту; виокремлює перший і останній звуки; добирає слова з потрібним звуком;
- робить незначні граматичні помилки при засвоєнні граматичних форм і відмінкових закінчень;
- утворює від інших частин мови нові граматичні форми за допомогою суфіксів, префіксів;
- складає речення за наочним матеріалом, із запропонованим словом, на запропоновану тему;
- самостійно вступає у розмову з дітьми, веде організований (стимульований) діалог на запропоновану тему, груповий діалог (бесіду);
- знає, що є слова-вульгаризми, жаргонні слова, діалектні, що їх варто уникати;
- читає напам'ять вірші та твори малого фольклорного жанру (вірші, потішки, забавлянки, лічилки, мирилки, скоромовки, загадки, прислів'я, приказки, народні пісні);

- диференціює поняття «звук», «слово», «речення», «склад», «буква»;
- регулює силу голосу відповідно до ситуації;
- вимовляє правильно та чітко всі звуки української мови;
- спілкується українською мовою, вживає «чарівні слова»;
- відповідає на запитання співрозмовника і звертається із запитаннями;
- вживає граматичні форми рідної мови згідно із законами і нормами граматики (рід, число, відмінок, дієвідміна, клична форма тощо);
- вживає у мовленні слова всіх частин мови (іменник, прикметник, числівник, займенник, дієслово), спільнокореневі слова (сад, садок, садівник, садити), синоніми й антоніми (завірюха, заметіль, метелиця, хурделиця, холодно/тепло, біле/чорне, великий/малий), ступені порівняння прикметників (сильний, сильніший, найсильніший), складні слова (чорногуз, залізобетонний), відмінкові форми неозначених займенників (будь-кому, будь-що), порядкові числівники, узгоджуючи їх з іменниками (третього подарунка, другого хлопця, на п'ятій сторінці).

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- володіє різними формами мовленнєвих висловлювань (зустрічне запитання, уточнення, спонукання, вдячність, жаль, невдоволення, пояснення, міркування, доказ тощо);
- регулює силу голосу відповідно до ситуації;
- називає та може передати основні емоції людини;
- розпізнає емоційні стани співрозмовника за тим, яким голосом людина говорить;
- помічає деталі довкілля;
- під час спілкування зберігає зоровий контакт;
- самостійно вступає у розмову з дітьми; веде організований (стимульований) діалог на запропоновану тему, груповий діалог (бесіду);
- повідомляє про власні негативні емоції від слів та дій інших у формі «Я-повідомлень»;
- має навички використання різних способів самопрезентації;

- висловлює власну думку та пояснює її;
- вислуховує чужу думку не перебиваючи;
- виявляє повагу до чужої думки;
- відстоює свою точку зору спокійно у ввічливій формі;
- може висловити захоплення чиймись діями чи результатами праці, зробити комплімент;
- використовує слова підтримки товаришам і собі під час ігор з елементами змагання;
- виявляє здатність домовлятися, враховуючи свої інтереси та інтереси інших;
- під час спілкування використовує загальноприйняті форми вітання, звертання, пошани, подяки;
- може проаналізувати та пояснити причини виникнення суперечливих чи конфліктних ситуацій;
- висуває версії можливого розгортання подій («Що сталося б, якби?», «Слід вчинити так, тому що...» тощо);
- бере участь у перемовинах;
- тримається в діалозі невимушено, розмовляє тактовно;
- звертається по допомогу, якщо відчуває труднощі під час діяльності.

ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- називає імена письменників і поетів (3–4 імені), назви літературних або фольклорних творів (8–10);
- може пояснити особливості основних літературних і фольклорних жанрів (легенда, пісня, загадка, прислів'я, приказка, скоромовка, байка, анекдот, казка);
- усвідомлює і може пояснити значення образних слів (порівняння, епітети), доцільність їх вживання у поетичному тексті та прозі;
- самостійно переповідає знайомі казки, вірші, мультфільми, вистави;
- розуміє призначення книги;
- може підібрати риму до слова;
- усвідомлює та пояснює зміст прислів'їв, приказок; доречно використовує їх у мовленні;
- відгадує описові загадки;
- інтонаційно передає різні почуття під час виконання літературних творів;

- відтворює в мовленні образні вислови з художнього тексту;
- чітко промовляє скоромовки, чистомовки;
- придумує іншу кінцівку літературного твору; доповнює текст казки, оповідання додатковими епізодами;
- розрізняє жанрові особливості прозових і віршованих творів;
- підтримує бесіду про зміст, ідею, характери та вчинки героїв твору; відповідає на запитання дорослого; висловлює свої враження, переживання, оцінно-етичні судження стосовно персонажів; співвідносить оцінки літературних героїв із власною поведінкою, реальними подіями.

МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ:

- може переказати зміст мультика;
- милується виробами народного декоративно-ужиткового мистецтва;
- здатна захоплюватися красою музики та засобами її відтворення;
- прагне передати власне «Я» у художньо-творчих діях;
- вміє відтворювати позитивних і негативних персонажів;
- дотримується правил безпеки під час занять образотворчою діяльністю;
- проявляє бажання займатися художньою творчістю;
- намагається проявити у роботі творчість, індивідуалізувати свій виріб;
- охоче експериментує з нетрадиційними техніками в образотворчій діяльності;
- грає на дитячих музичних інструментах;

- має навички роботи з папером, клеєм, ножицями;
- добирає відповідні матеріали для виготовлення виробу за зразком, моделлю, фотографією;
- вигадує самостійно казки та відтворює їх за допомогою різних видів театру (настільний, пальчиковий, тіньовий, ляльковий, іграшок тощо);
- фантазує, експериментує, змішуючи кольори, вигадуючи оригінальну композицію, змінюючи та створюючи нові форми і сюжети;
- розповідає про враження від вистави;
- впізнає та повторює ритм, мелодію музичного твору;
- розрізняє живопис, графіку, скульптуру, архітектуру, декоративно-ужиткове мистецтво, техніки квілінг, витинанка;
- ритмічно рухається під музику, своєчасно змінюючи рухи під час танців та хороводів; виконує танці по одному та в парах; імпровізує з рухами;
- виразно співає народні пісні різного характеру;
- драматизує музичні твори на теми українських народних пісень та ігор, казок; бере участь у театралізованих дійствах;
- групує однолітків для спільної театралізованої діяльності. Зважає на інтереси інших учасників дійства.

Дані показники зручно оцінювати за допомогою «Моніторингу освітнього розвитку дитини» або відповідного розділу мобільного застосунку.

**ВАРІАТИВНА
ЧАСТИНА**

Mr. Leader[®]

АНГЛІЙСЬКА МОВА

ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:

- Вчити розпізнавати звуки англійської мови, правильно їх вимовляти, точно відтворювати інтонацію.
- Розширювати перелік частин мови у вжитку під час мовлення.
- Закріплювати навички формування розповідних, питальних та заперечних речень у різних часових формах.
- Розширювати словниковий запас за основними темами: самопрезентація, Батьківщина, природа, професії, транспорт, свята тощо.
- Вчити озвучувати та інсценувати англомовні вірші, пісні, руханки.
- Практикувати монологічне та діалогічне мовлення в парах та групах.
- Заохочувати прагнення вести діалог.
- Розвивати здатність досягати комунікативних цілей засобами обмеженого володіння англійською мовою.
- Поглиблювати здатність розуміти англомовні речення.
- Формувати мотивацію до подальшого вивчення англійської мови.
- Уточнювати важливість володіння англійською мовою в умовах сучасного світу.

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ ЗАВДЯКИ НАСТУПНИМ ЗАХОДАМ:

- Повідомлення про широту застосування англійської мови у світі.
- Ознайомлення дітей з культурою та історією англомовних країн.
- Організація перегляду англомовних мультфільмів без перекладу.
- Проведення спеціально організованих занять, де діти в ігровій формі будуть засвоювати знання англійської мови у живій взаємодії.
- Організація та проведення тематичних англомовних свят, вечорів розваг.

ХУДОЖНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ

ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:

- Розвивати естетичне сприйняття, вміння розуміти зміст творів мистецтва, вдивлятися в картину, порівнювати твори, виявляючи до них стійкий інтерес.
- Поглиблювати емоційно-естетичну чутливість до творів мистецтва.
- Вчити виділяти засоби виразності у творах мистецтва.
- Виховувати емоційний відгук на розкриті у творах мистецтва вчинки, події; співвідносити зі своїми уявленнями про красиве, радісне, сумне тощо.
- Розширювати уявлення дітей про архітектуру.
- Формувати почуття кольору, його гармонії, симетрії, форми, ритму.
- Розвивати стійкий інтерес дітей до різних видів образотворчої діяльності.
- Розвивати естетичні почуття; створювати художній образ; відображати свої враження від навколишнього світу в продуктивній діяльності; придумувати, фантазувати, експериментувати.

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ ЗАВДЯКИ НАСТУПНИМ ЗАХОДАМ:

- Ознайомлення із творами мистецтва; розмірковування на тему того, для чого створюються красиві речі.
- Проведення спеціально організованих занять, де діти будуть цілеспрямовано занурюватися у світ мистецтва, виражати свій внутрішній світ засобами художньої творчості та вдосконалюватимуть техніку виконання різних видів образотворчого мистецтва.
- Демонстрація власного позитивного емоційного ставлення до художньої творчості. Висловлення захоплення та невербальний прояв насолоди від процесу створення арт-об'єкту і від спостереження за тим, як створюють свої арт-об'єкти діти.
- Пояснення, що, на відміну від спорту, в художній діяльності важливі не кількість зусиль, а максимальна відповідність творчого задуму внутрішнім переживанням, а також технічна точність відтворення творчого задуму.
- Розширення переліку знайомих технік художньої діяльності.
- Організація та проведення виставок, ярмарків.
- Організація виконання спільних (групових) арт-об'єктів.

ХОРЕОГРАФІЯ/ЧИРЛІДІНГ

ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:

- Вчити самостійно та за зразком педагога виконувати різні танцювальні рухи.
- Закріплювати основні види хореографічних рухів із метою вдосконалення умінь дітей.
- Розвивати здатність виразно, ритмічно рухатися, підтримуючи правильну поставу, положення рук, ніг та голови.
- Уточнювати особливості виконання повільних та ритмічних танцювальних рухів.
- Поглиблювати здатність емоційно сприймати музику, пластично передавати її характер.
- Спонукаати до виразного виконання засвоєних танцювальних композицій.
- Розвивати пластичність рухів, здатність співвідносити їх виконання з характером музики.
- Заохочувати до імпровізації у виконанні танцювальних рухів.
- Прищеплювати здатність отримувати насолоду від занять хореографією, формувати поважне ставлення до цього виду мистецтва.
- Розвивати здатність милуватися красою танцю, спостерігаючи за виконанням відомих танцюристів.
- Закріплювати знання правил культури одягу та поведінки під час занять.

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ ЗАВДЯКИ НАСТУПНИМ ЗАХОДАМ:

- Ознайомлення дітей із художніми творами, які містять у своєму сюжеті опис танців.
- Проведення спеціально організованих занять, де діти тренуватимуть навички виконання рухів.
- Демонстрація власного позитивного емоційного ставлення до занять хореографією. Висловлення захоплення та невербального прояву насолоди від виконання танцювальних рухів та спостереження за тим, як виконують рухи діти.
- Упровадження гімнастичних вправ на заняттях хореографією з метою покращення пластичних здібностей дітей.
- Розширення знайомого танцювального репертуару.
- Організація та проведення імпровізованих танцювальних змагань у групі (dance battle) в різних хореографічних стилях.
- Організація спільних із батьками занять, під час яких батьки будуть виступати в якості учнів, а діти вчитимуть їх танцювати разом із ними.

ШАХИ

ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:

- Закріплювати знання основних правил гри в шахи, назв фігур та інших термінів.
- Сформувати мотивацію до гри в шахи.
- Розширювати знання про різні поняття в шахах, як-от «тактичні прийоми», «шахова символіка», «комбінації» тощо.
- Розвивати стратегічне мислення через планування своїх дій, прогнозування дій суперника.
- Формувати навички планування та прогнозування з допомогою акуратних схематичних зображень ігрового поля в зошиті у клітинку.
- Розширювати кругозір дітей через ознайомлення з історією шахів.
- Прищеплювати позитивне ставлення до гри в шахи через ознайомлення з біографіями відомих шахістів, знаменитостей та відомих літературних героїв, які грають у шахи.
- Вчити поважати партнера по грі.
- Формувати здатність сприймати перемогу супротивника не як свою особисту поразку, а як можливість і мотивацію удосконалити свої вміння, докласти більше зусиль до розвитку своїх навичок гри.
- Вчити виявляти винахідливість, терпіння.

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ ЗАВДЯКИ НАСТУПНИМ ЗАХОДАМ:

- Ознайомлення дітей із художніми творами про шахи.
- Проведення спеціально організованих занять, де в ігровій формі діти будуть засвоювати основні поняття і відточувати навички.
- Організація та проведення внутрішньогрупових змагань між дітьми.
- Заохочення батьків долучитися до розвитку дітей через спільну гру в шахи.

Telegram-канал Mr.Leader

Дізнавайся першим про усі новини бренду,
отримуй корисну та практичну інформацію,
запрошення на вебінари тощо.

Telegram-канал

Mr. Leader[®]

ВАРІАТИВНІ ФОРМИ,
МЕТОДИ ТА ЗАСОБИ
РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ

Mr. Leader[®]

Виходячи з мети Програми – створення оптимальних умов для цілісного розвитку та становлення здорової особистості дошкільника у фізичному, інтелектуальному, емоційному й духовному плані, здатної до відповідальної поведінки та швидкої соціальної адаптації, – основними якісними характеристиками особистості дітей перед школою, які комплексно відображають результат реалізації Програми, стануть соціалізованість та саморегуляція.

Соціалізованість – це результат довготривалого, комплексного процесу соціалізації дитини, який передбачає засвоєння та відтворення норм моралі, цінностей, традицій, знань тощо. Усе це відбувається на основі спілкування, діяльності й відносин між дитиною та соціумом, що її оточує (батьками, педагогами та однолітками). Крім того, соціалізованість є і певним результатом процесу соціальної адаптації дитини до нових для неї умов, суспільних норм та цінностей. Водночас поняття **соціалізації** охоплює соціальний розвиток особистості, який розуміється в культурології, соціології і філософії як тривалий процес операційного оволодіння дитиною певними програмами діяльності та поведінки, характерними для тієї чи іншої культурної традиції; як процес інтеріоризації індивідом суспільних знань, цінностей і норм; як процес засвоєння і активного відтворення індивідом соціального досвіду.

Слід також відзначити, що ці риси особистості є надзвичайно актуальними, коли ми говоримо про розвиток дітей з особливими потребами. Так, кажучи про процеси соціалізації та у підсумку соціалізованості дитини із, наприклад, загальним недорозвитком мовлення у групі її однолітків із типовим розвитком, під розвитком ми маємо на увазі такі навички, які дозволятимуть дитині швидко й адекватно долати проблемні ситуації, що даватиме їй можливість нормалізувати свої взаємовідносини з іншими дітьми. Для цього дитину потрібно привчати до відповідальності за її поведінку, до етичних норм, дружелюбності до оточення тощо. Результатами роботи дорослих у дитячому колективі щодо соціалізованості дитини із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ) можна вважати те, що дитина засвоїла систему способів, які дозволятимуть їй справлятися зі схожими проблемними ситуаціями, тобто – набула досвіду, має відповідні знання та вміння і може самостійно ухвалювати адекватні рішення.

Отже, соціалізація дитини із загальним недорозвитком мовлення передбачає наявність взаємин педагогів і батьків таких дітей, які відіграють вирішальну роль у її розвитку. Такими взаєминами впродовж усього періоду становлення особистості стають відносини зі світом дорослих. Ці відносини мають перспективний, прогнозований характер. Вони сприяють формуванню нової соціальної позиції дитини, допомагають їй дорослішати і відображаються у провідному виді діяльності на певному етапі соціалізації. Відповідно, існування таких відносин обумовлено передусім тим, що дитина не може ні фізично, ні психологічно існувати без дорослих; її думки, почуття і переживання є похідними від життєвого світу дорослих.

Особливостям реалізації Програми в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами присвячено окремий розділ.

Саморегуляція є важливою навичкою, яка розвивається в дошкільному дитинстві й має вирішальне значення для готовності до школи [10].

Упродовж реалізації освітніх моделей ключовим питанням завжди залишається те, чи реалізується програма так, як передбачалося, – з основними компонентами, необхідною частотою та інтенсивністю, чи відповідає це якості самої програми. Саме тому Програма освіти дітей раннього та дошкільного віку «Освіта і піклування / Education & Care», залишаючись частиною освітньої системи, потребує максимальної стандартизації через використання для реалізації Програми конкретних освітніх продуктів. Насамперед – це «Орієнтовне щоденне планування», система «Моніторингу рівня освітнього розвитку дитини», а також іграшкова валюта «лідерс», «Азбука Лідера», «Комплекс гімнастичних вправ з Лілією Подкопаєвою», інші буклети та книжки, картки знань за відповідними темами, настільні ігри, тематичні розмальовки тощо. Водночас найдосконаліший методичний матеріал може бути застосований із різним ступенем ефективності різними спеціалістами. Отже, успішна реалізація Програми можлива при дотриманні декількох умов.

- Педагоги, які реалізують Програму, володіють сучасними науковими знаннями про психологічні та фізіологічні процеси навчання дітей, а не тільки знають методи навчання дітей. Вони повинні розуміти, що всі напрями розвитку мають велике значення (не лише предметні знання); навчання дітей відбувається послідовно, а темпи їхнього розвитку – індивідуальні. Педагоги розуміють критичну важливість взаємозв'язку розвитку та досвіду, отриманого в дошкільному віці, й те, що цей зв'язок має довготривалі наслідки.
- Під час реалізації Програми педагог повсякчас вітає ініціативу дітей, погоджується займатися діяльністю, яку пропонують діти, і вибудовує логічний міст між цією діяльністю та активністю, запланованою Програмою.
- Педагог збалансовано впроваджує індивідуальні види діяльності й діяльність у малих групах, а не працює тільки з групою в цілому. Особливої актуальності така умова набуває в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.
- Педагоги реалізують активне навчання на основі ігор, оскільки це основний спосіб навчання дітей дошкільного віку. Не сприяють механічному запам'ятовуванню та декламуванню фактів, а допомагають дітям розробити нові стратегії, розв'язувати проблеми й отримувати інформацію.
- Педагоги намагаються розвивати мислення дітей, ставлячи запитання й активно слухаючи дітей, замість звичайного представлення інформації. Вихователі кидають виклик дітям, заохочують їх до розширення власного потенціалу і цінують роль індивідуальних інтересів дитини, її сильних сторін.

Вихователі заохочують розвиток мислення дітей, моделюють позитивне ставлення в умовах розчарування і демонструють стратегії для подолання труднощів.

Найбільш ефективними формами роботи для підтримки та реалізації лідерського потенціалу дітей дошкільного віку є:

- спеціально організована пізнавальна діяльність;
- спільна дослідницька діяльність педагога та дітей – досліди та експериментування з природними і підручними матеріалами;
- спільна діяльність педагога з дітьми щодо перетворення предметів живої та неживої природи;
- залучення педагога до дитячих ігор;
- самостійна діяльність дітей.

Для забезпечення виконання вищезгаданих умов педагогам рекомендовано пройти навчальний курс із особливостей реалізації Програми, а також співпрацювати із психологом навчального закладу. Отже, розділ варіативних форм, способів, методів та засобів реалізації Програми містить наступні розділи: «Взаємодія психолога з педагогами та батьками дітей», «Взаємодія педагогів з родинами дітей», «Забезпечення інклюзивної світи».

Серія карток знань Mr.Leader

– це набір розвивальних карток для занять із дитиною.

Одна сторона картки містить графічне зображення, а інша – фотографію. Такий підхід дає можливість дитині краще запам'ятати нове і зрозуміти, як предмет виглядає в реальному житті, а як – на малюнку.

Усі картинки знань створені в українській та англійській версіях.

Дізнайся більше

В комплекті:

- ★ абетка
- ★ цифри
- ★ кольори
- ★ форми
- ★ транспорт
- ★ професії
- ★ тварини

Mr. Leader®

МОТИВАЦІЯ
БАТЬКІВСЬКОГО
ПАРТНЕРСТВА

Mr. Leader[®]

ВЗАЄМОДІЯ ПСИХОЛОГА З ПЕДАГОГАМИ ТА БАТЬКАМИ ДІТЕЙ

Формування компетентностей дитини перебуває у площині психологічних закономірностей її розвитку. Тож участь компетентного фахівця-професіонала з дитячої психології є нагальною в реалізації завдань Програми. Діяльність практичного психолога, що має на меті стимулювати особистісне та професійне становлення педагогів і залучати батьків до освітнього процесу, повинна бути спрямована на те, щоб забезпечити умови для повноцінного особистісного розвитку дитини на психолого-педагогічних засадах.

Новий Базовий компонент дошкільної освіти визначає особливу позицію дорослих – в якості фасилітаторів, а не авторитарних керівників. Отже, основним напрямом роботи психолога буде просвіта щодо методів ненасильницького спілкування, розвиток емоційного інтелекту в частині розмежування потреб дитини зі способами їх реалізації, формування культури «Я-висловлювань», просвіта щодо фізіологічної основи емоцій та почуттів, підвищення компетентності самих дорослих у сфері навичок спілкування (розуміння та висловлення власних почуттів і думок, конструктивне вирішення конфліктів, розуміння почуттів інших), підвищення рівня усвідомленості своєї поведінки та поведінки дітей. Робота з дорослими відбуватиметься переважно через тренінгову форму. Тренінги можуть бути як окремими заходами, так і частиною батьківських зборів, проводитися і в очному форматі, й адаптуватися до онлайн-формату на випадок запровадження санітарних обмежень. Спільні заходи, проведені психологом для педагогів та батьків, покращать їхню взаємодію, поставивши педагогів у позицію не наставників відносно батьків, а партнерів у спільній справі – виховання й освіта дітей.

Робота психолога має початися з діагностики педагогів, батьків і дітей на предмет складу ціннісної сфери та рівня розвитку емоційного інтелекту, визначення свідомих та несвідомих настанов, які не відповідають об'єктивній реальності. Адже Базовий компонент дошкільної освіти чітко визначає, що взаємодія закладів дошкільної освіти з родинами дітей як учасниками освітнього процесу спрямована на формування високого рівня психологічної культури всіх учасників освітнього процесу – на рівні і знань та настанов, і повсякденного спілкування. Результати діагностики та власні спостереження повинні стимулювати практичного психолога для поглиблення чи розширення окремих тем у загальній Програмі, використання кейс-методів за специфічними складними ситуаціями, з якими стикаються окремі педагоги та батьки. Діагностика має повторюватися також наприкінці кожного навчального року для відстеження динаміки змін.

Особливу увагу варто приділити нереалістичним настановам дорослих, адже саме вони є джерелом негуманної та неефективної поведінки у взаєминах із дітьми, у той час як Базовий компонент дошкільної освіти рекомендує педагогам будувати освітній процес суголосно із цінностями гуманної філософії та педагогіки.

Так, наприклад, на сьогодні в суспільстві глибоко вкорінене переконання про те, що дитинство – це найщасливіша пора людського життя. Такий висновок дорослі роблять, спостерігаючи повсякчас прояви радості у дітей, яких із віком стає значно менше, а також аргументуючи своє переконання відсутністю вимушеної відповідальності у дітей порівняно з дорослими. Проте поза увагою дорослого з таким переконанням залишається безліч фактів, які свідчать проти істинності даного переконання. Так, дитинство насправді є «періодом адаптації» до життя. Дитина, по суті, є недієздатною за мірками «дорослого життя». Зокрема, навіть часткову кримінальну відповідальність за свої дії вона починає нести лише із 14 років. І це саме тому, що дитина ще психофізіологічно не здатна до такої відповідальності. При цьому вона є емоційною істотою, яка має свої потреби і бажання, такі самі, як у дорослих. Отже, потреби дорослі – а можливості їх задоволення обмежені. До того ж через законодавчу та культуральну обмеженість відповідальності також обмежене право дітей вирішувати якісь питання у своєму житті. Водночас, починаючи з кризи 3 років, така психічна потреба актуалізується і продовжує зростати. Невідповідність потреб та можливостей доповнюється додатковим тиском із боку дорослих у формі примусу до виконання правил і реалізації очікувань дорослих. Такий примус ґрунтується на ще одному нереалістичному переконанні дорослих про те, що «діти повинні... слухатися, навчатися, виконувати настанови», яке, своєю чергою, базується на переконанні про дитинство як «найщасливішу пору людського життя». Тобто, якщо дитина живе щасливо, то вона щось винна дорослим. Такі неозвучені, проте цілком дієві переконання суперечать дійсності й порушують юридичні права дитини. Так, у Декларації прав дитини, прийнятій резолюцією 1386 (XIV) Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1959 р., зазначено, що дитина внаслідок її фізичної і розумової незрілості потребує спеціальної охорони і піклування, зокрема належного правового захисту. В цій самій декларації йдеться, що людство зобов'язане надати дитині все найкраще, що воно має.

Захист прав дітей в Україні регламентується Законом «Про охорону дитинства» та Сімейним кодексом.

Ці документи також не передбачають жодних зобов'язань дітей щодо дорослих.

Базовий компонент дошкільної освіти визначає однією із цінностей дошкільної освіти щасливе проживання дитиною дошкільного дитинства як передумову її повноцінного розвитку та подальшої самореалізації у житті.

Отже, дитинство не є за замовчуванням щасливим періодом життя. Навпаки, відповідальність дорослих полягає власне в тому, щоб зробити дитинство саме таким. Тож дитина не має відповідальності перед дорослим. Натомість дорослі мають відповідальність перед дітьми, в тому числі за те, щоб повідомити дитині про обмеженість її можливостей у зв'язку з обмеженою відповідальністю та перспективами зростання її можливостей і свобод разом зі зростанням відповідальності. Стати дорослим і відповідальним має бути привабливо. Діти підсвідомо завжди прагнуть скоріше вирости. Тож завдання дорослих полягає лише в тому, щоб підтримувати це прагнення, бути свідомими і щирими. А завдання психолога дошкільного закладу – допомогти дорослим у цьому. І допомога ця повинна базуватися на усвідомленні психологом того, що він має справу не з ідеальними дорослими, а із живими людьми, кожен з яких також має свої можливості й обмеження. Тож допомога повинна починатися з підтримки, а не із критики. Батьки чи педагоги, які отримали підтримку психолога і поступово скорегували свої переконання на більш реалістичні та продуктивні, у власному досвіді матимуть модель того, як формувати особистість дитини без критики й насильницьких методів. Отже – матимуть можливість упроваджувати такий підхід у власній поведінці та ставленні до дітей. Психолог для педагогів і батьків, залишаючись джерелом знань, повинен займати партнерську позицію. А педагоги й батьки мають бути у партнерській позиції до дітей, залишаючись при цьому для них джерелом знань. Зокрема:

- дорослий бере участь у реалізації поставлених цілей нарівні з дітьми як більш досвідчений та компетентний партнер;

- для такого міжособистісного спілкування, орієнтованого на розкриття лідерського потенціалу дітей, характерні прийняття дорослим дітей такими, як вони є, і віра в їхні можливості – замість очікувань відповідності «нормам» та виконання «зобов'язань». Дорослий будує спілкування з дітьми, орієнтуючись на їхні сильні сторони й індивідуальні особливості, їхні характери, звички, інтереси, смаки;
- дорослий співпереживає дітям у радості та смутку, надає підтримку у складних ситуаціях (замість того, щоб сварити й соромити), бере участь в іграх із дітьми;
- дорослий намагається уникати необґрунтованих обмежень, заборон і покарань. Обмеження та засудження використовуються лише у випадку крайньої потреби, не принижуючи при цьому гідності дитини;
- дорослий повсякчас намагається дати дитині право вибору (вид діяльності, партнери по грі тощо), а дитина у такий спосіб вчиться брати на себе відповідальність за свій вибір, привчається думати самостійно;
- дорослий, допомагаючи дитині усвідомити свої почуття, висловити їх вербально, сприяє формуванню у дитини вміння проявляти почуття соціально доцільним способом, розуміти інших та співпереживати з ними.

Відповідний стиль виховання забезпечить дитині відчуття психологічної захищеності, сприятиме розвитку її індивідуальності й лідерських якостей, позитивних взаємин із дорослими та іншими дітьми. Таке ставлення до дитини сприятиме формуванню у неї поваги до себе й інших людей, почуття впевненості. Дитина навчатиметься адекватно проявляти власні почуття; висловлювати їх словами, соціально доцільними способами; не боїтиметься бути собою, визнавати свої помилки. Взаємна довіра між дорослим і дитиною сприяє істинному прийняттю дитиною моральних норм.

Найважливішим завданням є формування у дітей елементів самооцінки та вміння контролювати себе у процесі виконання ігрових і практичних завдань. Така навичка в сучасних дослідженнях називається виконавчою дисципліною [10]. Основою виконавчої дисципліни є здатність до прояву довільності у сприйнятті й поведінці. Сучасні діагностичні програми, якими користуються психологи закладів дошкільної освіти, здебільшого орієнтовані на відокремлене вимірювання таких вищих психічних функцій, як-от пам'ять, увага, логічне мислення, сприйняття, уява. Довільність також вимірюється, проте лише в контексті виконання практичного завдання. Водночас виконавча дисципліна – поняття більш широке, яке охоплює аспекти пам'яті й уваги, а також навички, як-от здатність планувати діяльність, оцінювати власний успіх, вибудовувати цілі, ідеї або дії в логічній послідовності, розуміти та використовувати речі по-новому, пристосовуватися до змін у планах і самостійно генерувати ідеї. Звичайно, в дошкільному віці ці навички перебувають на початковій стадії, однак їх можна помітити, спостерігаючи за тим, як діти обговорюють, у що разом грати; прогнозують, як буде проходити діяльність, і описують те, чого вони хочуть від гри.

Предметні знання та когнітивні навички тісно пов'язані з кращою успішністю у школі. Проте соціальні й емоційні компетентності виявилися також дуже важливими для готовності до школи та успішності в початковій і середній ланках шкільної освіти [10].

Ці компетентності містять у собі такі компоненти:

- здатність утримувати увагу навіть за наявності відволікальних факторів або під час роботи у групі;
- здатність самостійно контролювати імпульси, поведінку та емоції (саморегулювання);
- здатність відтермінувати задоволення;
- здатність брати участь в ефективному розв'язанні проблем з іншими.

Виконавча дисципліна та саморегулювання тісно взаємопов'язані, оскільки на їхнє вдосконалення помітно впливає розвиток кори головного мозку, який відбувається дуже швидко протягом перших кількох років життя.

Різноманіття факторів, котрі, за визначенням, створюють для дитини ризик неготовності до школи, ґрунтується на юному віку матері, низькому рівні освіти матері, материнській депресії, суворій дисципліні й бідності родини, а також соціальному оточенні, якому бракує загальних цінностей взаємодовіри [2].

У той же час серед факторів, які захищають дитину та сприяють її готовності до школи, виділяються такі:

- вияв матер'ю заохочення, теплоти та емоційної підтримки своїх дітей;
- розмови матері й дитини, читання дитині книжок;
- наявність навчального матеріалу для дітей удома;
- отримання дітьми якісного догляду.

У взаємодії вихователя з дитиною потенціал і досвід педагога щодо забезпечення теплої емоційної підтримки дітям дошкільного віку є потужним фактором успішності в початковій школі. Діти розвиваються через взаємини. Чуйний вихователь є захистом від багатьох складних життєвих обставин і сприяє стійкості дитини перед негараздами, з якими вона стикається.

Отже, ключовим завданням практичного психолога закладу дошкільної освіти в рамках реалізації Програми є збереження та розвиток партнерських взаємин між усіма учасниками освітнього процесу (дітьми, їхніми батьками і педагогами), вчасне та доцільне реагування на можливі прояви авторитаризму будь-якою зі сторін.

ВЗАЄМОДІЯ ПЕДАГОГІВ ІЗ РОДИНАМИ ДІТЕЙ

Уперше новий Базовий компонент визначає особливу роль сім'ї в розвитку дитини як природного середовища для фізичного, духовного, інтелектуального, культурного, соціального розвитку дитини, її матеріального забезпечення і носія відповідальності за створення належних для цього умов. Підвищення культури відповідального батьківства посилює необхідність педагогічного просвітництва сімей, які опинилися перед численними соціальними, духовними, екологічними викликами сьогодення. Проте, залишаючись для батьків джерелом педагогічних знань, вихователь має утримуватися від наставництва й тиску і зберігати партнерську позицію. Із цією метою доцільно виявляти жвавий інтерес до цінностей, звичаїв та особливостей родин здобувачів освіти. Пропонуючи нові знання – опиратися на наявний рівень психолого-педагогічних знань батьків, акцентувати на сильних сторонах родини. Неприпустимо критикувати членів родини чи робити їм зауваження у присутності дитини.

Закон «Про дошкільну освіту» визначає педагогічного працівника закладу дошкільної освіти як особу з високими моральними якостями, котра має вищу педагогічну освіту за відповідною спеціальністю та/або професійну кваліфікацію педагогічного працівника, забезпечує результативність та якість роботи, а також фізичний і психічний стан якої дозволяє виконувати професійні обов'язки. Закон передбачає постійне професійне зростання й особистісний розвиток педагогів. Отже, спілкуючись із батьками, педагог власним прикладом надихає і мотивує їх стати на шлях саморозвитку задля власного добробуту та гармонійного розвитку їхніх дітей. Помічаючи помилки у вихованні, фахівець усвідомлює, що батьки в будь-якому разі використовують усі свої можливості задля належного виконання батьківських функцій. Тож виправити помилки можливо, лише розширивши обізнаність батьків, їхні психічні можливості. Задля останнього дорослим украй необхідно відчувати підтримку та розуміння з боку

педагогічних працівників замість осуду й оцінки. Педагог сам визначає власні точки особистісного та професійного зростання, сповіщає про свою самоосвіту батьків дітей і пропонує їм долучитися до процесу самоосвіти через відвідування консультативних заходів, батьківських клубів та інших форм просвітницької діяльності педагогічних працівників.

Зміцненню партнерської взаємодії та залученню батьків до освітнього процесу сприяє спільне планування акцентів розвитку дитини. Для цього Програмою передбачено використання «Моніторингу освітнього розвитку дитини». Цей посібник дає можливість родині ознайомитися з показниками розвитку дитини і зосередити зусилля в одному руслі із зусиллями педагогів. Також у батьків є можливість повідомити педагога, які показники розвитку дитини їх цікавлять найбільше, на чому варто акцентувати передусім.

Одним із найважливіших факторів, які сприяють кращому розвитку дітей дошкільного віку, а відтак – і їхній готовності до школи, є доступ до навчального матеріалу вдома й наявність належного догляду. Це завдання легко вирішується в рамках Програми через застосування «Орієнтовного щоденного планування», яке містить розділи не лише для роботи вихователя з дітьми, а й для реалізації батьками, доповнені конкретними рекомендаціями. Тож едукація дитини не завершується за воротами дитячого садка, а триває далі у взаємодії з родиною. До того ж у членів родини є доступ до розділів для вихователів, а отже – вони мають можливість ставити запитання дитині за навчальним матеріалом, який надавався протягом робочого дня, а також здійснювати освіту дитини під час вимушеного перебування вдома.

Варіативними формами партнерської взаємодії задля реалізації програми можуть бути щоденні бесіди з батьками перед тим, як дитина піде додому. Проводячи бесіду з дорослими, вихователь обов'язково має озвучити такі питання:

- яких успіхів у навчанні сьогодні досягла дитина;
- яких успіхів у спілкуванні з однолітками досягла дитина;
- яких успіхів сьогодні досягла дитина у прояві самостійності;
- з якою проблемою стикнулася дитина і як було розв'язано цю проблему. Запитати, як подібні труднощі долаються вдома. Запропонувати разом знайти універсальний шлях розв'язання таких проблем на майбутнє, якщо вони виникають систематично;
- запропонувати батькам озвучити їхні запитання або побажання (за наявності).

Організація дитячих свят разом із батьками, екскурсій і спільне відвідування культурних заходів також сприятимуть зміцненню міжособистісних стосунків усіх учасників освітнього процесу, а відтак збільшать шанси здобувачів освіти на цілісний гармонійний розвиток. Особливого значення взаємодія педагогів та батьків набуває щодо освіти дітей з особливими освітніми потребами.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Закон «Про дошкільну освіту» визначає, що серед основних завдань законодавства України про дошкільну освіту є забезпечення права дитини, у тому числі дитини з особливими освітніми потребами, на доступність і безоплатність здобуття дошкільної освіти.

У загальноприйнятій практиці освіта дітей з особливими освітніми потребами здійснюється за однією із двох моделей – сегрегації чи інтеграції. Кожна з моделей має свої переваги та недоліки. Так, сегрегація, яка багато років практикувалася в нашій країні, передбачає свідоме вилучення дитини із соціуму з подальшою її ізоляцією разом із дітьми з подібними проблемами. Перебуваючи з народження у спеціальному закладі, дитина отримує необхідну спеціалізовану допомогу, однак нерідко її визнають безнадійною, такою, яка не піддається навчанню. Водночас, перебуваючи в оточенні дітей з подібними обмеженнями, дитина з особливими освітніми потребами не так гостро відчуває свою «інакшість», їй легше сформувати позитивний «Я-образ», хоча цей образ може бути далеким від реалістичного.

Шлях інклюзії передбачає, що соціально активна дитина змалечку є вбудованою у простір соціуму, маючи можливість здобувати друзів та однодумців – як серед однолітків, так і серед дорослих. Другий підхід передбачає не просто виховання дитини з особливими потребами в умовах сім'ї і навчання доступних їй елементарних навичок, а й навчання у школі, що надалі дасть їй можливість отримати професію і стати затребуваною. Проте результати останніх наукових досліджень свідчать, що часто в інклюзивних класах діти з особливими освітніми потребами демонструють

гірший рівень самооцінки, стикаються з досвідом відторгнення однолітками. Однак ті самі дослідження показують, що результати серед дітей без особливих потреб дуже сприятливі й демонструють більш високий рівень самооцінки, здатність до співчуття до інших [32].

Отже, одним із пріоритетних напрямів розвитку освіти в Україні стала соціальна модель навчання осіб з ООП.

Інклюзивне навчання – це комплексний комбінований процес гарантування однакового доступу для всіх, і зокрема, для дітей з особливими освітніми потребами, до якісної освіти шляхом організації їх виховання і навчання у загальноосвітніх закладах на підґрунті застосування особистісно орієнтованих методів навчально-виховної роботи педагогів, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей.

Згідно з Порядком організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти, здобуття дошкільної освіти дітьми з особливими освітніми потребами здійснюється за окремими програмами і методиками, розробленими на основі Базового компонента дошкільної освіти Міністерством освіти і науки за погодженням із Міністерством охорони здоров'я. У той же час, оскільки дана Програма, будучи комплексною, має свої ідеологічні й організаційні особливості, доцільно зазначити окремі принципи й організаційні форми побудови освітнього процесу дітей з особливими потребами в рамках Програми. Головною особливістю Програми є орієнтованість освітнього процесу на розвиток лідерського потенціалу в усіх вихованців. Розвиток

лідерського потенціалу, зокрема, передбачає високий ступінь адаптованості до навколишніх умов та змін у них, уміння адекватно оцінювати свої можливості й можливості людей, які оточують, використовувати власні здібності та здібності членів колективу максимально ефективно. Тож можна сказати, що дитині без особливих освітніх потреб так само важливо навчитися приймати різності та взаємодіяти з дітьми з особливими освітніми потребами, як і дітям з особливими освітніми потребами бути прийнятими і соціалізованими.

Отже, в даному розділі будуть висвітлені загальні засади організації взаємодії учасників освітнього процесу в рамках Програми, засновані на результатах сучасних наукових досліджень.

Останні наукові дослідження акцентують на двох послідовних аспектах формування ставлення особистості до інвалідності й людей з особливими потребами. По-перше, це те, що ставлення до інвалідності та людей з особливими потребами (позитивне чи негативне) формується в дітей у дошкільному віці. Дослідження показують, що навіть у молодшому дошкільному віці діти розрізняють і реагують на дітей із видимими відмінностями і тих, чия поведінка видається їм незрозумілою та непередбачуваною. Деякі з їхніх реакцій викликані страхом перед людьми, яких вони не розуміють, інші – поведінкою значимих для них дорослих. У випадку дітей із родин, де осуд та глузування є звичайним явищем, або із сильним негативним ставленням до людей з особливостями розвитку вони будуть наслідувати таку поведінку. Внаслідок цього діти із проблемами в розвитку можуть

піддаватися ізоляції та відторгненню як партнери по грі за відсутності конкретної програми, спрямованої на підтримку різності й поваги до різності. Отже, важливість побудови ефективного інклюзивного освітнього процесу саме в дошкільній ланці освіти важко переоцінити. На всіх учасників освітнього процесу в закладі дошкільної освіти покладена велика відповідальність щодо рівня толерантності в суспільстві у майбутньому.

По-друге, сучасні наукові дослідження окреслюють конкретні поведінкові й організаційні стратегії, які можна використовувати дорослим для формування позитивного ставлення між дітьми дошкільного віку з особливими освітніми потребами та без них. Відомо, що проактивний педагог може допомогти дітям без особливих освітніх потреб у формуванні позитивного ставлення до однолітків з особливими освітніми потребами. Проактивний педагог виявляє ініціативу в організації спілкування та взаємодії у групі. Зважаючи на вищесказане, поведінкові й організаційні стратегії, які мають можливість покращити стосунки дітей між собою та підвищити рівень толерантності до відмінностей, базуються на двох напрямках: широкому інформуванні дітей і демонстрації власного позитивного ставлення дорослими до дітей з особливими освітніми потребами.

Отже, окреслимо варіативні способи поліпшення рівня якості інклюзивної освіти в рамках Програми, засновані на вищезгаданих напрямках.

Рівень поінформованості дітей про інвалідність у дошкільні роки пов'язаний із безпосереднім досвідом очевидності інвалідності. Дослідження показують, що діти, які частіше спілкуються з однолітками з інвалідністю, ймовірніше, матимуть позитивне ставлення до людей з особливими потребами, ніж діти, які уникали такої взаємодії [28]. Отже, сама по собі ідея інклюзивної освіти в дошкільному віці вже є сприятливим фактором для формування позитивного ставлення дітей до людей з особливими потребами. Таке позитивне ставлення може бути сформоване через пряме втручання педагога та моделювання поваги до дітей з особливими освітніми потребами. Не завжди позитивне ставлення моделюється лише через взаємодію однолітків. Адже в разі надання дітям вільного вибору партнерів по грі діти з особливими освітніми потребами ризикують не потрапити до жодної з мікрогруп [27].

По-друге, дослідження показують, що систематичне використання інструкцій, підказок, репетицій, запит на висловлення відгуку, обговорення можуть покращити якість спілкування дітей з однолітками [26]. Тож покладена в основу Програми комунікативна складова також сама по собі позитивно впливає на якість інклюзивної складової в освітньому процесі.

По-третє, дослідження підкреслюють важливість ролі дорослих. Педагоги формують дитяче ставлення до людей та однолітків з особливими потребами через власне ставлення до таких дітей, яке виявляється у взаємодії з дітьми з особливими освітніми потребами. Отже, педагоги інклюзивної групи мають виявляти високий ступінь поваги та розслабленого доброзичливого ставлення до дітей з особливими освітніми потребами. Тоді решта дітей у групі з високим ступенем вірогідності буде демонструвати подібне ставлення [33].

По-четверте, дослідження показують, що коли педагог взаємодіє із групами дітей з особливими освітніми потребами та без них, взаємодія між дітьми відбувається в більш доброзичливій атмосфері, ніж коли педагог зосереджений на взаємодії лише з окремими дітьми з особливими освітніми потребами [29].

Далі виділимо окремі варіативні форми та засоби роботи педагогів з окремими учасниками освітнього процесу – дітьми, а також родинами та іншими спеціалістами команди супроводу.

Взаємодія педагога з дітьми в рамках Програми передбачає, що в доповнення до того, що заклад дошкільної освіти реалізує право дитини на освіту, робота закладу також спрямована на реалізацію інших прав дитини. Й одне з найголовніших – право на участь. У Програмі йдеться про залучення педагогом дітей до процесу планування, реалізації та оцінки повсякденної діяльності, заохочення лідерства з боку всіх дітей і спонукання їх до надання допомоги одне одному. Залучення дітей до процесу планування відбувається через проведення ранкового ритуалу «Ранкове коло», під час якого педагог обговорює з дітьми їхній актуальний стан, причини його виникнення, шляхи його корекції в разі потреби; визначає потреби та побажання дітей; узгоджує план активностей на день. У другій половині дня, під час зустрічі з батьками дітей, педагог обговорює з дітьми те, як пройшов їхній день, що сподобалося найбільше, що викликало труднощі, як можна покращити взаємодію надалі.

Дуже важливим аспектом є мова спілкування педагога. Так, формування позитивного образу починається з коректної термінології. Мовні штампи безпосередньо впливають на образ, у якому сприймаються діти з особливостями психофізичного розвитку. Коректна термінологія акцентує на слові «людина» або «дитина», тоді як некоректна термінологія наголошує зазвичай на медичному діагнозі або на самих особливостях розвитку людини. Наприклад, слід казати «дитина, яка має затримку психофізичного розвитку» замість «розумово відстала дитина». Та й навіть таке формулювання виправдане лише в окремих випадках, коли згадка про особливості розвитку має суттєве значення для ситуації. Найчастіше дітей слід називати на ім'я, не виокремлюючи їхніх особливостей. Діти насамперед – просто діти, а не особи з особливостями. Так, усуваючи

кордони у мовному просторі, педагоги інклюзивних закладів частково долають кордони між дітьми в соціальному просторі. Більшість дітей налагоджує стосунки з однолітками природним шляхом.

Однак діти з особливостями психофізичного розвитку в цьому процесі потребують допомоги дорослого. Тож завдання педагогів та батьків такої дитини полягає передусім у стимулюванні взаємодії дітей завдяки власному прикладу. Не можна аж занадто перейматися цим питанням, силою змушувати інших до взаємодії з дитиною з особливостями психофізичного розвитку. Водночас демонстрація уважного ставлення, окреслення ситуацій, у яких допомога інших дітей буде доречною, і заохочення до співробітництва та взаємного обміну послугами сприятимуть формуванню позитивного ставлення до дітей з особливостями психофізичного розвитку.

Також необхідно зосередити увагу на тому, що всі діти, і зокрема, діти з особливостями психофізичного розвитку, мають власні інтереси, здібності й таланти, якими вони здатні поділитися з іншими. Педагоги дають можливість усім дітям розпізнавати та використовувати свої сильні сторони. Так, наприклад, дитина з порушеннями опорно-рухового апарату, яка використовує для пересування візок, може допомогти одноліткам чи вихователю відвезти іграшки.

Отже, педагог має сам помічати сильні сторони дітей і спонукати їх до роздумів про власні можливості, а не лише про обмеження.

Часто фокус уваги оточення особливої дитини звужується тільки до її обмежень і блокує можливості природного розвитку здібностей.

Педагоги мають заохочувати до соціальних взаємин, побудованих на справедливості, а не на жалості. Дитині з особливими освітніми потребами потрібно все те саме, що і дитині без них: подорожі та пригоди; дружба, любов, повага; участь у сімейних справах; ігри; школа й інші форми навчання; участь у суспільному житті. Тож педагогам рекомендується уважно вивчити інтереси дітей. Наприклад, інтерес дитини з особливими освітніми потребами до певної області знань може бути глибше розглянутий в освітній програмі, що дасть можливість зацікавитися тим самим дітям без особливих освітніх потреб, ставши завдяки цьому підґрунтям до зацікавленості у спілкуванні та поглибленні взаємодії між дітьми.

Одна з варіативних форм стимуляції взаємодії між дітьми з особливими освітніми потребами і без них рекомендує запроваджувати у практику призначення дітей-«помічників», які вже мають досвід перебування в даному освітньому середовищі й можуть допомогти полегшити адаптацію новачкам у колективі. Так, діти старших груп можуть допомогти молодшим зрозуміти правила закладу дошкільної освіти та пристосуватися.

Взаємодія педагогів з родинами та іншими спеціалістами команди супроводу дітей з особливими освітніми потребами до цього часу залишається актуальним питанням теми інклюзивної освіти. Адже програми підготовки педагогічних працівників дотепер не містять необхідного обсягу знань, а тим паче практичних занять із підготовки до взаємодії зі спеціалістами, які надають специфічні послуги дітям з особливими освітніми потребами. У той час як інклюзивність вимагає від вихователів високих стандартів роботи в якості членів та лідерів команди супроводу. Найефективніший метод включення дітей з особливими освітніми потребами, та й узагалі в роботі з усіма дітьми, вимагає від вихователя особливих навичок роботи з родинами вихованців. Педагоги повинні оволодіти навичками отримання інформації про дітей, родинні норми та звичаї. Вони зобов'язані поважати і підтримувати сімейні цінності й норми. Адже педагоги мають працювати спільно з родинами в інтересах дітей у таких окремих областях, як оцінка дитини, реалізація Програми та доцільність отримання додаткових послуг. Педагоги повинні володіти навичками формування почуття гостинності у батьків під час взаємодії у групі й у суспільстві в цілому. Потрібно зауважити, що нерідко в суспільстві інвалідність стає приводом для публічного розчулення, культурних та політичних спекуляцій. Тому педагогам не слід будувати стосунки з батьками дітей з особливими потребами на підґрунті жалю. Замість цього доцільно виявляти повагу та віру в силу і спроможність батьків допомогти своїй дитині, а також віру в те, що дитина, попри свої обмеження, здатна стати повноцінним членом суспільства, займатися суспільно-корисною діяльністю й відчувати радість від цього. Отже, у педагога є складне, проте важливе і посилене завдання – демонструвати віру в спроможність родини навіть тоді, коли самі члени родини відчують зневіру.

Однією з форм адаптації родини та дитини до відвідування закладу дошкільної освіти може стати відвідування асистентом педагога родини дитини у неї вдома.

Спілкування у неформальних умовах батьків дитини з особливими освітніми потребами з асистентом вихователя, який невдовзі, по суті, замість них виконуватиме функції догляду за дитиною в умовах закладу дошкільної освіти, дозволить побудувати міцний фундамент довіри між дорослими, а відтак – і відчуття безпеки у дитини. Наступним кроком може стати спільне з батьками відвідування закладу дошкільної освіти та перебування батьків разом із дитиною у групі протягом деякого часу. В цей час педагогам важливо створювати ситуації, в яких у дитини з особливими освітніми потребами є можливість виявити самостійність у виконанні якихось буденних дій. Адже поширеною проблемою є гіперопіка батьків дитини з особливими потребами. Батьки роблять за неї майже все, перешкоджаючи тим самим розвитку її самостійності в побуті й оволодінню необхідними навичками.

Ще одним фокусом уваги педагога під час перебування батьків у групі має стати створення ситуації позитивної соціальної взаємодії дитини з особливими потребами з однолітками. Таку взаємодію краще підготувати й обговорити з іншими дітьми групи заздалегідь. Діти у групі повинні бути добре поінформовані про те, що до них доєднається дитина з особливостями розвитку чи поведінки, мають знати, що від неї

очікувати та як реагувати. Адже батькам дитини з особливими потребами важливо на власні очі переконатися в тому, що інші діти можуть позитивно ставитися до їхньої дитини. Оскільки навіть люблячі батьки часто ховають свою дитину з особливими потребами від сторонніх очей, боячись, що її будуть дражнити або ж, навпаки, жаліти, фокусуючи тим самим увагу на обмеженні.

Лідерські навички виявлення зацікавленості й ініціативи також необхідні педагогам у роботі з іншими спеціалістами, які можуть бути залучені до роботи з дітьми у групі чи в інший час. На додачу до цих навичок педагоги мають бути обізнані зі спеціальностями та ролями інших спеціалістів. Відверте спілкування, спільне вирішення проблемних ситуацій і доброзичливе ставлення до інших спеціалістів підвищує ймовірність успішної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами. Запрошення спеціалістів до групи для спостережень та роботи допоможе всім і підвищить рівень підготовки вихователя. Адже, зважаючи на високий рівень покладеної відповідальності, сам вихователь передусім потребує підтримки у взаємодії з дітьми з особливими освітніми потребами. Він, наприклад, може відчувати себе некомфортно під час переміщення дитини з порушеннями опорно-рухового апарату з візка й у візок, бо ніхто не показав, як це робити, і не забезпечив можливості попрактикуватися й отримати об'єктивний відгук. Так дискомфорт вихователя неминуче призведе до відчуття дискомфорту дітьми і появи відчуття у дитини з особливими потребами, що її не приймають, що вона спричиняє клопіт дорослому. Якщо педагогу необхідно потренуватися в навичці із залученням дитини, наприклад правильно посадити її в інвалідний візок, це варто робити в окремо визначений час разом зі спеціалістами чи батьками. Це не має відволікати увагу педагога в той час,

коли він несе відповідальність за дітей. Основне, що має усвідомити вихователь у взаємодії з родинами та іншими спеціалістами, – те, що не вся відповідальність цілковито покладена на нього. Від нього справді має виходити ініціатива. Проте вихователь може не соромитися того, що чогось не знає чи не вміє. Головне – мати намір навчитися і пізнати.

Ще одним важливим аспектом взаємодії педагогів із родинами та іншими спеціалістами в рамках інклюзивної освіти є скринінг. Під час вступу дитини до закладу дошкільної освіти скринінг забезпечує не тільки можливість визначити сильні сторони і потреби дитини в розвитку, а й потребу в оцінці іншими спеціалістами, як-от медичними працівниками, терапевтами, а також індивідуалізувати програму освіти дитини. Участь батьків та обмін інформацією з ними відіграють провідну роль щодо якості скринінгу й оцінки. Батьки мають глибокі знання про поведінку своєї дитини, щоденне функціонування та індивідуальні особливості. Вони надають цінну інформацію, яка забезпечує достовірну картину навичок дитини і сприяє кращій структуризації процесу скринінгу для отримання найточнішої інформації. Такий першочерговий скринінг може стати початком систематичного моніторингу, котрий також здійснюється в рамках Програми за допомогою «Моніторингу рівня освітнього розвитку дитини» одночасно з індивідуальною програмою розвитку, форма якої затверджена Постановою КМУ №530 від 10.04.2019 р. Також рекомендується розробка додаткового моніторингового посібника, який може об'єднувати в собі вимоги офіційно встановленої форми індивідуальної програми розвитку з особливостями комплексної освітньої програми, яку реалізує конкретний заклад дошкільної освіти. Використання постійного

періодичного моніторингу дає можливість адаптувати програму дитини залежно від досягнень і вчасно переглядати стратегії, які демонструють низьку ефективність на основі реальних результатів. Така постійна оцінка забезпечує можливість співпраці з батьками та іншими спеціалістами, аби стимулювати оптимальний розвиток дітей. Міцний зв'язок між домом та програмою дошкільної освіти корисний усім дітям.

«Комплекс ранкової гімнастики з Лілією Подкопаєвою»

У буклеті зібрані гімнастичні вправи для укріплення м'язів дитини.

Буклет розроблений за підтримки абсолютної олімпійської чемпіонки світу Лілії Подкопаєвої.

Mr. Leader®

**СПИСОК
ВИКОРИСТАНИХ
ДЖЕРЕЛ**

Mr. Leader[®]

- 1 Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти), затверджений наказом МОН України №33 від 12.01.2021 р.
- 2 Буаве, М. и Л. Биерман (ред.). Способствование готовности к школе и раннее обучение. – Нью-Йорк: Guilford Press. – 2014.
- 3 Вікові особливості розвитку дитини / Упоряд. Л. Балим. – К.: О. Москаленко, 2010. – 20 с.
- 4 Выготский, Л. С. Развитие личности и мировоззрение ребенка // Выготский Л. С. Психология личности: в 2-х т. / Л. С. Выготский. – Самара, 1999. – Т. 2 – С. 160–165.
- 5 Гавриш Н., Безсонова О., Безрукова О., Воронов В. Парціальна програма «Лідер живе в кожному» для дітей дошкільного віку / За наук. ред. Н. Гавриш. – К.: ТОВ «МР. ЛІДЕР ГЛОБАЛ». – 2020.
- 6 Декларація прав дитини, прийнята резолюцією 1386 (XIV) Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1959 р.
- 7 Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / Наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк; авт. кол.: Г. В. Бєленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білокаленко [та ін.]; наук. ред.: Г. В. Бєленька, М. А. Машовець; Міністерство освіти і науки України, Київський університет імені Бориса Грінченка. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. – 304 с.
- 8 Закон України «Про дошкільну освіту».
- 9 Закон України «Про охорону дитинства».
- 10 Инклюзивные программы дошкольного образования. Технический путеводитель: https://www.unicef.org/eca/sites/unicef.org.eca/files/Booklet%209%20-%20Russian%20Version_0.pdf.
- 11 Формування лідерської компетентності в школі: навчальний посібник-довідник / С. Ф. Клепко, Л. В. Литвинюк. – Полтава: ПОІППО, 2012. – 270 с.
- 12 Шереметьев, К. Интеллектика. Как работает ваш мозг. – Санкт-Петербург: ИГ «Весь». – 2013.
- 13 Щодо методичних рекомендацій до Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти), 2021 р.: лист МОН України №1/9-148 від 16.03.2021 р.
- 14 Нестуля, С. Лідерство – необхідна умова і об'єктивна потреба в нових реаліях сучасного світу // Науковий вісник Полтавського університету СКУ, 2010. – №4 (43). – Ч.2. – С.119–123.

- 15 Петрановская, Л. Тайная опора. Привязанность в жизни ребенка / Л. В. Петрановская. – М.: АСТ, 2015. – 224 с.
- 16 Піканова Н. В., Омельченко І. М., Кобильченко В. В. Особливості ресурсного компонента соціалізованості у старших дошкільників із загальним недорозвитком мовлення // Науковий журнал «Інноваційна педагогіка», 2021. – Вип. 38. – С. 80–86.
- 17 Піканова, Н. В. Передумови соціального інтегрування дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивних групах дошкільних закладів освіти // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови, 2018. – №11 (14). – С. 148–153.
- 18 Піканова, Н. В. Чинники соціального інтегрування дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивних групах дошкільних закладів освіти // Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, 2020. – Вип. 6 (162) – С. 120–124.
- 19 Порядок організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти, затверджений Постановою КМУ №530 від 10 квітня 2019 р.
- 20 Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. І. Білан; за заг. ред. О. В. Низковської. – 256 с.
- 21 Стівен Р. Кові, Шон Кові, М. Самерз, Д. К. Хетч. Лідер у мені. Формування культури лідерства у школах світу. – К.: В-во «Едіпрес Україна», 2016. – 247 с.
- 22 Теоретичні основи сучасної української педагогіки : навч. посіб. / О. Вишневський. – Вид. 2-ге, допрац. і доп. – Дрогобич: Коло, 2006. – 326 с.
- 23 Вебінар Шерон Хувер на тему «Розвиток програм турботи про психічне здоров'я дітей та молоді в школах: огляд міжнародного досвіду і рекомендованих практик»: <https://k-s.org.ua/webinar-sharon-hoover-school-mental-health/>
- 24 STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт: альтернативна програма формування культури інженерного мислення в дітей передшкільного віку / Автор. колектив. Наук. кер. К. Крутій. – К.: ЛІПС, 2019. – 148 с.

- 25 Alona Piekharieva; Iryna Omelchenko; Vadym Kobylchenko; Natalia Pikanova; Anna Petrykina. PEDAGOGY OF PARTNERSHIP IN INCLUSIVE EDUCATION OF THE EU COUNTRIES // Laplage em Revista (International), vol. 7, n. Extra C, 2021, pages 1–9.
- 26 Brown, William H. and Samuel L. Odom (1994), 'Strategies and Tactics for Promoting Generalization and Maintenance of Young Children's Social Behavior', *Research in Developmental Disabilities*, 15 (2), pages 99–118.
- 27 Diamond, Karen E. (2001), 'Relationships among Young Children's Ideas, Emotional Understanding and Social Contact with Classmates with Disabilities', *Topics in Early Childhood Special Education*, 21 (1), pages 104–113.
- 28 Darlene Grant and Dennis Haynes (1995), 'A Developmental Framework for Cultural Competence Training with Children', *Social Work in Education*, 17 (3), pages 171–182.
- 29 Hundert, J., W. J. Mahoney and B. Hopkins (1993), 'The Relationship between the Peer Interaction of Children with Disabilities in Integrated Preschools and Resource and Classroom Teacher Behaviours', *Topics in Early Childhood Special Education*, 13, Vol. 13, Is. 3, pages 328–343.
- 30 Mac Naughton, G.M. 2006. *Respect for diversity: An international overview*. Working Paper 40. Bernard van Leer Foundation: The Hague, The Netherlands.
- 31 *New challenges in the development of future specialists: collective monograph*. Universitatea Dunarea de Jos Galati, Romania, 2021, 254 p.
- 32 Odom, Samuel L., Craig Zercher, S. Li, J. Marquart and S. Sandall (1998), 'Social Relationships of Preschool Children with Disabilities in Inclusive Settings'. Paper presented at the Research to Practice Summit, sponsored by the National Early Childhood Technical Assistance System, Washington, DC, 30–31 July.
- 33 Okagaki, L., Karen E. Diamond, Susan Kontos and Linda L. Hestenes (1998), 'Correlates of Young Children's Interactions with Classmates with Disabilities', *Early Childhood Research Quarterly*, 13 (1), pages 67–86.

Серія футболок Mr.Leader

- ★ Твори (No25)
- ★ Друзі (No35)
- ★ Мрій (No67)
- ★ Щастя (No105)
- ★ Світ без меж (No115)
- ★ Велика ідея (No143)

Придбати

Mr. Leader[®]

**GLOBAL FUND
PRESCHOOL
OF THE FUTURE**

Нові світові стандарти
у ранньому розвитку
людського капіталу держави

